

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra filosofie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk – Humanitní studia

FRANCISCO FRANCO A FRANKISMUS

FRANCISCO FRANCO AND THE FRANQUISM

Bakalářská práce: 2012-FP-KFL-

Autor:

Adéla VALENTOVÁ

Podpis:

Valentova!

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Martin Brabec

Konzultant: Mgr. Ing. Martin Brabec

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
96	0	20	0	10	0

V Liberci dne: 31. 7. 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Adéla Valentová
Osobní číslo: P09000242
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Francisco Franco a frankismus
Zadávací katedra: Katedra filosofie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce zmapuje a zhodnotí život španělského diktátora Francisca Franca. Charakterizuje ideologii frankismu a zaměří se především na Francovu politickou činnost a roli ve španělské občanské válce, 2.světové válce, v takzvaném Španělském zázraku - ekonomickém rozkvětu Španělska z let 1959-1973 a na klíčové politické činy na sklonku jeho vlády. Při práci budou využity knihy a časopisy a provedena jejich komparace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. 574 s. ISBN 80-85821-77-X.

ELLWOOD, Sheelagh. Franco: člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. 264 s. ISBN 80-7242-062-3.

CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc : Votobia, 1997. 220 s. ISBN 80-7198-257-1.

IBÁRRURI, Dolores. Boj španělského lidu proti Francovu režimu. Vyd. 1. Praha : Orbis, 1952. 22 s. cnb00050440.

MURY, Gilbert. Franco proti Španělsku. Vyd. 1. Praha : Mír, 1950. 89 s. cnb000676082.

PRESTON, Paul. Franco. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. 706 s. ISBN 80-7257-619-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2010**

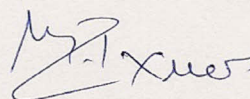
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Milan Exner, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 29. dubna 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Francisco Franco a frankismus
Jméno a příjmení autora: Adéla VALENTOVÁ
Osobní číslo: P09000242

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 1.8.2012

Adéla VALENTOVÁ

Anotace

Studentka se pokusí vytvořit ucelený přehled dějin frankismu ve Španělsku v souvislosti s životopisem Franciska Franka, španělského diktátora - jedné z nejrozporuplnějších osobností dějin 20. století. Hlavním tématem bude život Franciska Franka od narození do jeho smrti (konce jeho vlády), vývoj jeho vojenské a politické kariéry, nástup k moci a vláda frankistického režimu ve Španělsku. Bude popsána jeho role ve Španělské občanské válce, 2. světové válce, vývoj mezinárodních vztahů od začátku občanské války do konce Frankovy vlády a Frankova vnitropolitická rozhodnutí – faktory ovlivňující udržení Frankovy moci a jeho roli v takzvaném Hospodářském zázraku (Španělském zázraku), extrémním rozvoji hospodářství v letech 1959-1973. Také se bude zabývat Frankovou rolí v návratu Španělska k monarchistickému zřízení. Dále se pokusí nastínit aspekty Frankovy osobnosti a jeho vnitřní motivaci.

Klíčová slova

Francisco Franco, frankismus, španělská občanská válka, moderní dějiny Španělska, španělská politika 20. století

Abstract

The student will try to create compact summary of history of franquism in Spain in context with Francisco Franco's biography, Spanish dictator – ones of the most contradictory person in 20. century. Capital topic of this work will be Franco's life from the birth to his death (end of his rule), evolution his military and political career, start his rule, franquistic government in Spain. It will be describe his part in the Spain Civil War and the 2. World War, evolution of international relations from civil war beginning to Franco's rule ending, and Franco's internal political decrees – factors, which influence maintenance Franco's rule and his part in so-called Economic wonder (Spanish wonder), extreme development of economic in years 1939-1973. It will be engage in Franco's part in return of the Spanish monarchist government too. Then will the student try sketch aspects of Franco's personality and his internal motivation.

Keywords

Francisco Franco, the franquism, the Spanish Civil War, the modern history of Spain, the Spanish policy in 20. century

Obsah

Úvod.....	2
1 1892 - 1923.....	4
1.1 Dětství a mládí	4
1.2 Léta na akademii a válka v Maroku	7
1.3 Zásnuby a druhá cesta do Maroka.....	9
2 1923 – 1936.....	11
2.1 Španělsko a režim Primo de Rivery	11
2.2 Krize diktatury.....	13
2.3 Druhá republika.....	14
2.4 Franco vrchním velitelem.....	18
2.5. Předehra k válce	22
3 1936 - 1939.....	25
3.1 Zahraniční intervence	27
3.2 Vliv sféry stalinismu na republikánskou stranu	33
3.3 Guernica	33
3.4 Končí válka a nová začíná.....	34
3.5 Shrnutí průběhu války	35
4 1939 – 1949.....	37
4.1 Neutrální pozice a spolupráce s Osou	41
4.2. Nezúčastnění	43
4.3 Tažení proti komunismu a postupný obrat k Západu	47
4.4 Španělsko královstvím	60
5 1950 – 1960.....	64
5.1 Američané podporují vstup Španělska do NATO.....	65
5.2 Ztráta kolonií a pokus o návrat falangistické vlády	70
6 1961 – 1975.....	77
6.1. Diktátor ve stínu	78
6.2 Hospodářský zázrak	80
6.3. Boj proti levici.....	82
6.4 Znovunastolení otázky o následnictví.....	85
6.5 Atentát na Carrera Blanka a nová vláda.....	87
6.6. Konec jedné éry.....	88
7 Hodnocení frankistické éry	91
7.1 Novodobá definice frankismu	91
7.2 Hlavní literatura.....	93
7.3 Vlastní hodnocení Franka.....	94
Seznam použitých zdrojů	96
Seznam obrázků	96

Úvod

Práce pojednává o životě jedné z nejrozporuplnějších světových politických osobností 20. století – Francisku Frankovi, španělském diktátorovi, který držel moc ve svých rukou od roku 1939 až do své smrti roku 1975. Francisco Franco, ač zahraničním tiskem označován spíše průměrným mužem, stal se charismatickým vůdcem Španělska, který dokázal mistrnými propagandistickými kroky vzbudit v obyvatelích skutečný obdiv a úctu k jeho vládě.

K jeho vedoucímu postavení mu dopomohla jeho výrazná role v povstání proti druhé španělské republice a následné občanské válce, která byla předvojem evropského a světového konfliktu. Ve Španělsku však zvítězili nacionalisté a ujali se vlády v čele s Frankem. Po celou dobu své vlády prosazoval politiku proti svobodnému zednářství a komunismu. Kvůli druhému jmenovanému si jeho režim paradoxně získal příznivce v západních mocnostech a díky přílivu zahraničního kapitálu bylo za Franka umožněno Španělsku relativně vybědnout z krize, což z něj v očích lidu dělalo hrdinu. Jednu z nejrozporuplnějších osobností z něj dělá jak jeho dvojaký postoj v politice a taktika vyčkávaní, na kterou stranu se přidat (stejně v zahraniční i vnitrostátní politice), tak samotná jeho osobnost, není jasné, do jaké míry si chtěl udržet hmotné výhody svého postavení za každou cenu a do jaké míry byl skutečně přesvědčen o svém konání jako o výkonu božího rozhodnutí. Neboť jak u většiny autorů bylo zmiňováno, Franco se považoval za božího posla, který spasí svůj národ.

Franco je neobyčejně zajímavou osobností, neboť jako ničím neobyčejný muž, oddaný voják, extrémně disciplinovaný, dokonce plachý muž, nijak vynikající vojevůdce či taktik, žádný dobrý řečník či charismatická osoba, dokázal dojít až k triumfu světového významu.

Práce je členěná na sedm kapitol podle klíčových časových úseků a vztahuje se především k životu Franka a charakteru španělské vnitrostátní i zahraniční politiky.

První kapitola se zaměřuje na Frankovo dětství a mládí od jeho narození roku 1892 až po rok 1923 – jeho prvním vojenských zkušeností ve válce v Maroku. Přesto, že se o tomto období Frankova života mnoho neví (především to, co sám napsal v oficiálním životopise), více než pravděpodobně ovlivnilo jeho rodinné zázemí jeho následný život a povahu. Po svém nástupu do armády strávil několik let na marockém bojišti, jež ho výrazně ovlivnilo v posedlosti disciplínou a ve víře v armádu jako národní instituci, a tam také nacházíme počátek mýtu o jeho nezranitelnosti a o něm jako božím poslovi. V tomto období se také žení a jeho manželka bude celý jeho život a především v posledních letech jeho života hrát výraznou roli při jeho rozhodování i ve státních otázkách.

Druhá kapitola mapuje období mezi lety 1923 a 1936. Rok 1923 je výrazným mezníkem ve vývoji státního zřízení. Monarchie postupně upadá a vzniká první režim, který můžeme nazývat autoritářským, moc získávají vojenští hodnostáři a postava krále se stahuje do pozadí. Hned po jeho pádu ovšem následuje vznik druhé španělské republiky a vláda liberálních politiků, která neodvratně povede k rozpoutání největšího vnitrostátního konfliktu – španělské občanské války. Franco si

postupně buduje své postavení mezi vládními veliteli a nejednou je trnem v oku vládnoucím politikům, proto několikrát změní své působišťe i funkci.

Třetí kapitola je o krátkém období tří let 1936 až 1939, kdy probíhá na španělské půdě občanská válka. Konflikt vyvolají nacionalističtí vojenští důstojníci, kteří provedou puč proti legitimní republice za účelem ji svrhnout a nahradit jistou formou vojenské diktatury. Franco se prosazuje do čela pučistů a to především díky své schopnosti získat na svou stranu Německo a Itálii. Válka se kvůli zahraniční intervenci na obou stranách značně prodlužuje, postupná převaha kvalifikovaných sil ale nevyhnutelně vede k vítězství nacionalistů. Franco se stává prozatímní hlavou státu.

Ve čtvrté kapitole, která zahrnuje desetiletí 1939 až 1949, je popsán proměnlivý postoj Španělska ve druhé světové válce a jeho role ve vývoji a výsledku světového konfliktu. Španělsko se především v počátečních letech nápadně přiklání k zemím Osi, ale Spojenci se snaží, aby španělská přízeň přešla na jejich stranu kvůli jejich strategické důležitosti. Protože se při posledních klíčových momentech přiklonilo Španělsko na stranu Spojenců, vedla jejich následná hospodářská pomoc k viditelnému ekonomickému rozkvětu země. Franco tradičně uplatnil svou vyčkávací politiku ve snaze získat nejlepší postavení v dané situaci.

Pátá kapitola popisuje období od roku 1950 až 1960 – období relativního klidu a ekonomické stabilizace země. Země začíná spolupracovat s Evropským hospodářským společenstvím a v roce 1955 získává členství v Organizaci spojených národů. Obyvatelé akceptují více či méně Frankův režim, i když proti němu brojila řada skupin, jako přívrženci restaurace monarchie nebo nacionální aktivisté. Nejdůležitějšími událostmi pro Španělsko je uzavření spojení s USA a konkordát s Vatikánem, v polovině desetiletí také ztráta afrických kolonií a kolísání stavu ekonomiky.

Obdobím od roku 1961 do roku 1975 - Frankovy smrti se zabývá šestá kapitola. Během tohoto období dochází k postupné psychické degeneraci Franka a jeho odsouvání z politického popředí. Nejdůležitějšími událostmi této etapy frankistické diktatury je vyřešení otázky o následnictví a restauraci monarchie – která ovšem proběhla až po Frankově smrti. Jeho nástupce vládne dodnes Španělsku jako král Juan Carlos.

Sedmá kapitola obsahuje hodnocení frankismu a osobnosti Franka, rozebírá jednotlivé současně přístupu k této problematice a zahrnuje také komparaci nejdůležitějších životopisných titulů vydaných v českém jazyce.

1 1892 - 1923

Kapitola mapuje Frankovo dětství a mládí a jak ovlivnilo jeho budoucí osud rodinné zázemí. Na formování postavy budoucího diktátora se podepsala i školní léta, studium na toledské akademii a především jeho vstup do armády a léta strávená ve válce v Maroku. Zde získává první vojenské zkušenosti a nepochybně tato léta mají klíčový vliv na Frankovu povahu a ambice. Marocká válka se velmi významně podepsala na budování jeho vojenské i politické kariéry.

Obrázek 1: Franco na typické malbě (S.Ellwood - titulní strana)

1.1 Dětství a mládí

Příběh Franciska Franka začíná v městečku El Ferrol. Španělský *caudillo*¹ se narodil jako Francisco Paulino Hermenegildo Teódulo Franco y Bahamonde 4. prosince 1892. Jméno Francisco dostal po dědečkovi, Paulino po kmotrovi, Hermenegildo po babičce a kmotře, Teódulo měl svátek v den jeho křtu (některé prameny uvádějí k příjmení ještě Salgado Pardo de Andrade – pocházející od rodiny matky).

Z jeho mládí existuje jen velmi málo věrohodných pramenů, nejlepší se ukazují životopisné listy, které sepsal sám Franco, které se ale mohou jevit jako příliš kontrolované. Samozřejmě neobsahují žádné zmínky o jeho židovském či severském původu, o kterém vypovídá jeho příjmení. Šlechtický původ rodiny Franků sahá ke konci 18. století. Muži byli zaměstnáváni v námořní intendantuře² (dědeček Francisco Franco Vietti působil jako intendant s hodností brigádního generála).

Pocházel z rodiny ortodoxních konzervativních katolíků Bahamonde – sám Franco se vyznačoval již od mládí svou vírou – kterou mu bezpochyby vštípila jeho matka María del Pilar Bahamonde y Pardo de Andrade, ale také se hovoří o dědečkovi ze strany otce – Francovi Viettim. Celý život choval ke své matce hluboké city a úctu – sám ji představoval jako velmi statečnou a ušlechtilou ženu. Považoval

¹ caudillo – v českém překladu vůdce, vychází z latinského výrazu capitellus = hlava (zdroj)

² intendatura – správa zásobování, zajišťování materiálních potřeb námořnictva nebo armády

její život za velmi příkladný. Pilar - dcera z aristokratické rodiny námořníků se vdala za staršího důstojníka Nicoláse Franca y Salgada Arauja a porodila pět dětí. Nicolás, prvorozený syn Franciscův, následoval svého otce v kariéře u vojenského námořnictva (také byl intendantem - brigádním generálem).

Francův otec byl svým dětem příkladem zcela odlišným – netajil se svou bezbožností, liboval si v okázalosti a záletech. Svou kariéru započal v bojích na Kubě a Filipínách (kde zplodil syna se čtrnáctiletou dívkou). Po návratu do El Ferollu vedl rozmařilý život starého mládence, dokud neuzavřel sňatek s Pilar. Byl to sňatek volnomyšlenkářského bohéma a zbožné moralistky – nebyl to šťastný svazek. Opakovaná těhotenství jeho ženy ho zřejmě „nutila“ k trávení času mimo domov. Velmi rychle se vrátil ke starému životu pijana, hráče a záletníka. Bylo to po narození dalšího syna Paze v roce 1898. Špatný psychický stav Pilar se prohloubil, když Paz v roce 1903 zemřel kvůli špatné diagnóze nemoci.³

Přes tento nesoulad ve Francově rodině vytvořila rodinný život převážně matka – dokonce se ujala několika sirotek – a dokázala všem svým dětem dodat chuť k práci. A snad nejvíce ve svém druhorozeném synovi probudila vlastnost, která se v jeho pozdějším životě stala klíčovou – a to ctižádost. Otec Franco se při svých návratech domů snažil vychovávat své děti rozličnými způsoby, používal často tělesné tresty, které nebyly vždy zasloužené. Dával průchod své špatné náladě před svými dětmi, ale malý Francisco byl příliš

Obrázek 2: F.Franco v den křtu s rodiči (P. Preston - Obrazová příloha 1)

vzorný chlapec. Na rozdíl od jeho bratrů nepřivoloval otcův hněv příliš často, přesto se v něm při neoprávněném trestu hromadila zášť – nebyl schopen naplnit otcovy nároky a získat si jeho náklonnost – stal se osamělým dítětem, na povrch se zdál lhostejný a chladný.

Děti byly vychovávány jako jiné děti z důstojnických rodin – žily izolovaně v rodinách, nedostávalo se jim knih. V El Ferollu tvořily rodiny námořníků důstojníků privilegovanou „kastu“. Francova rodina tedy spadala do nižší střední vrstvy a námořními důstojníky z bitevních lodí na ni bylo shlíženo spatra.

Obrázek 3: Franco se sourozenci Ramónem a Pilar (P. Preston - Obrazová příloha 1)

Proto Franco tolik lpěl na obraze hrdinných předků z dlouhou tradicí. Otec Franco také toužil po tom, aby se jeho synové stali „opravdovými“ námořními důstojníky.⁴

³ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.7-12

Malý Franco se už od malička zajímal o moře, na základní školu chodil s cílem připravit se na kadetské zkoušky. Navštěvoval koedukační školu v jejich čtvrti a poté soukromou střední školu, která byla určena pro majetnější obyvatelstvo, které mohlo zajistit dětem lepší vzdělání (*Colegio del Sagrado Corarón a Colegio de la Marina*). Ve škole nijak nevynikal, byla plachý a zdrženlivý – takový zůstal vlastně až do své smrti – celý život měl jen úzký okruh přátel, některé už od dětství. Dokonce ani jeho největší přívrženci, jako byl admirál Carraro Blanco, se nemohli nazývat jeho přáteli. Kadetských zkoušek do námořnictva se ale nemohl zúčastnit, neboť přijímání bylo pozastaveno. Tento neúspěch na něj těžce dolehl. Následně se rozhodl pro vstup do pozemního vojska.

Rodinný život došel změny, když Francovi bylo deset let. Jeho rodiče se rozešli, otec se nechal povolát na dva roky do Madridu. Už se z něj ale nikdy nevrátil a do konce svého života žil v domácnosti s jinou ženou. Frankův vztah k otci je někdy považován za důvod jeho odporu k mužským autoritám. Toto tvrzení je ale podloženo pouze málo důkazy, stejně jako to, že manželskou nevěru přičítal otcovým sklonům k zednářskému liberalismu. Pevně se stavěl proti zlehčování božských zákonů a tím pádem i proti svému otci. Ten byl však líčen hlavně jako hlasitý liberální sympatizant, který dává hlučně najevo názory proti frankismu, ale nikdy nebyl schopen skutečného politického angažování. Kvůli rodičům se nejspíš ve Frankovi vyvinula nenávist k liberálům a nesmlouvavý katolicismus. Předstíral, že se plně ztotožňuje se svou matkou a netouží a nikdy nestál o uznání svého otce (toužil však po něm a nikdy se mu ho nedostalo).⁵

Nelze určit, jak velký dopad na něj měl rozchod rodičů. Sám Franco na něj ale nikterak nenaráží, vždy tvrdil, že prohršky jeho otce nikdy v jeho očích nesnížily jeho autoritu. V pozdějších letech se snažil jejich vztah zidealizovat (v autobiografické románu *Raza* vytvořil postavu Nicholáse takového, jakého si ho přál – jako námořního hrdinu s výrazně pozitivním charakterem. Přesto byl Franco celoživotním abstinentem, měl odpor k hazardu a padlým ženám. Odmítal tedy všechny věci, které by ho spojovaly s životem jeho otce – tělesné radosti a levicové názory – odvrhl svého otce, a naopak se plně identifikoval s názory své matky. O tom svědčí i některé jeho zvyklosti – navzdory tomu, jak ho líčí historie, měl jemné způsoby, tichý hlas, sklon k častému pláči a hlavně celoživotní pocit ochuzení. Vystavení strádání bez otcovy lásky vedlo ke vzniku jeho zatrpklosti a pocitu sebelítosti, což se mu ale stalo hnací silou v tužbě stát se slavným.⁶

Ve svém životopise dále tvrdí, že jeho prvním traumatickým zážitkem byla ztráta kolonií v Americe (Španělsko ztratilo v roce 1898 Kubu, Portoriko a Filipíny). Pro Španělsko, pozvolna se rozpadající okázalou říši, byla ztráta kolonií jednou z posledních ran. Rozklad impéria probíhal již od konce 18.století a způsobily ho nejen války s Británií, Francií, americkým koloniím, ale i vnitropolitické

---

⁴ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.12-13

⁵ tamtéž, s.13-16

⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.18-19

spory mezi konzervativními příznivci sávajícího monarchistického systému a liberálními demokraty, které provázely celé 19. století. To vedlo ovšem k narušení ekonomických a sociálních jistot⁷.

Je ovšem těžko ověřitelné, jestli tehdy šestiletý Franco mohl vnímat onen moment národní pohromy. Rád se řadil mezi „generaci pohromy“ – stejně jako Alfons XIII. – jejíž členové jsou na celý život poznamenáni oním národním zhroucením. Tato událost se nejspíše nějakým způsobem dotkla i šestiletého dítěte, neboť město El Ferrol žilo výhradně z námořního dění a jako přístavní město také z obchodu. Osamostatnění kolonií vedlo nutně k většímu úpadku města. Hlavní smysl života pak Franco spatřoval v „odčinění hanby spojované s rokem 1898“. Tento rok znamenal pro něj a jeho vrstevníky zradu spáchanou na ozbrojených silách civilní vládou – a zrada si žádala odplatu.⁸

Malá podpora armády tkvěla v ochranářské politice tehdejší vlády. Španělsko od počátku 19. století nemělo vybudovanou vhodnou ekonomickou základnu – ke konci století pozvolna ztrácí latinskoamerické trhy a musí se spoléhat pouze na tuzemský průmysl a místní spotřebitele – což s sebou nese značná omezení. Vláda nebyla schopna řešit zásadní strukturální nedostatky.⁹

Ztráta Kuby a ostatních kolonií vedla k nárůstu katalánského nacionalismu¹⁰. V armádě pak vyvolala tato porážka potřebu rychle ji vymazat pomocí dalšího vojenského zásahu v Maroku – s pozitivním výsledkem. To bylo druhou událostí, která dětství Franka značně poznamenala. Po tomto zásahu se projevila vojenská neschopnost španělské armády a to vyvolalo značnou nedůvěru k ústřední vládě. I Katalánsko začalo pochybovat o kompetentnosti této vlády a byl přiživen nacionalismus a myšlenky na ohrožení jednoty. V roce 1901 vzniká strana Lliga Regionalista – katalánská politická strana ztotožňující se s nacionalistickými ideály a představou křesťanské demokracie.

1.2 Léta na akademii a válka v Maroku

Roku 1907 složil Franco zkoušky na pěchotní akademii Alkázar v Toledu. Z jeho pozdějšího vyprávění vyplývá, že v Toledu trpěl depresemi – poprvé v životě byl odloučen od matky a její péče. Také trpěl posměšky ostatních kadetů kvůli nedostatkům své tělesné konstrukce (se svými 164 centimetry a chabou fyzickou kondicí), pro svůj malý vzrůst získal přezdívku Franquito – zdrobnělina příjmení. O to více se vrhl do vojenského života, měl smysl pro povinnost, toužil dosáhnout hrdinství v poli. Četl spoustu knih a učil se nazpaměť – to z něj činilo terč žertů ostatních, ale dokázal je ignorovat. Neúčastnil se pitek a „*živých sexuálních výpadů, běžných mezi ostatními vojáky*“¹¹ – jeho zdráhavost byla prý dílem jeho potlačovaného komplexu méněcennosti (Arrarás, Franco, str. 16). Přísná hierarchie mu přinesla životní řád – stal se z nejistého mladíka nesmlouvavým asketou. Při jeho účasti v bojích ve vojenském povstání roku 1936 bylo však evidentní, že se na jeho bezvýhradnou

⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.18

⁸ BACHOUDOVÁ, Andréa. Franco. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.23-25

⁹ tamtéž, s.23-25

¹⁰ katalánský nacionalismus – hnutí, které prosazovalo dílčí nezávislost v rámci Španělského království

¹¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.22

poslušnost nedalo spoléhat, pokud nesouhlasil s názory mocných, kteří mu příkazy dávali, i když se jednalo o nadřízené¹².

Ve španělské armádě dominovala stále pěchota, která nevstřebala žádné vojenské pokroky. Nejvíce stále vyzdvihovala svou někdejší slávu a sázela na morálku jednotlivce – jeho osobní statečnost v poli, poslušnost a loajalitu. Nebyl tolerován žádný prohřešek či urážka armády, krále, monarchie nebo národa jako celku.

Zatímco Franco studoval v Toledu, roku 1909 vypukly lidové bouře proti militarismu, klerikalismu, pro katalánský separatismus. V červenci tohoto roku vypukly protiválečné demonstrace (největší z nich v Barceloně) jako reakce na vyslání další ozbrojené pěchotní brigády do Afriky. Pár dní na to začaly přicházet zprávy o porážce, což bylo potvrzením katastrofálního stavu armády.

V Toledu na akademii byly události líčeny v náležitých barvách, vyučující důstojníci vyvolávali v kadetech nenávist vůči pacifistům a revolucionářům a uvědomění, že současná vláda je chabá a neschopná. Abychom pochopili osobnost budoucího diktátora z politického a lidského hlediska, musíme si uvědomit, že byl typickým armádním důstojníkem a jeho myšlení bylo formované toledskou akademií. Sám posedlý formováním své vojenské kariéry a každodenní vystavování odsudkům proti katalánským revolucionářům v něm probudily hlubokou nenávist vůči levici a všemu, co představovala.¹³

Ukončil studium roku 1910. Tvrdil, že hned požádal o přeložení do Maroka, mezi nímž a Španělskem opět vypukl svár, se nezakládá na pravdě. Tehdy mohli formální žádost podat pouze důstojníci s hodností poručíka a vyšší. Na konci roku 1911 byl ale tento příkaz zrušen a Franco skutečně požádal o přeložení a do Maroka se dostal v únoru roku 1912¹⁴.

Tehdy měl možnost opravdu zjistit, jak strádá koloniální armáda – byrokracie a zastaralé zbraně ochromovaly akceschopnost, počet děl byl na počet vojáků minimální. Armáda čítala asi osmdesát tisíc mužů.

Pobyt v severní Africe byl rozhodující pro Frankův další život, nechal se ochotně spolknout mašinérií absolutní poslušnosti, vlastenectví a důstojnické cti.

Strávil v Africe s přestávkami deset let a sám řekl, že právě tam se zrodila myšlenka na možnost záchrany Španělska – zde zformovala se základní přesvědčení jeho života (Preston: „*Armáda je strůjcem budoucího osudu země a on sám je předurčen jí velet.*“¹⁵). Naučil se taktice okupace, kterou později užil ve španělské

Obrázek 4: Franco, absolvent akademie v roce 1910 (P. Preston - Obrazová příloha 1)

¹² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.22

¹³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.23

¹⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.23-25

¹⁵ tamtéž, s.27

občanské válce. Jako mladík bezhlavě plnil své povinnosti s chladnokrevností, která měla původ v přehnaných ambicích. V červnu 1912 byl povýšen na poručíka.¹⁶

Roku 1916 se účastnil dobývání al-Biúcu (El-Biutzu) – jedné ze strategických partyzánských pozic, kde převzal velení, významně se podílel na úspěšnosti akce, ale utrpěl vážné zranění břicha, které bylo v tamějších podmínkách zpravidla smrtelné. Zotavil se však a to vedlo ke vzniku řady pověstí o Francově neohroženosti a nezranitelnosti. Maročtí příslušníci španělské armády mu připisovali jakousi magickou imunitu – už před zraněním se traduje několik příhod, kdy ho střely záhadně minuly. To, že střela, která ho zasáhla, prošla bez větších škod mezi orgány, bylo považováno za zázrak. Roku 1916 byl povýšen do hodnosti majora. Po povýšení se vrátil zpět do Španělska. Přes obdiv, který mu přineslo vítězství v Maroku, nikdy neměl mnoho přátel, možná proto, aby nikdo neměl možnost odhalit jeho vnitřní nejistotu. Získal však důležité styky, které byly klíčové pro vývoj jeho pozdější kariéry.¹⁷

1.3 Zásnuby a druhá cesta do Maroka

Roku 1917 se seznámil s Mariou del Carmen Polo y Martínez Valdés – dcerou jedné významné rodiny Oviedy (město Ovieda – Ellwoodová uvádí název Oviedo), už ne tak zámožné jako dříve, patnáctiletou dívkou, přísnou katoličkou, ve které mimo krásu spatřoval dávku aristokratické povýšenosti, která mu imponovala. Ženu svého srdce dobýval s obdobnou vehementností jako marockou pevnost (například chodil každý den na mši salesiánek – jejichž klášterní školu navštěvovala Carmen – aby ji mohl vidět).

Zeť pocházející ze skromnějších poměrů, s nebezpečnou budoucností se nezamlouval ovdovělému otci Carmen, ještě více pak její tetě Isabelle, která hospodařila v jejich rodině místo matky – představovali si mnohem výhodnější partii. Přes odpor byl jeho zájem vytrvalý a nakonec se podařilo jejich nevělu zlomit. Po třech letech se zasnoubili, sňatek se ale nekonal. Důvodem byly přetrvávající válka v Maroku.¹⁸

Franco vstoupil dobrovolně do jednotky Légion Extranjera, která byla vytvořena jako obdoba francouzské cizinecké legie, a roku 1920 se vrátil do Maroka. Tato jednotka získala pověst těch nejtvrdějších mužů a Franco se svými vůdcovskými schopnostmi získal značný věhlas. 1922 napsal major José Millán-Astray Terrerose: „*Franco má všechny schopnosti dobrého vojáka: odvahu, inteligenci, vojenského ducha, nadšení, lásku k profesi, schopnost přinášet oběti, počestný život.*“¹⁹ Byl si vědom váhy své pozice. Proto se cítil dotčen, že nezískal roku 1922 místo nového velitele legie. Být zastupujícím

Obrázek 5: Franco po návratu do Maroka v roce 1920 (P. Preston - Obrazová příloha 1)

¹⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.25-27

¹⁷ tamtéž, s.29-30

¹⁸ tamtéž, s.31-33

velitelem byla pro jeho ego nesnesitelná představa. Nechal se proto převelet zpět do Španělska. Dílem osudu se velitelem legie stal roku 1923, protože současný velitel Valenzuela byl zabit při pokusu prolomit maurské obklíčení. Franco byl nejvhodnějším kandidátem. Proto byl nucen znovu odložit sňatek s Carmen. Na banketu na jeho počest dával najevo, že sláva se mu přičítá, pro tisk vystupoval velmi skromně: „Opakuji, že jsem voják, který plní rozkazy.“²⁰

Carmen si Franco odvedl k oltáři 22. října roku 1923 v ovietském kostele²¹. Ve městě se jednalo o skutečně prestižní akci za účasti aristokracie a tisk o svatbě psal velmi pochvalně. Pár si zařídil dům v Ceutě²².

Obrázek 6: Frankův svatební den, 1923 (P. Preston - Obrazová příloha 1)

Dle dostupných pramenů je více než pravděpodobné, že střet mezi katolickou disciplinovaností matky a volnomyšlenkářstvím jeho otce zapůsobil na některé aspekty Frankovy povahy a byl patrný po celý jeho život. Neboť se k jeho výchově stavěla výhradně matka, byl hluboce věřícím katolíkem i ve své politické kariéře vždy usiloval o podporu církve. Kvůli chování jeho otce v něm zakořenila nenávisť k hazardu, opilství a nevěře – což přičítal jeho sympatiím ke svobodnému zednářství a proti němu se stavěl neustále na své politické dráze. Při svém prvním vojenském tažení už se v něm začaly formovat první přesvědčení o jeho výjimečnosti a božím předurčení k něčemu velkému. Ve válce se také naučil své pověstné tvrdé disciplíně, kterou vyžadoval ode všech příslušníků armády a až pedantsky na ní lpěl. Když se začal objevovat na veřejnosti mezi důležitými lidmi, začal si budovat image skromného, distingovaného člověka, který si stojí za svým názorem a je hoden důvěry.

---

¹⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.35

²⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.45

²¹ tamtéž, s.47

²² tamtéž, s.49

2 1923 – 1936

Tento časový úsek mapuje vývoj politiky ve Španělsku od postupného úpadku monarchie přes nastolení vlády Miguela Primo de Rivery y Orbaneju, který je prvním diktátorským režimem ve Španělsku 20. století. Režim nebyl dostatečně životaschopný, neboť byl až příliš svázán s armádou a své hospodářské reformy stavěl na vratkých základech. Vítězství levice ve volbách vede ke vzniku druhé španělské republiky. Vláda liberalistů nezvládá situaci v zemi, zvyšuje se vliv komunismu, který dokonce krátce získává převahu. Armádní špičky připravují puč, který neodbytně povede k vypuknutí občanské války, a ve kterém zahraje Francisco Franco nemalou roli.

2.1 Španělsko a režim Primo de Rivery

Roku 1923 již reformistická liberální vláda nezvládá situaci v zemi²³. Od počátku roku připravovaly skupiny generálů postup proti této vládě. Ohniska byla v Madridu a Barceloně. Do čela puče se postavil Miguel Primo de Rivera y Orbaneju. 23. srpna vypukly nepokoje v Maláze, které uspíšily samotný zásah. V Maláze se dostali do potyčky civilisté s ozbrojenými silami, došlo k úmrtí jednoho důstojníka a musel být nastolen násilný pořádek. Ukazoval se stále výraznější odpor obyvatelstva k válce v Maroku. Puč byl zahájen 13. září v Barceloně s podporou katalánských sil²⁴. Král Alfons proto povolal Riveru do Madridu a k překvapení mu svěřil sestavení nového kabinetu – autoritářského režimu. Franco se ke vzpouře proti vládě názorově nepostavil (dvojakost byla pravděpodobně záměrná a později se stala příznačnou pro jeho politická rozhodnutí)²⁵.

Rivera jmenoval vládu pouze z příslušníků armády, zrušil práva parlamentu, zakázal politické strany a dělnické organizace. Období se považovalo za přechodné. Měla být obnovena hospodářská prosperita země a harmonie společnosti.

Riverův konzervativní přístup ale neumožňoval uskutečnit reformy tak, aby Španělsko vybredlo z krize, ale zároveň však pocíťoval důležitost jednotlivých změn. Upřednostnil změny v oblasti ozbrojených sil, přistoupil k urychlenému ukončení války v Maroku. Toto rozhodnutí mu přineslo ztrátu popularity v řadách armády. Franco stál také proti, v tisku se osobně postavil proti ukončení bojů v roce 1924²⁶.

V únoru 1925 se stal plukovníkem. V témže roce Rivera částečně změnil názor a dal souhlas k novému útoku přes Alhucemaský záliv. Ten se

Obrázek 7: Franco v bitvě o Alhucemaský záliv (P. Preston - Obrazová příloha 1)

²³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.36

²⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.46

²⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.36-37

²⁶ tamtéž, s.36-37

měl uskutečnit 7. září 1925 ve spolupráci s francouzskou armádou. Franco byl se svými legionáři předvojem. Nepřátelé byli rozprášeni a návrat vítězné armády se stal dokonalou iluzí naplněného posláním – národní cti. Skutečný důvod zásahu – hospodářská a politická krize – byl pozapomenut. Franco se ve svých třiatřiceti letech stal nejmladším brigádním generálem v Evropě. Nyní se vrací do Španělska. Léta strávená v Africe se významně podepsala na utváření jeho osobnosti a budování kariéry. Válka v Maroku také značně urychlila jeho postup v armádě.

*„Společenské třídy vládoucí ve Španělsku věřily, že moc národa spočívá ve vojenské síle a kladly rovnítko mezi vojenské hrdinství a vlastenecké nadšení.“*²⁷. Samotný význam marocké války a Frankův podíl na ní mu umožnily vytvořit ze sebe hrdinu – jednalo se o odrazový můstek k dosažení vyšších cílů²⁸.

Po životě v Africe byl život v Madridu zcela jiný, ale Franco neholdoval společenskému životu. Důvodem mohla být neuspokojivá ekonomická situace rodiny, která vygradovala v roce 1926 narozením Frankovy dcery Carmen.

V Madridu byl Franco svědkem éry upevňování moci Primo de Rivery, který se svým přístupem k odporujícím si táborům (změna nebo stabilita) začal ztrácet oblibu všech společenských sfér včetně jeho vlastních přívrženců při převratu z roku 1923. Neztratil všechny své následovníky, ale zůstalo méně věrných, sám byl ale přesvědčen o správnosti svého jednání – cesta ke stabilnímu a prosperujícímu Španělsku²⁹.

Hospodářství bylo skutečně ve srovnání s počátkem dvacátých let výrazně produktivnější, zlepšila se infrastruktura, rozrostla se předurčená odvětví průmyslu, a tím se snížila nezaměstnanost. Byla také zvýhodněna tuzemská produkce a omezen zahraniční dovoz. Zlepšilo se zdravotnictví, školství, ženy se začlenily do pracovního procesu. Na první pohled se režim jevil stabilní a harmonický³⁰.

Při bližším pohledu bylo jasné, že prosperita je dílem růstu (zotavení) západní evropské ekonomiky, která byla zasažena světovou hospodářskou krizí od roku 1929. Podpora tuzemského podnikání značně podvrtila zahraniční obchod a odradila zahraniční investory, skrz které proudila do země velká část kapitálu. Hospodářství se zadlužilo, aby se nakrátko skryly problémy.³¹

Proti Riverovi se stavěli podnikatelé průmyslových oblastí, kteří neměli volné ruce v podnikání. Zejména bohatá buržoazní vrstva v Katalánsku, podpořena regionalistickými tendencemi, těžce snášela vměšování Madridu.

Pro usmíření kritiky podnikl Rivera určité kroky, jako bylo nahrazení Vojenské správní rady založené v roce 1923 orgánem z části s civilními zastupiteli a vytvoření korporativistického parlamentu. Pro obyvatelstvo byly tyto reformy neuspokojivé³².

---

²⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.38

²⁸ tamtéž, s.39

²⁹ tamtéž, s.39

³⁰ tamtéž, s.40

³¹ tamtéž, s.40

³² tamtéž, s.41

Pravice a levice z různých důvodů nepodporovaly Riverova rozhodnutí. Španělsko stále postrádalo dostatečně hluboké reformy. Vystávaly touhy zbavit se Riveru i krále. V červnu 1926 se důstojnictvo pokusilo o převrat. V září téhož roku se setkali důstojníci za účelem svrhnout Riverův kabinet. Franco se ničeho neúčastnil, proto byl odměněn za věrnost. Díky tomu, že stál stranou, byl vybrán pro post ředitele zaragozské vojenské akademie. Její vybudování byl další postup k cíli reformovat a modernizovat španělskou armádu. Nemělo dojít znovu k vnitřní diferenciaci armády, vzdělávání důstojníků se mělo centralizovat, aby nebyly pluky rozrůzněné. Etika akademie tkvěla v deseti pravidlech sepsaných samotným Frankem, jednalo se o obecný návod ke správnému životu, nikoliv jen pro vojáky:

1. *Miluj vlast a krále.*
2. *Projevuj vojenského ducha v zaměstnání a disciplíně.*
3. *Chovej se zdvořile a horlivě střež svou pověst.*
4. *Svědomitě a do detailů plň své povinnosti.*
5. *Nikdy si nestěžuj ani nedovol ostatním, aby si stěžovali.*
6. *Konej tak, abys byl milován svými podřízenými a vyhledáván svými nadřízenými.*
7. *Dobrovolně se obětuj, podstupuj nejvyšší riziko.*
8. *Buď ušlechtilým společníkem, obětuj se pro druhá a raduj se z jeho úspěchů.*
9. *Miluj odpovědnost a buď rozhodný při hledání řešení.*
10. *Buď odvážný a nesobecký.*³³

2.2 Krize diktatury

Riverovy reformy byly neúspěšné, stejně jako represe k potlačení odporu levice, anarchistů a socialistů. Další jeho chybou byl hospodářský intervencionismus, jehož neúspěch byl stupňován vypuknutím hospodářské krize v roce 1929. V zemi stoupá vliv republikánů.

Další ranou Riverovu režimu byla vzpoura ve straně PSOE – část strany se přidává k manifestu pro zřízení republiky. V roce 1930 se také vyhrocují vztahy mezi Riverou a králem. V lednu tohoto roku Rivera žádá o vyslovené důvěry od vysoce postavených důstojníků. Nedostal ji a byl nucen rezignovat. Král rezignaci přijal a Rivera odešel do vyhnanství do Paříže, kde pouhých šest týdnů na to umírá (17. března 1930).³⁴

Riverovi se nepodařilo vyřešit strukturální problémy, které vedly už k převratu roku 1923. Ve svém postupu neumlčel zcela hlasy liberalistů, socialistů a anarchistů, nezaujal jasné stanovisko. Jeho reforma armády byla neúplná, vojákům se nedostalo zvýšení platů ani zlepšení kariérního postupu, proto nebyli novým pracovním postupům nakloněni³⁵. Král kompromitoval monarchii už tím rozhodnutím, že povolal Riveru do Madridu, ukázal svou neschopnost uvést do praxe reformy v monarchii. To, že tiše souhlasil s Riverou, vedlo stejně tiše ke konci monarchie. Poslední pokus

---

³³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.44

³⁴ tamtéž, s.45

³⁵ tamtéž, s.46-47

nastal po odchodu Rivery, ani jeho odchod však nijak nepohnul stavem věcí. Alfons pověřil dalšího generála sestavením kabinetu. Veškeré problémy však zůstaly nevyřešeny.

Tehdy Franco stále působil na akademii v Zaragoze. Stavěl se bokem těchto událostí pravděpodobně proto, aby neohrožoval své vlastní postavení, postup své kariéry, za těchto nejistých okolností. Mimo jiné chtěl zabezpečit rodinu a uchovat si životní standard. Své tiché strategii později vděčí za mnohé³⁶.

Do jedné z republikánských organizací byl zapleten i Ramón Franco, Frankův brat. Franco ho z této cesty odrazoval, tehdy veřejně ujišťoval monarchii o své loajálnosti.

Další ránu monarchii zasadil proces s povstalcí z Jasy roku 1931. Rozsudky smrti, proti kterým se ostře postavili civilisté, poskytly republikánským silám „mučedníky“, aby nabraly nové síly.

V dubnu 1931 se konaly ve Španělsku volby. Republikánské síly zvítězily ve volbách a král Alfons opustil zemi. 14. dubna 1931 oslavili Španělé vznik druhé republiky³⁷.

2.3 Druhá republika

Ve vývoji dalšího Frankova postupu hrál významnou roli velitel Civilní gardy (Guardia civil) Sanjurjo, nejdůležitější postava konspirace připravované proti republice. Sanjurjo nebyl ani loajální vůči králi, hlavně z toho důvodu, že král se v kritickém okamžiku nepostavil za Primo de Riveru.³⁸

Franco dával v tichosti najevo, že není republikánem, i když doporučil královi abdikaci³⁹, ale nestavěl se veřejně proti. I když byl téměř rozhodnut pochodovat na Madrid se svými kadety, na naléhání Millána Astraye od tohoto úmyslu upustil.⁴⁰ Nebyl rozhodnut, jakou zvolit stranu, proto setrval na obou stranách, protože trvání druhé republiky bylo podle něj značně nejisté. Sám prohlásil ke své akademii: *„Pokud kázeň a naprostá poslušnost vůči rozkazům byla neměnnou praxí tohoto ústavu, jejich dodržování je o to více nezbytné dnes, kdy je armáda – ve své neochvějnosti a jednotě – nucena obětovat vlastní přesvědčení a ideologii pro blaho národa a vlasti.“* Poselství tohoto výroku bylo jasné, podvolit se a vyčkávat⁴¹. Za klíčový považoval postoj Civilní gardy, byl si dobře vědom dobré připravenosti Civilní gardy a střet s ozbrojenými silami, z nichž většinu tvořili branci bez zvláštního výcviku, nepovažoval za vhodný. V té době bylo Španělsko rozděleno na osm armádních regionů, ve kterých měli moc v rukou vojenští guvernéri, kteří v podstatě zastávali pravomoci vicekrále⁴². Pád monarchie Franka zasáhl, neodebral se však dobrovolně do exilu jako někteří důstojníci, měl na paměti svou vlastní kariéru a zůstal ve Španělsku.

---

³⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno: Books, 1999. s.48

³⁷ tamtéž, s.49

³⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.72

³⁹ tamtéž, s.74

⁴⁰ tamtéž, s.72

⁴¹ tamtéž, s.74

⁴² tamtéž, s.73

Frankovi měl být svěřen vysoký post Vysokého komisaře v Maroku, uvedl pravicový deník ABC, což byla velmi prestižní funkce. Mohlo se jednat o pokus o zajištění Frankovy loajality republiky. Nakonec však funkci získal právě Sanjurjo, který ale neopustil své místo velitele Civilní gardy⁴³.

V dubnu 1931 Franco odpřísáhl věrnost republiky. Tajil své záměry, takže si jimi nikdo nebyl jistý. To přetrvalo i v jeho dalších rozhodnutích a bylo považováno za určitý rys jeho politiky⁴⁴. Ellwoodová jeho přísahu prezentuje jako gesto loajality, Preston však dodává, že *Promesa de fidelidad* neboli přísahu věrnosti republiky musel absolvovat každý důstojník bez výjimky, pokud chtěl zůstat v aktivní službě v armádě⁴⁵.

Prozatímní vláda byla sestavena především ze zástupců umírněných republikánů. Do čela této vlády se postavil Niceto Alcalá Zamora, konzervativní katolík a latifundista⁴⁶. Nejdůležitější roli hrál ale prozatímní ministr války Manuel Azaña Díaz. Díky demokratickým tendencím si vláda znepřátelila různé síly (vojenské, ekonomické i sociální) – a oblasti, které těžily z předchozího Riverova režimu. Proti vládě stála především armáda, vlastníci nemovitostí a katolická církev.

Reforma armády byla jedním z hlavních cílů republikánské vlády. Prozatímní ministr války Azaña chtěl reformovat armádu po francouzském vzoru. Armáda se mu dostává „do ruky“ ve chvíli, kdy jí naprosto chybí materiální i lidské zdroje, zbroj je zastaralá, cvičení nedostatečná, málo munice a pohonných hmot⁴⁷. Podstatná část armádních reforem vešla v platnost na podzim roku 1931. Byla to především redukce důstojnického sboru a vojenského úřednictva. Snažil se omezit chápání armády jako dohlížitele nad vnitřní situací země⁴⁸. Jeho reformy byly napadeny konzervativci jako snaha o likvidaci armády.

Podle Ellwoodové principiálně nebyl Franco proti, ale když 30. června padlo rozhodnutí uzavřít několik vojenských akademií, mezi nimi i jeho akademii v Zaragoze, znemožnil tento krok jakýkoliv druh spojení s ministrem. Podle Prestona byl Franco pravděpodobně proti reformám od samotného začátku (hlavně kvůli zrušení osmi historických armádních regionů⁴⁹). Uzavření akademie jen rozhořela jeho přetrvávající zášť. Franco a většina vysokých důstojníků považovali uzavření zaragozské akademie za snahu o znevážení úspěchu režimu Primo de Rivery a za pokus o Frankovu kompromitaci⁵⁰. Tehdy ostře vystoupil proti Azaňovi, ve své řeči při rozloučení se zaragozskými kadety naznačoval nelegitimitu republiky. Řeč byla ministrem odsouzena jako protivládní. Byla mu udělena formální důtka, na kterou poslal ministrovi ospravedlňující dopis, v záznamech mu však byla ponechána, i když pouze formálně. Ministr se díky Frankově reputaci obával postupu proti němu, ale vyloučil ho z velkých pozic.

---

⁴³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.75

⁴⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.56

⁴⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.76

⁴⁶ tamtéž, s.73

latifundista = soukromý vlastník zemědělské půdy

⁴⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.76

⁴⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.57

⁴⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.79

⁵⁰ tamtéž, s.81

Ministr Azaña měl v plánu Franka díky jeho vysokým ambicím využít, špatně však odhadl obtížnost úkolu získat Franka na svou stranu, na počátku k němu přistupoval příliš zdrženlivě. Franko byl poté prakticky bez zaměstnání, v ústraní a jeho nenávist vůči režimu se prohloubila. V řadách armády dále sílí nespokojenost, zemí se šíří pověsti o přípravě vojenského puče. Ministrovi se donesly informace, že konspiraci plánuje právě Franco. Nechal Franka sledovat kontrarozvědkou.

Dalším problémem vlády bylo ohrožení katolické církve, kterou konzervativci společně s armádou považovali za takřka synonymum španělského národa. Od poloviny srpna do konce roku probíhala debata o nové ústavě, která rozproudila pochybnosti, jakým směrem se Druhá republika ubírá. Vláda prosazovala oddělení církve od státu, zákon o rozvodech, vytvoření systému světského vzdělání, svobodu pro nekatolická vyznání, zrušení náboženských řádů. Zvláště tento poslední bod způsobil hněv katolické církve a dokonce i protest republikánských politiků. Ti proti němu vystoupili a označili ho za příliš provokativní. Zrušení se zdálo nevhodné především kvůli charitativní a zdravotní činnosti, které mnohé řády vykonávaly. Jako kompromis byl zrušen pouze jezuitský řád a ostatní řády zůstaly ponechány. Ostatní opatření ale vešla v platnost. To vyvolalo protesty v mnoha důstojnických rodinách podobných Frankově.

Franco byl umístěn do La Coruñi v Galicii, což bylo daleko od strategických míst. To opět přispělo k jeho nepřátelství vůči režimu⁵¹. Ellwoodová uvádí, že převelení se Frankovi nezamlouvalo. Preston naopak doplňuje, že převelení mu naopak zachránilo profesionální vojenskou kariéru, město se mu líbilo a měl radost, že má blízko k příbuzným, především k matce, doně Pilar. Nevyplývá z toho tedy, že by byl z převelení nějak rozhořčen. Velitelem 15. pěchotní brigády ho Azaña jmenoval kvůli jeho vojenským zásluhám, které i nadále měly váhu. Přidělil mu ji také proto, že by musel být vyřazen s činné služby, pokud by neměl konkrétní armádní funkci (což nařizuje dekret z března 1932)⁵². Projevil Frankovi důvěru, podcenil však generálovu nenávist vůči jeho osobě a režimu. Nezískal si svým krokem ani loajalitu, tím méně vděčnost.

Generál Franco se stále zdržoval otevřeného odporu. Nepřipojil se k připravované konspiraci proti republice, i když o účast byl požádán samotným Sanjurjem. Franco Sanjurjovi nedůvěřoval, opět neměl v úmyslu ničit svou kariéru a budoucnost pro formální povstání bez šance na úspěch – při práci v zaragozské akademii vzrostly jeho ambice a vypočítavost (i v důsledku nátlaku ženy, která si užívala společenského postavení). Poklidný, komfortní život mu vyhovoval. Jeho povýšení se navíc také nacházela v revizi. Vláda se rozhodla přezkoumat udělování hodností podle zásluh za režimu Primo de Rivery. Nebyl ochoten účastnit se puče, ale nebyl ani spokojen se situací v zemi, tato cesta podle něj však nemohla vést ke kýžené změně. I když se nepřipojil, o konspiraci však věděl, nic ale nepodnikl a nic neprozradil nadřízeným. K puči se stavěl skepticky, špatná příprava puče neodvratně povede

---

⁵¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.59-60

⁵² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.86-87

k neúspěchu⁵³. Rozhořčilo ho tvrzení některých armádních špiček, že je jedním z hlavních konspírátorů, vyhrožoval, že podnikne opatření proti šíření lží a veřejně proti puči vystupoval.

Jak předpokládal Franco, puč skončil velkým ponížením zúčastněných, díky špatné organizaci skončil dříve, než začal. Vzbouřenci sice nakrátko ovládli Sevillu, ale když dostali informaci, že proti nim táhnou vládní jednotky, prchli.⁵⁴

Tím, že Franco zůstal u posádky, podpořil iluzi ministra války o své loajalitě. Při jeho návštěvě v lacoruňské posádce se však Franco choval značně upjatě, obezřetně, nechtěl být společně s Azaňou fotografován, všemožně se snažil, aby neprojevil sympatie a neposkytl snad záminku k pochybám o jeho postoji⁵⁵.

V lednu 1933 revize zrušila jeho povýšení na plukovníka, udělení hodnosti generála bylo potvrzeno, dekret na titul generál majora byl také odebrán. Nebyl však svých hodností zbaven, jen byl pozastaven jeho kariérní postup. Později se o této události vyjádřil jako o „loupeži hodností“⁵⁶.

Roku 1933 byl Franco jmenován vrchním velitelem na Baleárách a převelen do města Palma de Mallorca. Italské ambice a Hitlerův vzestup v Německu vedly ministra války Azaňu k obezřetnosti. Považoval Franca do značné míry za politicky nebezpečného, ale byl si také vědom jeho profesionálních kvalit. Chtěl ho udržet daleko od středisek vojenských intrik, zároveň bylo vhodné (s jeho reputací vojenského technika a стратега) umístit ho na strategické místo, pokud by se Itálie nebo Německo rozhodly bojovat. Frankovi umístění nevyhovovalo, považoval ho za exil, tím se opět zvýšilo nepřátelství vůči republice a Azaňovi.

V druhé polovině roku 1933 se vláda neodvratně chýlí ke krachu. Došlo také k oživení pravice, radikální monarchisté vytvořili organizaci Renovación Española (Španělská obnova). Konzervativní strany vytvořily koalici Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA). Díky obraně konzervativních hodnot získali oblibu těch, kteří považovali demokratický liberalismus za rozkladný pro Španělsko. Stát se neměl zaměřovat na formu státu, ta podle CEDA byla podružná, ale šlo o respektování katolických konzervativních hodnot.

CEDA chtěla mobilizovat celý pravicový segment jako výzvu liberalismu, chtěla zvrátit reformu a podrýt demokracii. Podporu nalézala především ve vlastních půdy, průmyslnících, obchodnících, duchovních, armádních důstojnících.

Přes podporu pravice snahy o ustavení ultrapravicové vlády skončily neúspěchem. Ultrapravicové strany měly příliš extrémní názory, ale v průběhu roku 1933 se ještě radikalizovaly.

V září 1933 pod tlakem pravice i levice Azaña rezignoval. Krátce před tím prezident Alcalá Zamora odepřel důvěru vládě.⁵⁷

---

⁵³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.89

⁵⁴ tamtéž, s.90

⁵⁵ tamtéž, s.92

⁵⁶ tamtéž, s.92

⁵⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.66

Na jeho místo nastoupil Alejandro Lerroux, příslušník centro-pravice, při sestavování vlády vyloučil socialisty. Franco odmítl post ministra války v jeho vládě, neboť neměla mít dlouhého trvání. Preston tvrdí, že Franco byl již v té době skeptický k perspektivám armády a v osobních kruzích tvrdí, že vstoupí do politiky.⁵⁸

Vláda opravdu dlouhého trvání neměla. Socialisté pak iniciovali vyslovení nedůvěry proti této vládě a po necelém měsíci byl Lerroux nucen odstoupit. Na listopad byly vyhlášeny všeobecné volby. Frankovi bylo nabídnuto místo na madridské kandidátce hlavní strany CEDA. Příslušník strany ho navštívil přímo na Baleárách. Přestože Franco později tvrdil, že o politiku neměl zájem (tvrdí Ellwoodová), nabídka ho lákala, přesto ji ale poté nepřijal. Jako hlavní pro svou kariéru volil prozatím armádu⁵⁹. Ve volbách ale dal svůj hlas právě CEDA.

2.4 Franco vrchním velitelem

CEDA nakonec získala 115 ze 470 křesel a názorově tvořila největší část. Zamora nepověřil sestavením vlády Gila Roblese – předsedu CEDA, podezříval ho z toho, že usiluje o vytvoření korporativního státu. Vytvořením nového kabinetu byl opět pověřen Lerroux – aby však mohl spolupracovat s CEDA, byl nucen souhlasit s řadou opatření proti předchozí politice, tedy nastolením tvrdé sociální politiky⁶⁰. Preston poukazuje na značnou zkorumpovanost Lerrouxovy vlády.

Socialisté se bouří, začínají dělnické protesty. První ale organizují anarchisté, pokusili se o povstání už v prosinci 1933, to bylo ale prozrazeno a vůdci CNT a FAI byli zatčeni. Anarchistická vzpoura posílila přesvědčení armádních důstojníků, že republika musí být svržena.⁶¹

Prezident Zamora nejprve zamítl návrh na Frankovo povýšení na vyšší generálskou hodnost (jevilo se jako posílení mínění o armádě). Později však akceptoval povýšení a v březnu 1934 bylo Frankovi skutečně uděleno. Franco hluboce zapůsobil na nového ministra války Diega Hidalgo Durána. Hidalgo neabsolvoval vojenskou službu, v oblasti vojenství potřeboval zkušené poradce. I na jeho popud byla Frankova hodnost generálmajora uznána. Hidalgo počítal s Frankovým vděkem, ale Franko přijal zprávu velmi chladně, nedával často najevo své city.⁶²

Ministr spoléhal na Franka i při zvyšování politického napětí v zemi. Franco se stal ministrovým osobním poradcem při nácvičných vojenských manévrech v Asturii na severu Španělska poblíž Leónu. V říjnu tohoto roku vypukly v Asturii nepokoje mezi horníky, Franco byl pověřen řídit vojenský zásah. V té době se mu republikánské zřízení začalo jevit přijatelným.

---

⁵⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.93

⁵⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.67

⁶⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.94

⁶¹ tamtéž, s.95

⁶² tamtéž, s.96

Vláda nepřesvědčila extrémní pravici. Stále se chystala na radikální střet s opačným pólem. Jednalo se především o skupinu karlistů⁶³. Vzniká ultrapravicový blok stran s názvem „katastrofisté“ (s fašistickou stranou Falanga Española a alfonsisty).

Španělskou levici ovlivnily i události v Evropě jako potlačení dělnického hnutí v Německu a Rakousku nebo pokus o ultrapravicový převrat ve Francii.

V prosinci bylo zlikvidováno několik stávek v Katalánsku a Aragonii. Stejně skončila i série stávek o šest měsíců později.

V polovině roku 1934 má Franco minimální zájem o politické dění. Důvodem je jeho osobní tragédie, 28. února umírá po těžkém zápalu plic jeho matka Pilar. Věnoval se rodině a přestěhoval se do Madridu⁶⁴.

Na Pyrenejském poloostrově roste vliv fašismu. V dubnu 1934 byla vyhlášena amnestie pro odsouzené za zločiny v době diktatury (což se týká i Sarjurja). Zamora váhá s podpisem amnestie, Lerroux na protest proti jeho váhání rezignuje.

Radikální stranu opouštějí liberální politici. Španělsko se politicky dělí, levice se obávala projevů fašismu, armádní důstojníci projevů komunismu, socialisté volají po revoluci, pravice chce odstranit odpůrce jednou pro vždy⁶⁵.

Socialisté protestovali proti obsazení příslušníků CEDA do další vlády a hrozili generální stávkou. Když Lerroux postavil další kabinet (tvrdí Ellwoodová), v říjnu 1934 byla skutečně vyhlášena generální stávka⁶⁶. S ohledem na vnitřní diferenciaci dělnického hnutí a zhoršujícím se socioekonomickým podmínkám byla většina stávek potlačena.

V Barceloně se protestní akce zvrhla v separatistické povstání, na kterém vůdce katalánské republikánské levice Lluís Companys i Jover prohlásil Katalánsko za samostatnou republiku. Povstání bylo potlačeno 7. října 1934 a celá katalánská regionální vláda byla zatčena. Katalánská republika vydržela přibližně deset hodin.⁶⁷

V Asturii probíhalo povstání nejdéle. Důvodem byla především geografická izolace území, ale i rozkradení zbraní na posádce v Oviedu a výbušnin z dolů.

Francův odpor k levicovým ideologiím byl větší než odpor k republice, v Asturii velel represivním oddílům. Znal tento kraj z vojenských cvičení, přímo z Ovieda pocházela rodina jeho ženy. Nařídil odvolání několika místních důstojníků, kteří podle něj byli nedůvěryhodní a nekompetentní (mezi nimi i svého vlastního bratrance). Zrušil vysílání jednotek ze sousedních provincií a povolal z Maroka jednotku vycvičenou pro boj v horském terénu, pluk chasseurs, dvě jednotky Cizinecké legie a jednu

---

⁶³ karlisté – organizace royalistických odpadlíků vystupujících pod názvem Comuni6n Tradicionalita, odmítali liberalismus, konstituci, ztotořovali se s jistou formou teokracie

⁶⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.97

⁶⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.98-99

⁶⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.69

⁶⁷ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.318

jednotku regulares⁶⁸. Jejich povolání mělo symbolický význam – potlačení vzpoury bylo jako porážka nepřátel a spása Asturie ve jménu křesťanství jako za doby reconquisty. Povstalci odolávali čtrnáct dnů, ale podlehli převaze. Porážka ve své krvavosti neměla dlouho obdoby, zásah si vyžádal přibližně čtyři tisíce obětí na životech, zajatci byli popravováni nebo mučeni⁶⁹.

Gil Robles se i po úspěšném potlačení asturského povstání nadále pokouší upevnit moc CEDA, utočil na ministry radikální strany, dovedl k rezignaci samotného Hidalgo. Jeho resort převzal Lerroux a Franco zůstal ministerským radcem až do února 1935. Lerroux chtěl generála za zásluhy jmenovat do funkce Vysokého komisaře v Maroku, ale Zamora jmenování zabránil.

Místo toho bylo Frankovi svěřeno velení španělských jednotek v Maroku. Ellwoodová tvrdí, že původně chtěl jmenování odmítnout⁷⁰. Preston udává, že odpovídalo jeho ambicím a považoval ho za prestižní.

V Maroku posílil Franco svůj vliv v rámci armády a získal nové kontakty mezi vysokými armádními důstojníky. Ty sehrály významnou roli při jeho zapojení do puče před vypuknutím občanské války. Měl dobrý vztah s Vysokým komisařem Avellou, který se Frankem často radil.

Po potlačení asturského povstání se stal Franco v očích konzervativních kruhů spasitelem národa, stal se úhlavním nepřítelem levice.

Sám Franco považoval asturské povstání pouze za předeheru k mohutné komunistické ofenzivě a tvrdil, že levici už nikdy nesmí být dovoleno nabýt moci, byť legální cestou. Konzervativní vlády, které následovaly po dobu patnácti měsíců po Asturii, neřešily soustavné problémy země. CEDA se stále snažila o reformy nerevoluční cestou⁷¹.

CEDA učinila řadu změn, krok ke korporativnímu státu. 6. května 1935 bylo jmenováno pět členů CEDA do nové vlády. Robles převzal ministerstvo války.

Franco byl odvolán z Maroka a stal se náčelníkem generálního štábu ve Španělsku, s čímž nesouhlasil Zamora, byl však přinucen výhrůžkami Lerrouxe a Roblese.

Franco jako náčelník generálního štábu pracoval na „nápravě“ Azaňových reforem. Především zrušil revizi povyšování na základě vojenských zásluh, kterou považoval za největší nespravedlnost.

Zamora s velkou nedůvěrou nadále sledoval počínání Roblese. Ten chtěl přesunout pravomoci kontroly Civilní gardy a policie z kompetence ministerstva vnitra do resortu ministerstva války. Dalším jeho cílem byla reorganizace a přezbrojení policejních složek a jejich vybavení motorovými vozidly. Modernizace armády musela být rychlá, s ohledem na hrozbu levicového povstání (Franco měl za to, že vlasti hrozí nebezpečí povstání sovětského typu. Demokratický systém je pak zodpovědný za to, že míra tohoto nebezpečí se zvyšuje, a vojenská intervence je nutnou odpovědí.⁷²).

---

⁶⁸ regulares = pluky lehké pěchoty

⁶⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.70-71

⁷⁰ tamtéž, s.73

⁷¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.106

⁷² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.74

Franco byl velmi zaujatý signály komunistické agitace, proto vytvořil jednotku pro komunistickou špionáž a kontrašpionáž v rámci ozbrojených sil⁷³.

S ohledem na modernizaci armády se Franco podílel na jednání s německými výrobci zbraní. Jeho opatření měla vést k návratu tradičního mínění o armádě (záštita pořádku před vnitřními hrozbami⁷⁴). Jeho značné úsilí o modernizaci armády zvyšovalo následné šance na úspěšný puč proti republice. V létě 1935 se Franco setkává s představiteli tajné organizace extrémní pravice Unión Militar Española. Byl rozhodnut odmítnout svou účast na jakémkoliv povstání, pokud nebude dokonale připraveno⁷⁵.

V té době se znovu aktivizuje levice, vzhledem k hlubokému strádání dělníků a rolníků v zemi, nezapomnělo se ani na represe v Asturii. Extremizace se projevuje v mládežnické organizaci CEDA, JAP, která ostře reaguje na násilnosti levicových mládežnických organizací, levici nazývají „protišpanělskou“⁷⁶.

Strana PSOE (socialistická strana) se před nadcházejícím volbami spojila s komunistickou stranou, jejíž vliv mnohonásobně vzrostl (mezi komunistickými poslanci byla i Dolores Ibarruri – autorka knihy Franco proti Španělsku⁷⁷), byl vytvořen blok levice a levého středu⁷⁸. Blok, který čítá i PCE, POUM a UGT⁷⁹, se nazve Lidovou frontou.

Na podzim 1935 Zamora vyzval konzervativce Joaquína Chapaprietu k sestavení nové vlády. Lerrouxovi stoupenci byli zapleteni do finančního skandálu (Ellwoodová uvádí, že ve finančním skandálu byl zapleten přímo Lerrouxův synovec.). V prosinci toto roku ale Robles vyprovokoval Chapaprietu k rezignaci, nebyl však pověřen sestavením nového kabinetu, jak doufal. Prezidentova nedůvěra k Roblesovi stále stoupala. Robles se snažil zabránit vyhlášení předčasných voleb, uvažoval o spojenectví si radikalisty nebo také o zorganizování státního převratu – připravoval se na obě možnosti.

Byl ubezpečen, že spousta důstojníků je připravena pod záštitou ministra války připojit se k puči a zabránit tak uskutečnění prezidentova plánu. Robles se však obával lidového odporu podporovaného socialisty a anarchisty. Před konečným rozhodnutím se rozhodl kontaktovat Franka a další generály a zajistit si jejich podporu. Všichni si byli vědomi, že Civilní garda a policie se pravděpodobně nepřipojí na stranu převratu. Franco přesvědčil ostatní, že armáda není ještě připravena provést rychlé ovládnutí země⁸⁰.

Chapaprietu nahradil další prozatímní kabinet a Robles byl donucen opustit ministerstvo války. Předsedou vlády se stává Manuel Portela Valladares. Pozici ministra války získal generál Molero.

---

⁷³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.73

⁷⁴ tamtéž, s.73

⁷⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.108

⁷⁶ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.319

⁷⁷ tamtéž, s.320

⁷⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.109

⁷⁹ PCE = španělská komunistická strana, POUM = komunistická, antistalinistická strana, UGT = socialisté 75-76

⁸⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.109-110

Franco se dál držel přesvědčení, že uspěchat přípravu puče by zcela jistě vedlo k neúspěchu. Stále si držel pozici náčelníka generálního štábu.

16. února 1936 měly proběhnout parlamentní volby. Pověsti o puči dorazily i k uším premiéra. Franco pak sdělil šéfovi bezpečnostní služby, že: „*Podobné pověsti jsou nepodložené. Neosnuji spiknutí...pokud Španělsku nehrozí nebezpečí komunismu..., mí spolubojovníci smýšlí stejně...*“⁸¹. Vyjádřil se tak dvojznačně, také pronesl, že pokud by opravdu provedl převrat, tak se vyvaruje chyb Primo de Rivery a nepověří vládou armádu. Už tehdy bylo tedy jasné, že je proti myšlence kabinetu složeného zcela z vojenských příslušníků.

Ve volbách se prosazuje Lidová fronta a svou kampaň staví na nebezpečí fašismu.

Franco se o Lidové frontě vyjadřoval jako o „trojském koni komunismu“. Byl si vědom, že 25 procent vojáků jsou členy levicových stran, považoval za klíč k rozvratu a neutralizaci armády⁸². Podle něj armáda musí být proti němu připravena zasáhnout⁸³. S vojenským zásahem se ale do poslední chvíle nepočítalo, stejně jako s těsnou výhrou levice⁸⁴.

Volby skutečně znamenaly velmi těsné vítězství Lidové fronty. V řadách pravice propuká panika. Program Lidové fronty nebral ohledy na politickou nejednotnost země⁸⁵.

Generálové se snažili přimět armádu k ozbrojenému zásahu. Nejdůležitější byl i teď postoj Civilní gardy. Velitel Civilní gardy Posaz a velitel policie generál Núñez de Prado ujistili Portelu, že budou bránit pokusu o převrat.

19. února byla moc v zemi opět předána Azaňovi. Vláda byla opět liberální bez účasti socialistické a komunistické levice. Franco opakovaně žádal Portelu, aby nerezignoval, nabízel mu podporu armády, ale ten krátce na to oficiálně oznámil svůj odchod z funkce. Od převratu v té chvíli dělil Španělsko pouze postoj velitelů Civilní gardy a policie⁸⁶.

Po nástupu do funkce Azaña odvolal Franka z postu náčelníka generálního štábu. Chtěl se vyhnout zásahu armády, proto generály s protirepublikánskými postoji nechal převelet co nejdále od Madridu (včetně Franka). Franco byl odvelen až na Kanárské ostrovy, kde se sám cítil vězněm⁸⁷.

2.5. Předehra k válce

Mussolini a Hitler spolupracovali na první z ideologicky motivovaných válek, jejímž dějištěm mělo být právě Španělsko. Salvador de Madariaga⁸⁸ napsal, že důvodem přicházející občanské války byla válka uvnitř socialistické strany. Španělští socialisté byli ve dvacátých letech pragmatickými reformisty republikánské tradice. Vůdcem španělských socialistů byl Largo Caballero, který spolupracoval už s vládou Primo de Rivery. Hlavní úkol viděl ve zlepšení hmotné a morální situace

⁸¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.111

⁸² JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.319

⁸³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.112

⁸⁴ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.319

⁸⁵ tamtéž, s.320

⁸⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.114-115

⁸⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.76

⁸⁸ Salvador de Madariaga byl španělský diplomat, spisovatel a historik

dělníků. I díky jejich intervenci nebyl přechod monarchie v republiku nijak násilný. Zpočátku své stoupence usměrňoval (postavil se například proti plánovanému vypálení domu generála Moly), přispěl k důležitým reformám (především školství – zakládání nových škol). Socialisté byli „infikováni“. Caballero byl první obětí pronikání extrémní levice do strany socialistů a odborů. Aby Caballero získal ztracený vliv zpět, přiklonil se „doleva“. Přezdívali mu „španělský Lenin“. Urychlil se tak vývoj krize, také kvůli výraznému poklesu cen⁸⁹.

Jak již bylo zmíněno, socialisté prohráli v listopadu 1933 volby, v květnu 1934 to byl právě Caballero, kdo vyzval zemědělce ke stávkě⁹⁰. Podle Johnsona byl Franco původně proti vojenskému zásahu.

V řadách socialistů po vítězství Lidové fronty panovala zoufalá nejednotnost, vláda byla slabá, roztržky pouličních gangů – to vše prohlubovalo národní krizi.

16. června přečetl Robles jako poslední varování seznam činů levicových radikálů (160 vypálených kostelů, asi 1300 násilných napadení, 113 generálních stávek). Vláda nereagovala na prosby, to vše podnítilo armádní velitele k promýšlení zásahu proti režimu.

Před odcestováním na Kanárské ostrovy se Franco setkat se Zamorou, kterého důrazně varoval před hrozbou revoluce, pokud vypukne na celém území (měl na mysli vzpomínky na Asturii). Také podotkl, že někteří důstojníci si „nepřejí porážku revoluce.“⁹¹

V nejvyšších armádních kruzích začala příprava rozsáhlého spiknutí.

Generálové byli podrážděni Frankovou zdrženlivostí – zůstal nerozhodnut až do jara 1936. Jako vůdce hnutí byl označen generál Mola. Mola měl zkušenosti s vykonáváním funkce generálního ředitele bezpečnostních služeb a spoustu nadmíru ochotných a schopných přátel⁹².

Franco jako vždy hrál opatrnou hru, aby si zatím nikoho neznepřátelil (ani spiklence, ani vládu)⁹³. Neúspěšně se snažil o návrat na pevninu.

Skutečné nebezpečí pro zemi ale nepřicházelo zleva, jak byl Franco přesvědčen. V květnu byl Azaña uveden do úřadu prezidenta a nepochopitelně byl k hlášení o připravované vzpouře značně skeptický. Vládní optimismus a benevolence spiklencům nahrávaly.⁹⁴ V kabinetu zasedali pouze dva republikáni a Largo Caballero odmítl členství socialistů ve vládní koalici. Vláda ztrácela autoritu, jakou měla za doby Azaña. I když se Azaña stal prezidentem, nepodařilo se mu prosadit do úřadu ministerského předsedy spolupracovníka Indalecia Prieta. Španělsko ztratilo schopného premiéra. Tím de facto pohasly poslední naděje jak zabránit občanské válce⁹⁵.

V polovině června byl v Molových kruzích navržen plán civilně-vojenské diktatury, která uchopí moc po pádu republiky.

---

⁸⁹ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.317-318

⁹⁰ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.318

⁹¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.117

⁹² tamtéž, s.123

⁹³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.78

⁹⁴ tamtéž, s.79

⁹⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.123

Franco byl při svém příjezdu na ostrov Tenerife vypískán přístavními dělníky a označen za „*řezníka z Asturie*“. Vůči transparentům zůstal zcela lhostejný.

Se svou ženou se zapojil do společenského života na ostrově. Byl však stále sledován tajnou službou, sledován a odposloucháván⁹⁶.

Přesto, že Franco choval k Riverovi sympatie, vždy zdůrazňoval, že se hodlá poučit z jeho chyb, což ve většině případů udělal – především nevložil celou vládní moc do rukou armády a nenechal žádné lidové protesty přejít v bouři. Tato etapa jasně ukazuje nevyhraněnost Frankových postojů, pravděpodobně by vůbec nevystupoval proti principu druhé republiky, a pokud by nepřišel o svou funkci na vojenské akademii, pravděpodobně by se svého místa držel. Dvojakost byla jeho celoživotním postojem a vyčkávání mu nejedou přineslo pozitivní výsledky. K spiknutí a do jeho čela se dostal prakticky shodou náhod, a pokud by se věci udály jinak, dějiny Španělska by pravděpodobně byly spojeny s jinou dominantní osobou. Ke spiknutí se přidal téměř na poslední chvíli, dokud si nebyl plně jist jeho výsledkem. Stal se vůdcem – i když nebyl ani brilantní taktik, ani nevynikal v charismatu – nejdůležitější v jeho životě byla disciplína a ctižádost. Z průměrného vojenského hodnostáře se tak stal nejdůležitější muž Španělska.

---

⁹⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.119

3 1936 - 1939

Roku 1936 propuká občanská válka a toto období má klíčové postavení ve vývoji Frankovy politické kariéry. Německo již na začátku podporovalo vytvoření španělského ultrapravicového bloku. Na území Španělska bylo několik špionážních buněk a agenti gestapa⁹⁷.

Ve vývoji nejdůležitější události novodobé historie Španělska hraje nejdůležitější roli intervence evropských států, která změnila průběh konfliktu a výrazně ho prodlouží.

Občanská válka probíhá vojensky ale i vnitropoliticky – na společenské rovině. Situace na poloostrově byla takřka předobrazem konfliktu celoevropského. V průběhu občanské války houstne svárlivé klima v Evropě⁹⁸. Konflikt mezi evropskými státy se tak formou jejich intervence do tohoto místního konfliktu rozeběhne mnohem dříve, než začne opravdová válka. Nacionalistům nahrávala především roztržičnost tábora republikánů, neboť jejich materiální zaopatření bylo srovnatelné. Tato lokální válka se vyvine ve prospěch pravice, na rozdíl od následujícího konfliktu evropského.

V zemi drasticky stoupá nezaměstnanost, volební výsledky ve prospěch levici probudily přehnané naděje v řadách dělníků. Přípravy na spiknutí pokračují pod vedením generála Moly. Hodlají se poučit z neúspěchu v roce 1932, kdy spiknutí prováděl Sanjurjo.⁹⁹

V dubnu 1936 sestavil Mola první direktivu povstání pod názvem „Cíle, metody a cesty“ – zdůrazňuje nutnost podpory široké civilní veřejnosti. Přímou použil body jako „aplikování prostředků politického teroru“ a „použití krajního násilí proti silnému nepříteli“.

V květnu pak jednotky marockého kontingentu tajně přislíbily svou účast na povstání.¹⁰⁰ 25. května vešla

Obrázek 8: Franco a generál Mola (po levici) v Burgosu 1936 (P. Preston - Obrazová příloha 1)

v platnost druhá direktiva Moly, jejímž jádrem byl strategický plán povstání¹⁰¹.

Vojenské povstání generálů se potýkalo především se dvěma problémy. Nebyl zajištěn úspěch v důležitých místech, což byla Valencie, Barcelona a především Madrid. Nebylo jasné, co udělá řada

⁹⁷ CÍLEK, Roman. Krvavá předejhra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: EPOCH, 2004. s.25

⁹⁸ ARTETA, Antonio Ubieta, a kol. Dějiny Španělska. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny. 1999. s.1122

⁹⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.123

¹⁰⁰ tamtéž, s.124

¹⁰¹ tamtéž, s.124-125

vyšších důstojníků a na jakou stranu se přikloní Civilní garda. Její podporu bylo takřka nutné získat. Za druhé si vzbouřenci museli zajistit podporu Africké armády a generála Franka. Mola věděl, že šance na úspěch převratu budou nízké, pokud se Franco nepřipojí.¹⁰² Ostatní generálové konstruovali plán, jak dostat Franka do Španělska.

Franco si ani v té době nebyl jist, zda se zúčastnit. 12. července poslal kódovanou zprávu generálu Molovi, že se nehodlá účastnit plánovaného povstání. Frankistická propaganda po roce 1939 se snažila zastříti fakt, že Franco se na přípravách puče podílel jen minimálně. Pouze zůstával informován – nesdílel optimismus ostatních generálů. Řekl: „Bude to velmi obtížné a poteče spousta krve. Nemáme řádnou armádu, podpora civilní gardy je nejistá.“¹⁰³

13. července byl zavražděn Calvo Sotelo, vůdce *Renovación Española*¹⁰⁴. Jeho vražda měla být pomstou za zabití republikánského nadporučíka. Sotelo původně měl být společně i s Roblesem zatčen kvůli podezření z iniciování jisté politické vraždy. Jeho vražda nebyla údajně plánovaná. Robles nebyl zastižen, neboť byl v té době ve Francii. Někteří vojenští příslušníci ale věřili, že se jednalo o akt pomsty¹⁰⁵. Jeho vražda byla využita jako záminka vládní opozice pro otevřený střet¹⁰⁶.

Událost zvrátila také Frankovu nerozhodnost, zdali se připojit k antirepublikánské konspiraci. 14. července zaslal zprávu měnící stanovisko. Začátek povstání byl stanoven na 18. července. Důvěra ve vládu a parlament mezi lidmi takřka zmizela.¹⁰⁷

To, že se Franco dokázal přepravit z Tenerife do Maroka, bylo dílem velké náhody nebo velkého komplotu. Jeho žádost o cestu z Tenerife na Gran Canaria byla zamítnuta. 16. července ale vojenský velitel posádky Gran Canaria zemřel a Franco 17. července odcestoval na jeho pohřeb¹⁰⁸. Velitel Balmes se údajně zastřelil při čištění zbraně, tak zněla oficiální zpráva. Tehdy nasedl na letadlo, které ho dopravilo do Maroka¹⁰⁹.

Vojenské povstání vypuklo 16. července 1936 (uvádí Johnson), Bachoudová a Ellwoodová uvádí jako konečné datum 17. července. Preston uvádí, že puč měl začít až 18. července, ovšem nekoordinovaně začalo na marockém území už 17. července ve večerních hodinách. Cílek pak uvádí, že koordinované povstání mělo začít již o páté hodině odpolední, ovšem vypuklo o několik hodin dříve¹¹⁰. Krátce před plánovaným začátkem totiž mohla akce ztroskotat, neboť se o ní dozvěděl jeden z činitelů republikánské unie. Budovu, kde se nacházelo tajné jednání spiklenců, obklíčili vojáci. Na pomoc spiklencům přišla jednotka cizinecké legie, která vládní vojáky rozehnala. Incident nebylo možno utajit, proto celá akce začala o několik hodin dříve¹¹¹.

¹⁰² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.80

¹⁰³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.124

¹⁰⁴ Renovación Española = politická organizace pro „obnovu Španělska“

¹⁰⁵ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epoque. 2004. s.31

¹⁰⁶ tamtéž, s.32

¹⁰⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.81-82

¹⁰⁸ tamtéž, s.83

¹⁰⁹ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000., s.153

¹¹⁰ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epoque. 2004. s.33

¹¹¹ tamtéž, s.38

Robles ve snaze se uchránit problémům emigroval do Francie. Země byla téměř politicky rozdělena. Republikáni brojili především proti katolické církvi¹¹². Bachoudová tvrdí, že jako iniciátor povstání byl označen opět generál Sanjurjo – bývalý velitel Civilní gardy, který už stál u jedné konspirace proti republice. Ten ale 20. července zahynul při letecké havárii. Franco toto později označil jako „*zásah prozřetelnosti*“. Sanjurjo už ze svého exilu v Portugalsku svěřil většinu pravomocí generálu Molovi¹¹³. Z jeho smrti někteří pučisté podezřívali přímo Franka, který se snažil získat vůdčí postavení. Po letech se objevila další verze této nehody. Smrt generála Sanjurja mohla mít na svědomí britská tajná služba, která se dozvěděla o chystaných změnách v exportu do Německa¹¹⁴. Pravděpodobnější se ale jeví závada na letadle.

Původní plán počítal s rychlým převzetím kontroly v Madridu a ostatních městech, realizace byla úspěšná pouze částečně¹¹⁵. Na počátku nacionalisté nepřiznávali Frankovi prvořadou důležitost, kvůli jeho zdrženlivosti, také byl obklopen výraznými osobnostmi, které se těšili mnohem větší popularitě (jako mladý Primo de Rivera, který byl ale v té době internován ve věznici v Modelo v Madridu, v roce 1936 po vítězství Lidové fronty byl přemístěn do Alicante)¹¹⁶.

Cílek uvádí, že k povstalcům se přidalo 15 tisíc z celkového 22 tisíc příslušníků Civilní gardy a pouze jeden tisíc příslušníků Guardie de Asalto z celkového počtu 20 tisíc. Na druhé straně pouze pět set důstojníků v aktivní službě z celkového počtu přibližně 11 tisíc zůstalo věrno vládě¹¹⁷.

To, že Franco se stal vůdčí osobností, zřejmě měli do jisté míry na svědomí němečtí emisáři, jejichž volba padla právě na Franka. Generálové byli tedy postaveni před volbu udělat Franca vůdcem nebo utlumením německé pomoci. Tehdy získal vojenské hodnosti generalissimo (generalissimus), také titul Caudilo (caudillo – různý pravopis; v odkazu na historickou postavu Cida)¹¹⁸. Z toho následně plynula zahraniční intervence.

3.1 Zahraniční intervence

V občanské válce hrála důležitou roli zahraniční intervence. V pěti ze šesti velkých měst povstání selhalo. Nepodařilo se dobýt Madrid, Barcelonu ani Valencii, což byla největší strategická střediska. Podpora chyběla v oblasti Asturie a Baskicka¹¹⁹. Na straně vlády zůstaly provincie Katalánsko, Levante, hlavní část Andalusie, Estremadura, Baskicko, téměř celá Asturie (s výjimkou Ovieda) a madridská oblast¹²⁰.

---

¹¹² JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.321

¹¹³ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.153

¹¹⁴ CÍLEK, Roman. Krvavá předejhra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epocha. 2004. s.59

¹¹⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.87

¹¹⁶ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.157

¹¹⁷ CÍLEK, Roman. Krvavá předejhra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epocha. 2004. s.89

¹¹⁸ tamtéž, s.148

¹¹⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.87

¹²⁰ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.157

Venkov podporoval legitimní vládu. Povstání neuspělo ani se získáním podpory vojenského námořnictva. Dva křižníky a dva torpédoborce bránily africké armádě přelout Gibraltar¹²¹. Spiklenci bohužel nepočítali s tímto výbojem a neměli připravenou eventuální dopravu pro africkou armádu, která uvízla i s generálem Frankem na druhé straně Gibraltarského průlivu. Loajální vládě zůstalo i jádro letectva a občanské gardy v Madridu, Barceloně a Valencii¹²².

Nacionalisté měli nejprve převahu v boji ve vzduchu, ale měli nedostatek strojů.

Mola, který velel povstání z Burgosu, se také potýkal s nedostatkem materiálu, údajně uvažoval o útěku ze země.¹²³

V této chvíli měla vláda možnost povstání zabránit, ale její laxní kroky se ukázaly neúčinné. Nařídila sice blokadu Gibraltar, ale nepoužila vojenskou sílu k potlačení povstání, užila pouze úředních nařízení. Vyдалa výnos o rozpuštění povstaleckých jednotek a o zrušení povinnosti pro vojáky uposlechnout rozkazy povstaleckých důstojníků. Navíc zrušila stanné právo tam, kde bylo povstalcům vyhlášeno, a odvolala vzbouřené generály z funkcí. Tato opatření měly pramalý efekt na smýšlení a následné směřování generálů, kteří puč začali. Armáda byla prakticky rozpuštěna a předseda vlády Cásares Quiroga odmítl rozdat zbraně politickým organizacím k obraně republiky.

Anarchistická CNT jako reakci na tento počín vyhlásila všeobecnou celostátní stávkou a stejně jako PSOE a PCE začala formovat dobrovolnické milice¹²⁴.

18. července nastupuje na místo Quirogy Diégo Martínez Barrio, který ale neuspěl se svým pokusem o smíření s povstalcem a také odstoupil. Byl nahrazen José Giraem, který byl také členem republikánské levicové strany. Giral vydal souhlas s vyzbrojením civilistů a díky této iniciativě bylo zabráněno povstání v Madridu a Barceloně.¹²⁵

Franco z Kanárských ostrovů dorazil 19. července 1936 do Tetuánu (Tétouanu). Do Maroka ho převážel anglický pilot¹²⁶.

Svou rodinu poslal do Bajone¹²⁷. Sám zvýšil vojákům platy (tímto gestem si chtěl zajistit loajalitu a podporu těch, na kterých bude spočívat budoucnost země¹²⁸.) a začal vysílat rozhlasové projevy. Rozhlasový projev ospravedlňoval povstání jako obranu vlasti s cílem ukončit anarchii – obsahoval i smyšlená tvrzení o nedodržování ústavy a nedostatečné obraně hranic¹²⁹. Vyslovil blahovůli k islámu a judaismu¹³⁰.

V noci 18. července vůdci povstání naslouchali rozhlasovému vysílání ze severoafrické Ceuty. Kolem půlnoci se dočkali přerušení hudebního programu a hlasatel vyslovil větu: „Nad celým

---

¹²¹ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.321

¹²² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.88

¹²³ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.322

¹²⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.88

¹²⁵ tamtéž, s.89

¹²⁶ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: EPOCH. 2004. s.40

¹²⁷ PRESTON, Paul. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.135

¹²⁸ tamtéž, s.137

¹²⁹ tamtéž, s.134

¹³⁰ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.153

Španělskem je nebe bez mraků“. Tato věta byla ještě jednou zopakována. Generálové věděli, že se jedná o heslo, které znamená, že marocké jednotky jsou pod kontrolou¹³¹.

Řadu důstojníků to, že se Franco přidal k povstalcům, přesvědčilo, aby se k povstání také přidali¹³².

Měl zájem o dobrovolníky z řad Maurů. Aby umožnil marockým žoldákům vstup do své armády, udělil velkovezírovi v Tetuánu Al-Gamníovi vojenské ocenění za statečnost a tím podpořil jejich vzájemné vztahy. Použití těchto vojáků bylo symbolické už kvůli vzpomínce na období Reconquisty. Interpretace nacionalistů byla značně nedůsledná, nehleděli na prolévání španělské krve¹³³.

Největším problémem byla přeprava vojáků na kontinent, jak již bylo řečeno, převoz po moři nebyl možný a nacionalisté disponovali pouze několika letouny. Letecký most začínal s pouhými šesti letadly (Preston uvádí osm opravených dvouplošníků a dva stíhače¹³⁴) a přeprava byla zoufale pomalá¹³⁵.

Hned po příjezdu nechal Franco poslat pro bombardéry (pověřil Luíse Antonia Bolína pověřovacím rozkazem: „Pověřuji dona Luíse Antonia Bolína, aby v Anglii (Preston dodává, že dalším místem pro vyjednávání byla Anglie – jejich odpověď byla záporná¹³⁶), Německu, Itálii vedl naléhavá jednání s cílem nákupu letadel a nezbytných zásob pro španělskou nemarxistickou armádu.“¹³⁷), hned poté požádal Německo o dopravní letouny.¹³⁸ Bolín přistál v Lisabonu, kde získal požehnání od generála Sanjurja, poté odletěl do Říma. Sanjurjo si tehdy myslel, že se Franco spokojí s funkcí Vysokého komisaře v Maroku, jeho ctižádost si ale žádala víc¹³⁹.

Ellwoodová dodává, že italská vláda se nejdříve odmítla angažovat, ale Mussolini se rozhodl pomoci Frankovi, jakmile se dozvěděl, že Francie hodlá pomoci republikánům. Sám Franco udělal velký dojem na šéfa italské diplomacie a přesvědčil ho o vážnosti situace. Přislíbil Frankovi 12 bombardérů (*Savoia-Marchetti*). Nezávisle na Bolínovi dorazili do Říma i vyjednávači generála Moly, který o Frankových aktivitách nebyl spraven, nedočkali se úspěchu¹⁴⁰. Měli zájem spíše o municí¹⁴¹.

Ve stejnou dobu požádal i německou vládu (dopravní letadla žádal včetně posádek). Také nejdříve dostal zamítavou odpověď, rozhodl se ale zažádat přímo u Hitlera prostřednictvím německých obchodníků v Maroku. Preston říká, že Frankova delegace jednala přímo s Hitlerem. Nejdřív nechtěl připustit pomoc kvůli nedobré finanční situaci nacionalistů. Po rozhovoru o bolševickém nebezpečí se ale rozhodl poskytnout dvojnásobný počet letounů, než požadoval Franco. Operace vojenské pomoci

¹³¹ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epoque. 2004. s.42

¹³² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001., s.139

¹³³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.138

¹³⁴ tamtéž, s.146

¹³⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.89

¹³⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.148

¹³⁷ tamtéž, s.136

¹³⁸ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.323

¹³⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.136

¹⁴⁰ tamtéž, s.148

¹⁴¹ tamtéž, s.149

Frankovi byla v Německu nazvána *Feuerzauber* (Zázračný oheň)¹⁴². Bylo mu přislíbeno 20 dopravních letadel a získal také 6 bojových letounů, 200 pilotů a kulometry¹⁴³. Připravoval i námořní konvoj z Ceuty, věřil, že republikánské lodě nebudou bojovat, posádky byly nezkušené¹⁴⁴.

21. července ve svém rozhlasovém projevu Franco přislíbil, že na zmatky a nepokoje odpoví exemplárními tresty¹⁴⁵.

23. července povstalci vytvořil Výbor národní obrany se sídlem v Burgosu, kde zasedalo sedm generálů jako základ ilegální vlády. Tento výbor svým prohlášením ospravedlnil povstání a jmenoval Franka velitelem armád v Maroku a jižním Španělsku. Zřídil velitelství v Seville, kde obýval jednu ze svých prvních luxusních nemovitostí¹⁴⁶. Stal se takřka vůdcem v pozadí¹⁴⁷. Franco se stal členem až 3. srpna, když se přepravil na pevninu. V té době eskaloval jeho osobní problém s Quipem de Llamem, vzájemná nesnášenlivost. Frankovi vadilo, že de Llamo zradil roku 1931 monarchii¹⁴⁸.

Itálie i Německo dodržely slib (Italské bombardéry vyrazily z Cagliari, nakonec se jich dostalo pod kontrolu nacionalistů jen devět, dva havarovaly, jeden při ztrátě kurzu přistál ve francouzském Maroku a byl zabaven tamní vládou – s bombardéry získali nacionalisté i italské letce, v jejich řadách bylo málo zkušených pilotů¹⁴⁹), na počátku srpna dodal Franco Molovi do Burgasu náboje a za jediný den pak přepravil přes Gibraltar 3000 mužů - předtím z důvodu nedostatku letounů mohli přepravit ne více než 200 mužů denně¹⁵⁰ (K celkovému číslu se počítají i muži, kteří byli přepraveni námořním konvojem – předchozí den zaútočilo nacionalistické letectvo na republikánskou flotilu v průlivu. Konvoj byl nadále kryt bombardéry, a republikánské lodi nadále nezasáhly, jak Franco předpokládal¹⁵¹). To byl zásadní obrat v rozdělení sil na území Španělska. Transporty nebyla republika schopná zastavit. Konvoj putoval do Seville¹⁵². Převezl také velké množství zbraní¹⁵³. Německé letouny dorazily do Cádiru 14. srpna všechny, kromě jednoho, který přistál chybou navigace na republikánském území¹⁵⁴.

Proti německé a italské intervenci v Pyrenejích protestoval Sovětský svaz. Dospěli k návrhu, že francouzské a britské lodě budou kontrolovat Španělské pobřeží¹⁵⁵.

Frankovy úspěchy ve vyjednávání v Itálii a Německu značně zvýšily jeho prestiž mezi povstalcí. Během necelých dvou týdnů se z takřka nečinnosti dostal do čela protagonistů protivládního povstání¹⁵⁶.

¹⁴² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.150

¹⁴³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.90

¹⁴⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.146

¹⁴⁵ tamtéž, s.141-142

¹⁴⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.93

¹⁴⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.144

¹⁴⁸ tamtéž, s.146

¹⁴⁹ tamtéž, s.149

¹⁵⁰ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.324

¹⁵¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.152

¹⁵² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.90

¹⁵³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.153

¹⁵⁴ tamtéž, s.152

¹⁵⁵ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epocha. 2004. s.21

Na počátku povstání všichni věřili v úspěch a v to, že válka nepropukne¹⁵⁷.

Burgos, Salamanca, Zamora, Segovia a Avila padly takřka bez boje. Boj ve Valladolidu i přes podporu místních falangistů trval celý den a nutně vyžadoval rozprášení místních milic. V Cádiru dělníci vyhlásili generální stávkou, ale díky marockým posilám získali povstalci brzy kontrolu¹⁵⁸. Odpor dělnictva byl rychle zlomen také v Córdobě, Huelvě, Seville a Granadě. Pod kontrolu pučistů padla i Zaragoza a Oviedo.

Akce některých zformovaných lidových milic nečekala na pokyny ústřední vlády, už tak váhavé a nejednotné, a tak potlačila vojenské povstání v Madridu, Barceloně, Valencii a Bilbao. Generál Fanjul, který se chopil vedení povstaleckých jednotek, byl dělnickými milicemi zajat a popraven. Těžký boj proběhl v Toledu, kde bylo povstání potlačeno s pomocí věrných armádních jednotek. Povstalecký velitel v Toledu José Mascardó se opevnil v pevnosti Alcázar¹⁵⁹. Klíčovým územím byla Galicie, kvůli strategickým přístavům a produkci obilí. Také byla důležitá jako základna pro výpad na Asturii.

V srpnu 1936 se už nedá mluvit o povstání, ale o válce v plném rozsahu¹⁶⁰. Franco se osobně nezúčastnil tažení na Madrid, ale koordinoval postup konvojů ze Sevilly¹⁶¹. Byly vyvedeny tři vojenské kolony (konvoje). První byla automobilová kolona s nákladem, která obsadila Almendrolejo. Druhá Castejónova kolona putovala více na východ. Třetí byla kolna de Telly. Cílem kolon měl být Madrid¹⁶².

Hlavní síla ofenzivy spočívala na 20 000 armádě generála Varely složené především z jednotek regulares, cizinecké legie a Marocké jízdy, ježila podporu Italské i Německé vojenské techniky. V severozápadním směru operovala čtyřiceti pěti tisícová armáda generála Moly. Vládní jednotky byli většinou nevycvičené a nevyzbrojené. Dohromady čítali asi 50 000 vojáků. Ke konci října 1936 marocké jezdeckto prolomilo republikánské pozice a pučisté získali několik strategických bodů¹⁶³.

Kolony dobývaly Méridu, důležitý dopravní uzel mezi Sevilhou a portugalskou hranicí, měli jasnou leteckou převahu. Cestou se spustily vlny poprav, vraždění znásilňování stoupenců Lidové fronty a lidových milic. Mérida padla 10. srpna¹⁶⁴. Armády se spojily 11. srpna¹⁶⁵. Tím se vytvořila nacionalistická zóna¹⁶⁶. Teror, který nastolila maurská vojska, se rozhodně nedá považovat za spontánní jednání. Franco je sám označil jako „metody potlačování komunistického hnutí“. Vytvořila se paralyzující atmosféra strachu¹⁶⁷.

---

¹⁵⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.90

¹⁵⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.139

¹⁵⁸ tamtéž, s.139

¹⁵⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.141

¹⁶⁰ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.91

¹⁶¹ tamtéž, s.94

¹⁶² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.154

¹⁶³ CÍLEK, Roman. Krvavá předejhra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epoque. 2004. s.162

¹⁶⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.154

¹⁶⁵ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.324

¹⁶⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.154

¹⁶⁷ tamtéž, s.155

Franco doufal, že rychle obsadí Madrid a republikáni se vzdají. Vláda však operovala se zásobami a letouny, které poskytla Francie a Rusko. Dosáhla tak ovládnutí fronty ze vzduchu. Kapitulace Madridu neproběhla, byly nasazeny sovětské tanky. Zahraniční intervence tak zabránila rychlému rozhodnutí v občanské válce. Výsledek války však zahraniční intervence neurčila, pomoci se neutralizovaly, nezvrátily vojenskou rovnováhu na žádnou stranu. Klíčovou postavou byl Franco, jeho schopnosti určily vítězství nacionalistů.¹⁶⁸

Byla to především politická válka, střet názorů, který nebyl zakotven ani v touze po území, náboženské nadvládě či nezávislosti¹⁶⁹. Zahraniční pomoc ale rozhodně přispěla k dlouhé a krvavé válce¹⁷⁰.

Dílem osudu byly výrazné osobnosti politiky odstraněny z cesty – Sanjurjo zahynul při letecké havárii, Calvo Sotelo byl zavražděn, Robles zdiskreditován neúspěchem ve volbách, falangistický předák mladší Primo de Rivera uvězněn, generálové Goded a Fanjul, jeho výrazní armádní kolegové byli v republikánské vazbě. Ostatní generálové zdaleka nedosahovali Frankovi prestiže¹⁷¹. To nadále zvyšovalo jeho popularitu nejen v nacionalistických kruzích.

Mola následně přenechal Frankovi veškerou pravomoc nad kontakty se zahraničím a dodávkami vojenského materiálu – ke zděšení Molových spojenců – byli překvapeni jeho naivní důvěrou¹⁷². 15. srpna udělal Franco další krok, který mu pomohl k další řadě sympatizantů – přijal starou monarchistickou vlajku, o svém krku neinformoval Molu. Budoval o sobě představu toho jediného muže, na nějž je spolehnout¹⁷³.

Další klíčovou událostí bylo dobytí Talavery 3. září a systematický masakr obyvatelstva.

Johnson hodnotí postavu Franca jako jednu z nejúspěšnějších politických osobností století, přestože si svou povahou nikdy nezískal mnoho přátel ani sympatie historiků. Byl vysoce inteligentní, odvážný a odhodlaný, nikdy se nezajímal o alkohol a karban. Byl rovněž přesvědčen, že válka a s ní spojená krutost je odporná, ovšem pro pokrok civilizace nezbytná. Měl smysl pro disciplínu, „povinnost a lásku k vlasti“.¹⁷⁴ Armáda podle něj měla být jedinou pravou národní institucí.¹⁷⁵ Se svými marockými jednotkami uplatňoval systematický teror¹⁷⁶.

Franco stál vždy jako věřící o souhlas církve, ve světských vojenských záležitostech se jejich směřováním ale nikdy neřídil. Johnson doslovně uvádí, že nenáviděl politiku jako instituci.¹⁷⁷

Americký novinář John Whitaker o něm napsal, že je to drobný muž, plachý, s ženskýma rukama, slabým hlasem a „*typickýma španělskýma očima*“¹⁷⁸.

---

¹⁶⁸ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.324

¹⁶⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.91

¹⁷⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.150

¹⁷¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.94

¹⁷² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.156

¹⁷³ tamtéž, s.157

¹⁷⁴ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.325

¹⁷⁵ tamtéž, s.326

¹⁷⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.139

¹⁷⁷ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.326

Oficiální vládou zmítají vnitřní rozpory, ministři jsou nerozhodní. Nacionalisté od začátku preferují nastolit ve státě formu armádního direktoriátu.

Po vyhlášení výjimečného stavu v Pamploně přepracoval Mola svou koncepci vojenského direktoriátu.

V lednu 1937 byla uzavřena dohoda mezi Velkou Británií a Itálií. Anglie slíbila, že nezasáhne do Anexe Habeše a Mussolini přislíbil, že neponechá své jednotky bojovat na Pyrenejském poloostrově. Dalším překvapivým krokem britské vlády bylo, že zakázala náborů dobrovolníků do španělské republikánské armády, den na to se k opatření připojili USA a následně také Francie. Italské transporty však pokračovaly ještě několik týdnů.

3.2 Vliv sféry stalinismu na republikánskou stranu

Ve válce uměl lépe využít materiální a lidské zdroje, právě proto, že nevedl politickou válku pod vlivem politických názorů jako republikáni. Učil se z vlastních chyb a neopakoval chyby svých předchůdců. Často se přehlíží fakt, že urychleně zajistil naprostou nezávislost na zahraničních spojencích. Klíčovou záležitostí války byly finance – nacionalisté udrželi stabilitu pesety, a proto měli na splácení dluhů, oproti tomu kurz republikánské pesety klesal, až se později zcela zhroutil. Franco od začátku tlačil na podniky, aby za každou cenu udržely vývoz a tím měnu stabilizoval. Všechny dodávky zbraní a vojenského materiálu získával na úvěr. Zajistil si tak, aby Německo a Itálie měly konkrétní zájem na jeho vítězství ve válce, aby mohl splácet své dluhy.¹⁷⁹

Naopak republikáni si s financemi nepočínali chytře. I když měli k dispozici jeden z největších státních pokladů ve zlatě, nepoužili jí na půjčky ani zbraně na úvěr. Oproti tomu vydali asi dvě třetiny zlata Stalinovi za zbraně různorodé kvality, které mohli získat i na úvěr. Stalin obdržel od republikánů 600 miliónů ve zlatě a nakonec ještě tvrdil, že republikáni mu ještě 50 miliónů dluží. Koncem roku 1938 také oznámil republikánům, že „*úvěr je vyčerpán*“. Neměl skutečný zájem na tom, aby republika zvítězila.

Stalin za dodávku zbraní také trval na určitých politických podmínkách. Vliv komunistické strany ve Španělsku poté výrazně stoupl. Mistrnou propagandou komunisté vytvořili popularitu Negrína, který se stal novým předsedou vlády. Tehdy komunisté (členové Stalinovy tajné policie) de facto převzali vládu. Jakmile se do funkce dostal, komunisté zabrali ministerstvo vnitra, policejní a polovojenská stanoviště.¹⁸⁰ V březnu 1937 se na republikánském území asi 250 tisíc lidí hlásilo ke komunistům (velkou komunistickou propagátorkou i Dollores Ibárruri)¹⁸¹.

3.3 Guernica

26. dubna 1937 43 letadel legie Kondor vybombardovalo město Guernica.

---

¹⁷⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.158

¹⁷⁹ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.327

¹⁸⁰ tamtéž, s.328

¹⁸¹ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epoque. 2004. s.212

Guernica byla venkovské město v provincii Vizcaya. Od začátku občanské války počet jejích obyvatel vzrostl na 9500 z původních 7 tisíc. V Guernice se nacházelo katolické poutní místo se starým dubem, pod nímž španělští králové potvrzovali národní práva Basků. Před pátou hodinou začalo bombardování. Guernica neměla žádný strategický význam, nenacházeli se v ní žádné sklady, továrny ani vojenské objekty. Nejednalo se o útok v pravém slova smyslu, ale spíše o vojenský experiment po neúspěšném bombardování Madridu¹⁸². Nálet trval přibližně 3 hodiny, celé město hořelo, nálet si vyžádal 1645 mrtvých a 889 zraněných¹⁸³.

Španělští protagonisté útoku viděli za účelem náletu především nahnat strach republikánům. Německé válečné teoretiky zajímal i psychologický dopad náletu. O náletu rozhodli členové německé legie a příslušníci štábu generála Moly. Dosud není známo, jestli Mola o akci předem věděl, Franco rozhodně ne. Němci nebyli informováni o historickém významu města pro Baskicko.

Tato událost se stala celosvětovou aférou, která značnou část veřejného mínění posunula na stranu republikánů. Nacionalisté měli v úmyslu svalit vinu na levicové radikály¹⁸⁴.

Událost v Guernice vlastně posloužila k odvrácení pozornosti od likvidování členů POUM a tím také nepřímo k tomu, že nevznikla žádná vlna odporu proti stalinismu. Komunisté zpracovávali veřejné mínění.¹⁸⁵

O událostech napsal George Orwell, který předtím ze Španělska uprchl. Jeho článek se ale nedočkal zájmu, levicoví intelektuálové se stavěli proti objektivní pravdě.¹⁸⁶

Povstalci neměli legitimní důvod, o který by mohli opřít své jednání, navíc si nemohl dovolit porážku, neboť odhalili své záměry. Museli zvítězit vojensky a poté dosáhnout vítězství politického, aby se následně ospravedlnili¹⁸⁷. Cílek označuje nacionalistickou skupinu za fašistickou¹⁸⁸.

3.4 Končí válka a nová začíná

Všechny levicové frakce chtěli dosáhnout co nejlepší vojenské pozice po porážce Franca. Když byla strana POUM zničena, republikánská morálka stále upadá.

V zimě 1937 – 1938 Franco zahájil takzvanou „únavovou“ válku a v dubnu 1938 se Španělsko dělí na dvě části. Tehdy Stalin od války ustoupil, neboť republikánské zlato už měl, jeho zájmy na převzetí moci se zdáli neproveditelné, tak začal uvažovat o transakcích s jinými západními zeměmi, potažmo i s nacistickým Německem. Zastavil svou pomoc republikánům.

---

¹⁸² CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: EPOCH. 2004. s.231

¹⁸³ tamtéž, s.232

¹⁸⁴ tamtéž, s.233

¹⁸⁵ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.330

¹⁸⁶ tamtéž, s.331

¹⁸⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.92

¹⁸⁸ CÍLEK, Roman. Krvavá předehra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: EPOCH. 2004. s.319

Franco tehdy vcházel do další ofenzivní vlny s nadějí, že konec války se blíží.

Barcelona byla dobyta 28. ledna 1939 a Madrid přesně o dva měsíce později, 28. března 1939.

Necelé dva týdny před pádem Madridu Hitler vypověděl smlouvu s Polskem a obsadil Československo. V té době bylo již zřejmé, že druhá světová válka je nevyhnutelná.¹⁸⁹

3.5 Shrnutí průběhu války

Španělská občanská válka trvala od července 1936 do dubna 1939. Jádrem sporu byla forma, kterou by měl španělský stát, či šlo spíše o povahu, kterou tento stát bude mít. Kromě centrálního sporu existovali spory uvnitř stran, které měly důležitou roli v průběhu války.¹⁹⁰

Zásadním faktorem byl postoj vnějšího světa, v klimatu Evropy se zvyšuje napětí způsobené především rostoucím vlivem hitlerovského Německa a expanzivními záměry fašistické Itálie. Politický rozpor ve Španělsku byl do určité míry rozpořem evropským. Každá z válčících stran nacházela pomoc u jedné z evropských stran, z čehož vyklíčí mezinárodní konflikt jako předehera k druhé světové válce.¹⁹¹

Na obou stranách docházelo v průběhu války k velkým ztrátám na životech. Podle Ellwoodové povstalci bezpochyby nesli větší míru odpovědnosti, neboť oni jednali proti státnímu pořádku a jejich represivní akce si vyžádaly více obětí. V republikánské zóně zůstávala moc civilistům na základě demokracie. V oblastech, které byly pod vlivem povstalců, bylo vyhlášeno stanné právo a moc byla položena do rukou vojenských sil.¹⁹²

Hogsbawm pojímá španělskou občanskou válku jako miniaturní model nastávající druhé světové války vedené mezi pravíci a levicí. V tomto případě se taktika pravice ukázala daleko účinnější. Na svém konci rozhodně nebyla dobrým znamením pro boj proti pravici.¹⁹³

Na konci občanské války dlužilo Španělsko třetí říši přes 500 milionů marek. Protože povstalci nebyli schopni v tak krátké době splatit dluh, získalo Německo jako částečnou úhradu většinový podíl ve Španělských důlních společnostech a zavázalo se k založení těžební společnosti v Maroku, která celá přejde do rukou Německa. Posledním bodem dohody byla dohoda o dovozu strojního zařízení bez cel.¹⁹⁴

Obrázek 9: Dobití Madridu, vítězná jízda (R. Cílek - Obrazová příloha)

¹⁸⁹ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.332

¹⁹⁰ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.91

¹⁹¹ tamtéž, s.92

¹⁹² tamtéž, s.93

¹⁹³ HOBBSAWN, Eric. Věk extrémů. Vyd. 2. Praha: Argo. 2010. s.170

¹⁹⁴ CÍLEK, Roman. Krvavá předehera: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: Epocha. 2004. s.382

Je jasné, že evropské mocnosti si byly vědomy strategické důležitosti Španělska už před válkou, proto tolik prostředků a lidských zdrojů věnovaly do intervence v občanské válce. Obě strany si byly vědomi, že přístup ke Gibraltaru a náklonnost Španělska může ovlivnit evropskou situaci. Franco svými dobrými vztahy, které si vytvořil s představiteli fašistických režimů, zajistil lepší pomoc své frakci a tím i jejich vítězství – formou půjček si zaručil, aby tyto země měli skutečný zájem na jeho vítězství a tím pádem jejich pomoc byla horlivější. Republikáni se svými neuváženými obchody pouze „zbavili“ zlata a zůstali na mizině s chabou výzbrojí nevalné kvality, kterou poskytlo Rusko. V jejich řadách také byla většina vojáků profesionálně nevycvičených, což také Frankovi nahrávalo.

Po konci války ale zůstalo Španělsko zavázané Ose, proto se očekávalo, že se přidá na jejich stranu. To dokázalo, ať už v tom hrála roli skutečně Frankova prozíravost nebo jenom jeho nerozhodnost, zůstat mimo evropský konflikt.

4 1939 – 1949

Tato kapitola se zaměří především na roli Španělska ve druhé světové válce a konkrétní Frankovy politické postoje ve válečných a následných mezinárodních diplomatických stycích. Vnitropolitická situace, která s evropskou problematikou nesouvisí, je sekundárním tématem kapitoly. Kapitola především nastíní proměny postojů Španělska k zapojení se do bojů během války a jeho nevyhraněnost ve vztazích s válčícími stranami. I když se Španělsko k Ose oficiálně aktivně nepřipojilo, především v prvních letech 2. světové války k ní choval Franco značné sympatie. I když se v konečném výsledku připojil na stranu Spojenců – ideologicky se s nimi nesmířil nikdy. Neutralita Španělska byla skutečně klíčová, co se týče výsledku 2. světové války.

Po celou dobu války jde Franco po totálním vítězství a nenechá ho zhatit jakoukoliv překážkou. Nyní neměl v plánu vzdát se svého postavení, a tím bylo vyloučeno obnovení monarchie či návrat k civilnímu vedení státu. Stěží by bylo možné navrátit se do stavu, ve kterém skončila republika. Franco sám sebe viděl jako jedinou osobu, která může vést Španělsko k obrodě. Uvědomoval si důležitost politické konformity¹⁹⁵.

Obrázek 10: První schůze nového kabinetu, 1939 (P. Preston - Obrazová příloha 2)

Převzetí moci ve Španělsku legitimizoval jako vítězství nad komunistickým nebezpečím a přirovnával ho ke křížové výpravě. Poukazoval na to, že s podporou katolické církve navrací zemi historickou legitimitu. Byl upřímně přesvědčen o své spasitelské roli a jeho nejvyšší spolupracovníci ho v této ideji podporovali¹⁹⁶.

Když Franco nastoupil k moci, nebyl omezen žádným vládním programem, nabízela se mu tedy téměř nelimitovaná moc. Rozhodl se však neplnit roli plně absolutistického vládce, ale působil jako arbitr ve sporech jednotlivých komponentů vlády¹⁹⁷.

¹⁹⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.122

¹⁹⁶ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.25

¹⁹⁷ tamtéž, s.26

Nejtypičtější pro jeho způsob vlády byla absence konkrétního politického programu. Jeho původní ekonomická teorie o autarkní ekonomice se ukázala jako nefunkční pro danou realitu. Vždy dokázal frankismus přizpůsobit vnějším podmínkám¹⁹⁸.

Pro příznivce demokracie bylo takřka nemožné vzchopit se po ukončení válečného stavu. Spousta z nich byla zabita při bitvách, bombardování a při represivních čistkách, tisíce skončily ve vězení. Mnoho republikánů včetně bývalé republikánské vlády a předních politických osobností emigrovalo¹⁹⁹.

Po nástupu k moci se Franco rozhoduje k likvidaci levice²⁰⁰. Klasické justiční orgány byly nahrazeny vojenským tribunálem. V listopadu 1939 byl uspořádán hromadný soud s politickými vězni, pro které již byl nedostatek prostoru. Tribunály pokračovaly až do roku 1943 a odsoudily tisíce Španělů za válečné zločiny na smrt či do vězení²⁰¹.

Ve své politice negoval vše, čeho chtěla dosáhnout druhá republika. Namísto agrární reformy se půda začala navracet velkostatkářům a stát začal hrubě zasahovat do ekonomických dějů, jako byla likvidace svobodných odborů²⁰².

Je nemožné určit, kolik lidí se skutečně zhlédlo v představě, že Franco je spasitelem Španělska a kolik mu tiše přihlíželo. Oficiální strana vytvořila vlastní systém špionáže, ministerstvo vnitra disponovalo tajnou policií, každý prostor pro pluralitu či kritiku byl odstraněn. Prostí lidé neměli tak na vybranou zda se režimu podřídí. Jejich loajalitu k režimu podléhalo vše, co určovalo jejich přežití, ať už nárok na zaměstnání nebo potravinové lístky. Režim vyžadoval od každého osvědčení o loajalitu k režimu. Populace sama byla stále vystrašená prožitými hrůzami a materiálně vyčerpaná. To překvapivě vedlo k upevnění moci Franka²⁰³.

Na konci války se opět vynořily rozpory v nacionalistickém táboře, každá z ohraničených skupin sledovala své vlastní cíle. Tato situace paradoxně také vedla k upevnění Frankovy pozice, neboť zaručovala, že jeho znesváření oponenti se nespojí proti němu. Budoval v obyvatelstvu představu vlastní nezpochybnitelnosti a nenahraditelnosti – tato fikce pomohla k udržení jeho moci po dalších třicet let²⁰⁴. Hnací silou byla touha konzervativního Španělska, aby někdo obnovil jeho identitu jako světové velmoci. Pociťoval nenávist vůči demokratickým institucím, nesnášel Británii a Francii, které považoval za líhně svobodných zednářů, a činil je odpovědné za to, že Španělsko již světovou velmocí není²⁰⁵. Chalupa je přesvědčen o tom, že jeho nedůvěra a nenávist k zednářům a komunistům, již hraničila s klinickou obsesí, neboť za každou světovou událostí viděl projevy spiknutí²⁰⁶. Anglie ho v občanské válce nepodporovala otevřeně a to jí měl za zlé. Francie stála na straně republikánů. Za své

¹⁹⁸ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.27

¹⁹⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.123

²⁰⁰ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.333

²⁰¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.123

²⁰² CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.36

²⁰³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.124

²⁰⁴ tamtéž, s.126

²⁰⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.280

²⁰⁶ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.24

přirozené spojence považoval Hitlera a Mussoliniho. Franco se netajil se svými koloniálními ambicemi. Sám se pasoval na třetího fašistického diktátora, který omezí vliv Francie a Velké Británie v Evropě a toužil vytvořit kolonii v severní Africe (Ellwoodová uvádí, že se stavěl proti označení fašistický). Měl zálibu srovnávat se se španělskými králi. Mussolini spatřoval v jeho úspěchu nové fašistické vítězství a věřil, že Franco bude nástrojem k nátlaku na Francii. Mussolinimu se líbila idea tří fašistických diktátorů, ovšem Franco v ní zastával podřadnější roli²⁰⁷. Nacionalistická propaganda označovala Franka jako rovného s oběma diktátory a také že je nástupcem středověkých králů. V létě 1939 demobilizoval Franco přibližně polovinu armády. Po skončení občanské války zbylo spoustu nekvalitní výzbroje, neměl prostředky na nákup náhradních dílů či nové vojenské techniky²⁰⁸.

Konečný válečný bulletin byl podepsán 1. dubna 1939, přesto se vstupem do Madridu Franco počkal až do 18. května, ve svátek Nanebevstoupení Páně, do města vjel na bílém koni jako křížácký válečník (Ellwoodová zde užívá přirovnání Prestona). V Madridu ho vítaly nastoupené masy jako hrdinu křesťanského Španělska. Následující den při vojenské přehlídce přijal vyznamenání Kříž svatého Ferdinanda, který mu byl před jednadvaceti lety upřen (nyní si ho udělil sám z pravomoci velitele ozbrojených sil)²⁰⁹.

Stav španělského hospodářství představoval takřka jediné nebezpečí pro jeho neotřesitelnou pozici. Zemi sužoval vážný nedostatek zemědělských produktů, pohonných hmot a jiného materiálu. Bankrot státní pokladny měl za následek nemožnost nákupu v zahraničí. Frankistická vláda učinila několik radikálních opatření, které se ale jevily v poválečné situaci ekonomiky adekvátní. Především se jednalo o vydávání potravinových lístků na přiděly základních potravin, jako byl chléb, brambory, vejce, maso nebo mléko. Jednalo se také o přiděly benzínu. Problém s udržení životní úrovně byl hlavně ve městech, venkovští obyvatelé získávali důležité potraviny z vlastní produkce. Ve městech byly potraviny také značně nekvalitní, to vedlo k brzkému rozšíření černého trhu s potravinami a častému pašování potravin z venkova do měst²¹⁰. První desetiletí Frankova režimu bylo nazváno Hladovými léty (*Los Años del Hambre*). Nedostatky kladli frankisté za vinu bývalé republice. Došlo také k nárůstu korupce, hladovění, na denním pořádku bylo rabování obchodů, nárůst prostituce a epidemie chorob. 18. října 1939 bylo přemístěno oficiální sídlo do Madridu²¹¹. Nechal rekonstruovat mohutný palác El Pardo na okraji Madridu. Práce probíhaly až do března 1940²¹².

V říjnu 1939 vypracoval (Preston uvádí, že se jednalo o dlouhodobý projekt, který připravoval přibližně deset let - na němž se pravděpodobně podílel Frankův přítel a ministr průmyslu Juan Antonio Suanzes²¹³.) Franco Národní program obrody, který následně předal ministrům k realizaci. Plán byl velmi optimistický, celý postavený na mylném faktu, že Španělsko má dostatek kapacit nahradit

²⁰⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.281

²⁰⁸ tamtéž, s.283

²⁰⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.127

²¹⁰ tamtéž, s.128

²¹¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.297

²¹² tamtéž, s.298

²¹³ tamtéž, s.297

exportované zboží, a i přes fakt nevalných materiálních zásob bude soběstačné i bez zahraniční pomoci. Zrušil veškeré obchody se spojenci z ryze ideologických důvodů²¹⁴.

Jako hlavní problém tedy viděl obchodní deficit. Program se týkal především povzbuzení exportu a snížení importu, což nápadně připomínalo reformní ustanovení Primo de Rivery. Všechno importované zboží, u něž to lze, mělo být nahrazeno z domácích zdrojů. Nařídil efektivnější využívání starého železa a zabýval se alternativními zdroji paliva²¹⁵.

Frankův plán hospodářské obnovy vycházel z toho, že je třeba zvýšit podíl orné půdy za použití zavlažování vhodných oblastí a zlepšení kvality již existujících zemědělských zón. Byl zvrácen republikánský program pozemkové reformy a vyvlastněná půda se navracela bývalým majitelům (ti nebyli nuceni vrátit kompenzaci, kterou od republiky při vyvlastnění dostali). Tímto způsobem si Franco zajistil pevnější podporu vlastníků půdy, uškodil však vlastnímu schématu hospodářské obrody. V této chvíli postavil svou vlastní pozici nad potřeby obyvatelstva. K upřednostnění agrárních zájmů existoval ještě druhý důvod. Agrární oblasti ve většině případů geograficky splývaly s oblastmi, které byly od začátku občanské války v držení nacionalistů²¹⁶. Oproti tomu průmysl byl téměř výhradně centralizován v oblastech, kde pučisté byli neúspěšní, proto byly zadržovány finanční zdroje pro investice v Baskicku, Katalánsku či Asturii. Jejich příliš rychlá hospodářská obnova by nepochybně vedla k návratu požadavků politické autonomie (Baskicko a Katalánsko v období republiky autonomie užívaly).

Franco považoval za své poslání národní jednotu, které mohl docílit pouze ustavením centralizované vlády. Rozdělení moci mezi regionální vlády bylo nepřijatelné, status samosprávy udělený Baskicku a Katalánsku byl již během války anulován. Poválečné represe v těchto oblastech se projevovaly i kulturním útlakem. Původní jazyky byly ve veřejném styku povinně nahrazeny kastilskou španělštinou. Jiné projevy původní kultury jako tanec či hudba byly zakázány²¹⁷.

Franco již během války položil základy absolutistické vlády. V létě 1939 podepsal zákon, kterým si uděloval absolutní moc při řízení státu. Nebyla nutná ratifikace žádného legislativního nebo právního orgánu. Do vládního kabinetu dosadil své blízké válečné spolubojovníky: generála Yagüeho, generála Varelu i svého švagra Ramóna Serrana, o jehož znalosti politiky a politologie se Franko později často opíral. Tři křesla ve vládě získali falangisté, jedno karlisté a zbývajících pět obsadili příslušníci různých katolických konzervativních směrů. Uvnitř vlády vládla nevraživost mezi dvěma tábory. První skupina (většina falangistů) sympatizovala s pravicovými totalitními režimy, které vládly v Německu, Itálii nebo Portugalsku. Druhý tábor (monarchisté) byli příznivci britského konzervatismu.

---

²¹⁴ , Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.297

²¹⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.129

²¹⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.130

²¹⁷ tamtéž, s.131

Již tehdy bylo jasné, že evropská konfrontace je nevyhnutelná. Franco stále používal svou oblíbenou taktiku, která spočívala v nezavržení jednotlivých možností až do chvíle, kdy bude jasné, která strana zvítězí²¹⁸.

Přesto dával jasně svůj obdiv k Ose, na protest Španělsko vystoupilo v květnu 1939 ze Společnosti národů²¹⁹. Svou důstojnost a nepostradatelnost při spojení s Osou demonstroval mohutnými vojenskými přehlídkami²²⁰.

V roce 1939 se Franco domníval, že spojení s fašismem je nezbytné pro návrat někdejší slávy Španělska. Počátkem léta 1939 se o zaměření aktivity Španělska v nadcházející válce hojně spekovalo. Na tuto otázku odpověděl v červnu svým proslavem, ve kterém odsoudil komunisty a „*falešné demokracie*“. To vedlo k stále napnutějším vztahům s Paříží. Německo doufalo, že pokud Španělsko setrvá na straně Osy, upoutá dostatečnou míru francouzských útoků a zabrání ve spojení Paříže a Londýna. V červenci Franco prohlásil, že Španělsko se nemůže účastnit bojů, neboť devastace je příliš velká a prvním krokem k návratu na post vojenské velmoci je hospodářská restaurace. Přislíbil, že bude držena pohotovost na Gibraltar²²¹.

4.1 Neutrální pozice a spolupráce s Osou

V srpnu se k Frankovým uším dostal fakt, že pravděpodobně dojde k válce mezi Německem a Polskem. Byl touto zprávou překvapen, neboť se domníval, že Polsko podlehně nátlaku západních mocností, splní požadavky Německa a k otevřené válce nedorazí. Začal budovat mohutné opevnění v Pyreneích. Paříž sice v roce 1940 kapitulovala, z její vojenské síly měl ale stále značnou obavu. Vyvíjel nátlak na portugalskou vládu, aby i přes své závazky k Británii zachovala neutralitu. Obavě z vypuknutí kontinentální války přebudoval vládní kabinet. S ohledem na veškerá materiální omezení se rozhodl přezbrojit námořnictvo a vzdušné síly. Chtěl získat materiální pomoc od Italů, povzbuzen nedávnou Mussoliniho chválou²²².

Když na podzim roku 1939 po německém vpádu do Polska válka na kontinentě propukla, Francie a Velká Británie vyhlásily Německu válku, tehdy vyhlásilo Španělsko neutralitu. Neutralita však nevyjadřovala snahu o nestrannost. Franco si byl ale vědom, že současná ekonomická situace a vojenská slabost země vylučuje jiné možnosti. Neutralita také umožňovala budování vnitřní politické stability, o níž se Franco snažil především²²³.

Johnson tvrdí, že Franco se rozhodně do války zapojit nechtěl, zvláště ne na straně koalice Německa s Ruskem, neutralitu vyhlásil tedy z tohoto důvodu²²⁴.

²¹⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.132-133

²¹⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.284

²²⁰ tamtéž, s.285

²²¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.286-288

²²² tamtéž, s.291

²²³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.132-133

²²⁴ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.358

Mussolini schvaloval zachování neutrality Španělska. I když Franco choval k Mussolinimu značný obdiv, cítil, že v koloniálních otázkách bude Itálie těžkým soupeřem a je třeba si na ní dávat pozor. I díky nadšeným zprávám vojenského ataše De Togorez o neporazitelnosti Třetí říše získával Franco značný optimismus. Na konci září přednesl na celostátním sjezdu falangy proslov, kde jednoznačně určil viníky za zánik Polska – Francie a Británie²²⁵.

Tou dobou vzrůstaly rozbroje v řadách nacionalistů. Franco se do situace nevměšoval. Postupně hledal cesty, jak konflikt využít ve prospěch země i své vlastní osoby. Na jedné straně Španělsko poskytovalo Německu dodávky surovin pro válečný průmysl, na druhé straně ovšem prodával strategické suroviny i spojencům, protože nikdy neměl v úmyslu stát se ekonomickým satelitem Německa²²⁶.

Francisco tvrdil, že věří ve vítězství Osy. Jeho skutečným cílem po celé období druhé světové války bylo získání francouzské části Maroka. Živil stále obavy z toho, že Italové mají také koloniální záměr v Maroku. Snil o protektorátu v Maroku již od počátku své politické kariéry. V té době měl na Franka největší vliv švagr Ramón Serrano Suñer, a měl také nejsvobodnější možnost rozhodování. Velké možnosti měl i Yagüe, který byl populární mezi falangisty a Africkou armádou. Právě v něm spatřoval možného rivala a postem ministra leteckých sil ho stáhl do pozadí²²⁷. Konzervativního Kindelána nepovolal do přepracovaného kabinetu vůbec, pravděpodobně proto, že projevoval přílišné sympatie Spojencům. Rovněž dával najevo zklamání, že dosud nebyla umožněna restaurace monarchie. Franco Kindelána učinil vojenským guvernérem na Baleárách, a tím ho tiše odstranil²²⁸.

Od počátku roku 1940 využívali Němci španělské přístavy k doplňování zásob na ponorkách. V červnu 1940 bylo zahájeno tažení proti Francii. Španělské ministerstvo zahraničí dodávalo německému velvyslanectví pravidelné informace z diplomatických misí. Většina nejvyšších armádních důstojníků nesdílěla Frankovo nadšení o vítězství Osy²²⁹. Řada z nich se výslovně stavěla proti porušení neutrality a vstupu Španělska do války na straně Osy. Německé úspěchy v Dánsku a Norsku vedly k řadě optimistických prohlášení²³⁰.

V dubnu 1940 rozmístil posily na strategických geografických bodech v Pyrenejích, Gibraltar, Baleárách a Maroku z důvodu tlaku na Francii²³¹. Téhož měsíce byly portugalskému velvyslanci zcela vědomě podány lživé informace, že Itálie nevstoupí do války, stejně tak byl oklamán americký ambasador, jemuž ministerstvo zahraničí tvrdilo, že Španělsko zachová neutralitu za všech okolností²³².

²²⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.296

²²⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.132-133

²²⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.292

²²⁸ tamtéž, s.293

²²⁹ tamtéž, s.300

²³⁰ tamtéž, s.301

²³¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.132-133

²³² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.304

Frankistická propaganda po roce 1945 zdůrazňovala, že Franco svou „šikovností“ udržel Španělsko vně válečného konfliktu, ale pacifismus rozhodně nebyl jeho úmyslem. Války se účastnit chtěl, jak o tom opakovaně informoval fašistické diktátory. Možnost zúčastnit se války ovšem nutně závisela na stavu španělské armády a hospodářství²³³. Je tedy závislá na podpoře Německa a Itálie (v těchto tvrzeních se Ellwoodová opírá o Prestona).

Preston tvrdí, že Frankovým cílem bylo uplatňovat politiku soběstačného fašistického státu (opět rozpor s Ellwoodovou). To byl úkol, který musí Španělsko splnit, aby se stalo vojenskou mocností, jednoznačně odmítl principy svobodného trhu²³⁴.

Spojencům rychle došlo, že Španělsko a přístup ke Gibraltaru představuje strategický a taktický mezník a bylo nutné přesvědčit ho o udržení neutrality. Britští a američtí diplomaté zprostředkovali poskytování úvěrů a materiální pomoci, aby zabránili Frankovi v plné podpoře Osy – ale pomoc nesměla být tak velká, aby se Španělsko stalo nezávislé na nutnosti jejich pomoci²³⁵. Spojencům bylo jasné, že před očekávaným pádem Francie musí zajistit, aby se Franco na stranu Osy otevřeně nepřidal. Franco se rozhodl, že přistoupí na jejich hru, mocnosti Osy byly totiž stále nerozhodnuty, do jaké míry Španělsko podpořit. Tato zdlouhavá jednání byla opravdovým mistrovstvím jeho dvojaké strategie, aby proti sobě nepoštvál ani jednu ze stran a udržel si jejich podporu tak dlouho, jak bude potřebovat k dosažení svých cílů.

Následně byl Franco důsledně přesvědčován ze strany Itálie, aby neutrální status nahradil deklarací o neútočení (Ellwoodová – status nezúčastnění). Franco italským zmocněncům nicméně oznámil, že současný stav ozbrojených sil neumožňuje zaujmout rozhodnější postoj, ale že armáda bude v případě nezbytnosti připravena²³⁶.

4.2. Nezúčastnění

Franko v červnu 1940 odmítl nabídku Spojených států na hospodářskou pomoc, neboť si byl jist pomoci ze strany Německa. O jeho schůzce s britským velvyslancem kolovaly pověsti, že Británie nabídla za zachování neutrality Gibraltar. Britové podezřívali Franka, že vzhledem k nárůstu dovozu ropy se pravděpodobně připravuje na válku nebo tajně zásobuje Itálii, proto na jejich popud byl dovoz americké ropy omezen²³⁷.

14. července 1940 změnilo Španělsko status na nezúčastnění a armáda provedla invazi do mezinárodně spravovaného marockého města Tangeru – což jasně ukázalo, že změna stavu není pasivní. Následně poslal Franco dopis Hitlerovi, že Španělsko je připravené na vstup do války po boku Osy, pokud bude uznán jeho nárok na francouzskou část Maroka a získá dostatečnou vojenskou a materiální pomoc k uvedení armády do bojové pohotovosti. Hitlerovi se jeho požadavky jevily značně

---

²³³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.134

²³⁴ PRESTON, Paul. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.297

²³⁵ tamtéž, s.305

²³⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.308

²³⁷ tamtéž, s.312

přemrštěné za neurčité sliby od někoho, koho nepovažoval za víc než za stěží konsolidovaného vůdce chudé země²³⁸. Koloniální ambice se kryly s jeho vlastním plánem vytvořit německé koloniální impérium. Požadovanou materiální pomoc si také nemohlo dovolit²³⁹.

Franco se stále snažil docílit toho, aby mohl vstoupit do války po boku Osy, nehodlal ovšem slevit ze svých požadavků, protože měl za to, že na ně má legitimní nárok. Z Berlína se mu dostalo zpráv, že Německo již nemá eminentní zájem na vstupu Španělska do války. Německý velvyslanec se na druhé straně snažil přesvědčit Franka, aby v případě, že Portugalsko vstoupí do války na straně Spojenců, budou moci německé jednotky manévrovat přes území Španělska. To ovšem Franco nechťel připustit. Snažil se přesvědčit Portugalsko, aby zpřetrhalo diplomatické styky s Británií. Portugalský ministr zahraničí se obával, že Franco si hodlá Portugalsko podrobit, neboť již v červenci nechal mobilizovat jednotky podél hranic. Posléze byl podepsán dodatek ke Španělsko-portugalské smlouvě o přátelství, který Portugalci vnímali jako záruku proti německé invazi a snažili se zavázat Španělsko k neutralitě²⁴⁰.

Přestože se stále pochvalně vyjadřoval o mocnostech Osy, neustále se potýkal s neuspokojivou hospodářskou situací, proto nemohl otevřeně vystupovat proti Západu²⁴¹.

24. července 1940 podepsalo Španělsko obchodní dohodu s Velkou Británií a Portugalskem²⁴². Jednalo se o nákup některých druhů zboží.

V srpnu 1940 opět Německo požaduje po Španělsku vstup do války. Franco ale jasně naznačil, že vyhlášení války spojencům závisí na dodávkách válečného materiálu z Německa²⁴³. Od podzimu 1940 se Španělsko stále přiklání na stranu Osy. Franco si byl jistý, že Velká Británie brzy kapituluje a ukončí válku. V září tedy napsal nový dopis Hitlerovi a jeho požadavky byly znovu odmítnuty. Vztahy s Německem se povážlivě zlepšily, když se zmocněncem stal Serrano Suñer – Frankův švagr a falangistický propagátor²⁴⁴.

Oběma stranám 2. světové války bylo jasné, že vyřešení potravinové krize na Pyrenejském poloostrově bude rozhodující, to psal v listopadu ve svém dopise Churchill Rooseveltovi²⁴⁵.

K meznímu setkání Franka s Hitlerem došlo 23. října 1940 v Hendaye, kde Franco osobně zopakoval führerovi své požadavky. Hitler byl jejich přemrštěností značně podrážděn, nenechal se však vyprovokovat. Schůzka přinesla pouze tajnou

Obrázek 11: Franco s Hitlerem v Hendaye, 1940 (P. Preston - Obrazová příloha 2)

²³⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.135

²³⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.310

²⁴⁰ tamtéž, s.315

²⁴¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.317

²⁴² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.136

²⁴³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.317

²⁴⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.137

²⁴⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.346

dohodu o vstupu Španělska do války na straně Osy v čase, který určí Franco sám²⁴⁶. Hitler do poslední chvíle nechtěl obětovat francouzskou spolupráci pro Frankovy imperialistické ambice. Johnson tvrdí, že již v té době byl Frankův vztah k Hitlerovi na hranici pohrdání²⁴⁷.

Předpokládá se, že pokud by führer přistoupil na Frankovy požadavky a dodávky potravin a vojenského materiálu by byly odeslány, tak by Španělsko pravděpodobně začalo zbrojit. Hitler se nicméně odpovědět neobtěžoval²⁴⁸.

V prosinci 1940 již do Španělska putovaly britské dodávky potravin. Na oplátku se Španělsko muselo vzdát exportu strategických surovin do zemí Osy a také se zavázalo, že zakáže převoz některého zboží z Portugalska. V lednu 1941 získali humanitární pomoc z USA²⁴⁹. Sliby dané spojencům označovali při jednáních s Osou jako neplatné.

V prosinci 1940 dorazili zmocněnci Německa do Madridu vyjednávat o tažení na Gibraltar. Požádali Franka, aby vstoupil do války tím, že povolí německé armádě přechod přes španělské území. Franco si ale uvědomoval počátky neúspěchu Německa, proto stále tvrdil, že vzhledem ke špatnému zásobování není Španělsko schopné vstoupit do války. Také měl obavy, že útok na Gibraltar by mohl nepřímo vést ke ztrátě Kanárských ostrovů a dalších zámořských kolonií. Tehdy vůbec poprvé přiznal Franco své pochybnosti o vítězství Osy²⁵⁰.

V Berlíně se shromažďovala řada zpráv, že Franco není schopen plnit své závazky z Hendaye a dalších schůzek, to führera značně rozhořčilo. Byl ale rozhodnut, že bez souhlasu Franka akce na Gibraltar neproběhne. Po obdržení další neuspokojivé zprávy od vyjednavců nařídil akci zastavit. Bylo mu jasné, že by riskoval otevření nového bojiště, kdyby provedl invazi do Španělska²⁵¹. Považoval to za Frankovu velkou chybu²⁵².

V roce 1941 se Hitlerova pozornost směřuje k Sovětskému svazu a zájem o nabídku Španělska je povážlivě nízký. Ribbentrop vydal instrukce k upuštění od dalších pokusů o zajištění španělské účasti²⁵³. Cena, kterou Franco požadoval, nebyla úmyslně stanovena vysoko, Franco opravdu věřil, že je opodstatněná²⁵⁴. Jediná Hitlerova nabídka byla německá základna na Gibraltar a příslib, že po válce připadne Gibraltar Španělsku. Perspektiva boje Franka přestávala lákat. Kvůli tomuto vágnímu příslibu nehodlal riskovat roztržku s Brity²⁵⁵.

---

²⁴⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.138

²⁴⁷ JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. s.359

²⁴⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.345

²⁴⁹ tamtéž, s.347

²⁵⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.348

²⁵¹ tamtéž, s.349

²⁵² tamtéž, s.350

²⁵³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.139

²⁵⁴ tamtéž, s.140

²⁵⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.349

Dobře si uvědomoval, že problémy Španělska se dají vyřešit jen pomocí zvenčí, přestože z hlediska ideologie prosazoval hospodářskou soběstačnost. Jeho váhavý postoj k Ose také souvisel s vnitřní situací – bylo nutné udržet režim pohromadě a sebe v jeho čele²⁵⁶.

I když Německo tvrdilo, že zájem na jejich vstupu do války není valný, Hitler byl Frankovým přístupem značně rozladěn. Na schůzce s Mussolinim o Frankovi hovořil jako průměrném důstojníkovi, který se ve funkci hlavy státu ocitl pouhou náhodou. Požádal Mussoliniho, aby intervenoval u Franka a přesvědčil ho²⁵⁷. Německý velvyslanec také upozornil Franka, že vzhledem k vývoji války právě teď nastává okamžik, kdy by se Španělsko mělo rozhodnout k zásahu. Frankovo stanovisko zůstalo neměnné. Trval na tom, že hospodářskou pomoc od Německa musí přijít ještě před vstupem Španělska do války²⁵⁸.

Obrázek 12: Franco, Serrano a Mussolini na schůzce v Bordigheře, 1941 (P. Preston - Obrazová příloha 2)

Na přelomu let 1940 a 1941 sepsal Franco svůj román *Raza*, v němž lze vysledovat paralelu s diktátorským životem²⁵⁹. Původně se jednalo o filmový scénář, vydán byl jako román a posléze zfilmován z peněz ze státní pokladny²⁶⁰.

V únoru si stěžoval Hitler Mussolinimu na Frankovu nerozhodnost a znovu ho prosil, aby se pokusil Franka přimět jednat. To se ducemu mohlo sotva podařit.

Hospodářská krize dosáhla neúnosných mezí – v některých oblastech úplně chyběly základní potraviny, zvýšilo se procento loupežných přepadení na venkově a silnicích. Ve věznicích umíraly tisíce vězňů²⁶¹.

Na počátku roku 1941 se množily problémy s monarchisty, angažovali se v antifrankistických spiknutích, nesouhlasili s postojem k Hitlerovi a Mussolinimu, měli odpor k Serranovi a falangistům. Roku 1941 umírá Alfons XIII. a bylo potvrzeno nástupnictví Dona Juana. To hlavně emočně posílilo monarchistické hnutí. Juan sympatizoval se Spojenci – což přesvědčilo jeho stoupence ve Španělsku o podpoře západní demokracie.

Spojenci ale nechtěli destabilizovat tamější režim, nechtěli riskovat návrat ultralevice, proto pomoc při svržení Franka nepřicházela v úvahu²⁶².

Změny ve smýšlení Franka si vyžádaly přerozdělování funkcí ve vládním kabinetu. Bylo vytvořeno nové ministerstvo práce – do čela jmenován zastánce falangy J. A. Girón. Falangisté se ale nedostali

²⁵⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.140

²⁵⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.351

²⁵⁸ tamtéž, s.352

²⁵⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.141

²⁶⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.352

²⁶¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.355

²⁶² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.142-143

do žádné z funkcí, které disponují „silou zbraní“. Pouze v postu ministra zahraničí byl Serrano, který měl za úkol udržovat pozitivní vztahy s mocnostmi Osy.

Ve vnitřní i zahraniční politice využíval Franco řadu protichůdných praktik, aby se udržel vždyť krok napřed před svými protivníky. To se mu dařilo²⁶³.

V únoru 1941 navštívil Franco Řím. Mussolini se již dříve vyjádřil, že přesvědčit Franka o vstupu do války bude marné. Dostalo se mu zopakování požadavků, které již dříve tlumočil Hitlerovi²⁶⁴. Cestou zpět vedl jednání s francouzskými zmocněnci v Montpelliéru. Franco již tehdy věděl, že spojení s prozatímní (vichistickou) vládou ve Vichy a Německem je značně vratké. Proto se snažil přimět Francii k ústupkům. Po návratu odpověděl na poslední Hitlerův dopis, po kterém Hitler obvinil Španělsko z vypovězení dohody z Hendaye. Strategická hodnota Španělska pro Německo nebyla valná, neboť v té chvíli se již Hitler připravoval na invazi do Ruska²⁶⁵. Vztah Franka k Hitlerovi se značně změnil, ovšem ne z ideologických důvodů. Byl velice uražen chabou odměnou, která mu byla nabídnuta za vysoké riziko²⁶⁶.

Obrázek 13: Franco s generálem Pétainem v Montpelliéru, 1941 (P. Preston - Obrazová příloha 2)

V první polovině roku 1941 vešla v platnost řada ústupků monarchistické frakci ve spojení se Západem a Franco opakovaně oddaloval vstup Španělska do války. Oproti tomu v druhé polovině otevřeně projevoval podporu Ose²⁶⁷.

Nezvažoval rady o restauraci monarchie, bylo mu jasné, že když převrat nebyl uskutečněn v době, kdy se aktivně jednalo o vstupu do Osy, šance monarchistů jsou ve chvíli, kdy se hlavní bojiště přesunulo na východ, značně ztenčené. Zaznamenal v tomto vývoji možnost zlepšit svůj obraz zachránce národa.

4.3 Tažení proti komunismu a postupný obrat k Západu

Hitler o Frankovi neměl valné smýšlení., zde vychází Preston z Goeblesových deníků („...*Považuje jej za člověka, kterému schází inteligence i odvaha...Je to šašek! Nabubřelý arogantní a hloupý...*“). Na konci února se projevilo zhoršení španělsko-německých vztahů. Německo vyčíslilo Španělsku dluh z občanské války a trvalo na okamžitém splacení. Hitler ovšem neměl možnost Frankovi otevřeně vyhrožovat, obával se jejich příliš pevných vztahů s Brity. Oproti tomu Británie se stále obávala, že se

²⁶³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.144

²⁶⁴ PRESTON, Paul. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.357

²⁶⁵ tamtéž, s.358

²⁶⁶ tamtéž, s.359

²⁶⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.144

Španělsko vzdá neutrality, neboť bylo jasné, na čí straně stojí Frankovy sympatie²⁶⁸. Na jaře 1941 s tichým souhlasem Washingtonu poskytla Španělsku úvěr. V dubnu došlo k hádce Serrana s americkým velvyslancem, tím pádem došlo k přetrhání vztahů s USA. V té chvíli se to Frankovi jevilo jako výhodné, protože stále předpokládal vítězství Osy a štěstí bylo stále na jeho straně²⁶⁹.

Na jaře roku 1941 pokračovaly boje o nadvládu nad Atlantikem. Churchill se začal obávat, že Němci mají v plánu obsadit Pyrenejský poloostrov. Pokud by Německo získalo španělské a portugalské pobřeží, znamenalo by to nemalé těžkosti nejen pro Británii²⁷⁰. Byl si vědom toho, že nátlak Osy je velký a dalo se předpokládat, že tento nátlak na Španělsko ještě zintenzivní, proto sdělil Frankovi, že další dodávky hospodářské pomoci poskytnou pouze za předpokladu, že nepodlehne nátlaku Osy a neprojeví nepřátelství vůči spojencům²⁷¹. Preston tvrdí, že Franco nátlak na něj vyvíjený úmyslně zveličoval²⁷².

Nacistická invaze do Sovětského svazu byla zahájena 22. června 1941. Dva dny poté byla napadená britská ambasáda v Madridu davem falangistů. Útok byl odražen, Franco tuto akci označil jako bezvýznamné řádění „horkokrevných mladíků“. Víra falangistů v Německo byla velmi silná, mnoho dobrovolníků prosilo vládu, aby byli odesláni na východní frontu. Tehdy Serrano informoval německý tisk, že neutralita Španělska se již brzy změní a připravuje se na vyslání Modré divize na východ. Kromě toho byli v srpnu 1941 do Německa vysláni španělsští dobrovolní dělníci²⁷³. Modrá divize byla vyzbrojena Němci, proto nepřinášela ekonomickou zátěž. Bylo jasné, že věřil v konečné vítězství Německa, proto mu rizika spojená s posláním Modré divize připadala zanedbatelná²⁷⁴.

1. července zaujalo Španělsko pozici „morálního válečného stavu“. Byla rozlišena válka proti Velké Británii a USA, které se Španělsko nezúčastnilo, a válka proti Sovětskému svazu, která ve Frankových očích znamenala další postup jeho boje proti komunismu²⁷⁵. Hogsbawm hovoří o vyslání Modré divize jako o promyšleném Frankově tahu, neboť se nechtěl regulérně vojensky přiklonit na stranu Osy a tímto manévrem mohl tento fakt zahladit²⁷⁶.

Po celé léto 1941 zachovával Franco věrnost Berlínu, Hitler si ale na něj v rozmluvách s Mussolinim opakovaně stěžoval. Vztahy mezi Španělskem a americkými a britskými diplomaty skoro vymizely. Španělsko stále trpělo akutním nedostatkem nejen základních surovin, ale i průmyslového materiálu jako uhlí, měď či železo. Hospodářství bylo na zhroucení. V říjnu 1941 Franco podlehl nátlaku Britů a odstranil ropné tankery v Las Palmas, které používali Němci k doplnění paliva ponorkám²⁷⁷.

---

²⁶⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.360

²⁶⁹ tamtéž, s.361

²⁷⁰ tamtéž, s.362

²⁷¹ tamtéž, s.363

²⁷² tamtéž, s.368

²⁷³ tamtéž, s.369

²⁷⁴ tamtéž, s.370

²⁷⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.145

²⁷⁶ HOBBSBAWN, Eric. Věk extrémů. Vyd. 2. Praha: Argo. 2010. s.132

²⁷⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.374

Serranova pozice stále slábla. V listopadu Franco pokročil ve svém úsilí o ovládnutí falangy, členy u nichž nepředpokládal úplnou loajalitu, nechal odstranit²⁷⁸.

Ke konci roku začal být Franco opět zvlášť obezřetný, neboť Německo začalo postupně ztrácet převahu. Došel k závěru, že riziko přístupu do války je až příliš velké a nedá se vyvážit ani teritoriálními zisky²⁷⁹.

26. ledna 1942 Kindelán u příležitosti třetího výročí dobytí Barcelony zopakoval svou kritiku režimu, kterou předtím přednesl na schůzce generálů v El Pardu. Stěžoval si, že není stále vyřešena otázka následnictví, vyzval Franka k obnovení monarchie.

Stále ustupují Frankovy imperiální ambice a nejvíce energie věnuje udržení se u moci. Při jeho úsilí se opět projevuje jeho dvojaká taktika, své sympatie dle potřeby rozděluje mezi armádou a falangou, stejně tak jako mezi Spojence a Osu²⁸⁰.

Počátkem roku začal vidět v Kindelánovi a dalších nepřátelích Osy hrozbu pro sebe sama, proto více zkontroloval imperiální ambice v Africe.

Spojené státy radikálně snížily dodávky, Churchill se obával, že toto opatření definitivně ovlivní Franka, aby se přidal na stranu Osy. Psal Rooseveltovi dopis, v němž žádal pro Španěly „špetku slitování“.

Ve vyšších španělských kruzích se začalo povídat o osudu Serrana, že ho Franco chce odvolat z jeho postu a generálové by ho pravděpodobně v tomto odvolání podpořili. Stejně tak se rozhodl pro odstranění Kindelána ze scény²⁸¹.

I během roku 1942 pokračovalo vnitřní napětí v zemi, mezi armádou a falangisty. Jednota nacionalistů viděna z vnějšku se postupně hroutí – Franco se musí zajímat hlavně o své přežití ve funkci.

V březnu se proslýchalo o dalším monarchistickém spiknutí proti frankismu (mezi organizátory i Orgaz). Opět je v politických kruzích aktualizováno téma o restauraci monarchie.

Zhoršuje se vztah mezi Frankem a Serranem, neboť Serrano přemýšlí o restauraci monarchie v područí falangy. Franco na napjaté vztahy odpovídá charakteristickou duplicitou své přízně.

Franco souhlasil se stálým vývozem wolframu do říše, což mělo pro Němce zásadní důležitost ve výrobě zbraní a munice – pokračoval s ním i za cenu, že Říše nemohla zaplatit odpovídajícím způsobem. Také zprostředkovával diplomatické styky s Japonskem v Latinské Americe. Po britské porážce u Singapuru přednesl k armádním špičkám další nadšený projev o nezničitelnosti Říše²⁸².

---

²⁷⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.376

²⁷⁹ tamtéž, s.377

²⁸⁰ tamtéž, s.378

²⁸¹ tamtéž, s.379

²⁸² tamtéž, s.381

I přes své nadšené projevy o Ose byl nucen přijmout americké požadavky o kontrole dodávky ropy, neboť zásoby, se kterými disponovalo Španělsko, byly na minimu. I nadále však poskytoval pohonné hmoty Německu²⁸³.

V té době Franco zlepšuje své vztahy s americkým velvyslancem Carletonem Hayesem. Hayes se snažil přesvědčit Franka, že ekonomická síla USA nakonec povede k vítězství Spojenců. Franco tomu stále nevěřil, zároveň předpokládal, že vítězství demokracie povede k vítězství komunismu. Slíbil ovšem Haysovi neutralitu. Haysův optimismus ale Britové ani spojenecké vedení nesdílelo²⁸⁴.

Serrano na obědě s králem Viktorem Emanuele III. označil Franka za „slabomyslného sluhu“. To se samozřejmě doneslo k Frankovi, a i když na to eminentně nereagoval, bylo jasné, že jeho švagr si podřezává větev. Po jeho návratu z Itálie se k němu caudillo začal chovat značně odměřeně²⁸⁵.

V srpnu 1942 došlo k ozbrojenému střetnutí falangy a karlistů (Preston: střet je znám jako takzvaná Begonská aféra – proběhl při zádušní mši za padlé vojáky, které předsedal generál Varela²⁸⁶), incident nebyl zveřejněn v tisku²⁸⁷. Původně měli být falangisté zatýkáni a souzeni, Serrano se snažil získat pro ně milost. Varela obvinil falangu za pokus o útok na armádu jako instituci, k obvinění se postavil i generál Galarza.

Varela podal demisi, kterou odůvodnil tím, že caudillo příliš straní falanze. Oznámil, že bude pokračovat ve své funkci pouze tehdy, když budou potrestáni všichni zodpovědní za Begonskou aféru a bude vytvořena nová vláda (kde by podle něj měli dominovat monarchisté). Měl značnou podporu mezi vysokými důstojníky, Franco proto váhal s odpovědí²⁸⁸.

Tentokrát Franko zasáhl, nechal popravit vůdce falangistů, odvolal Galarzu (obával se konspirace²⁸⁹), přijal demisi Varely, Serrana sesadil z pozice ministra zahraničí²⁹⁰. Byl přesvědčen, že tento incident byl Serranem zinscenován, proto bylo jednoduché odvolat z funkce i jeho²⁹¹.

Jak později tvrdili Frankovi obdivovatelé, sesazení Serrana bylo údajně promyšleným politickým tahem, neboť již tehdy Franco předvídal prohru mocností Osy a snažil se tak postupně distancovat od vlivu Německa a Itálie, toto tvrzení je ale více než neprůkazné. Jisté ale je, že nástupce Serrana generál Goméz Jordana nebyl příznivcem Osy. Byl voják bezvýhradně oddaný Frankovi. Vlivem Jordany se postoj zahraničí začal měnit, snažil se o oživení kontaktů se Západem²⁹².

V listopadu 1942 tlumočil spojeneckému velvyslanci, že vylodění Spojenců ve francouzské severní Africe bude vnímáno jako akt agrese proti Španělsku.

---

²⁸³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.382

²⁸⁴ tamtéž, s.386

²⁸⁵ tamtéž, s.387

²⁸⁶ tamtéž, s.390

²⁸⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.145

²⁸⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.392

²⁸⁹ tamtéž, s.392

²⁹⁰ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.146

²⁹¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.392

²⁹² tamtéž, s.395

Téhož měsíce se Spojenci skutečně vylodili, španělský tisk ubezpečoval stále občany o převaze Osy. V prosinci bylo Německo poprvé přinuceno k ústupu na východní frontě – i po této události neochabovalo Frankovo Španělsko v jeho veřejné podpoře²⁹³.

Franco stále obdivuje Hitlera, na konci roku 1942 se vztah s Hitlerem začíná měnit. Frankistickou propagandou byla tato změna postoje podávána jako „prozření“, ve skutečnosti se jednalo o projev nerozhodnosti. Vzhledem ke spojeným jednotkám shromažďujícím se u španělských břehů a téměř prohrané bitvě o Egypt nepovažoval Franco za vhodné měřit síly se Spojenci. Británie a Spojené státy si byly vědomy nebezpečí, které nastane, když Franco svolí k německému útoku na Gibraltar. Proto chtěli Španělsku poskytnout relevantní bezpečnostní záruky²⁹⁴.

V říjnu 1942 se Franco velmi obával spojenecké invaze, proto odmítl dodat německým ponorkám zásoby. 3. listopadu 1942 americký velvyslanec oficiálně vyslovil záruky, že Spojené státy neohroží žádnou část území pod španělskou nadvládou²⁹⁵. Při jednání s britským velvyslancem pak bylo Frankovi opakovaně naznačováno, jak moc je jejich ekonomika závislá na spojeneckých zdrojích. Poukazoval na mnohé protispojenecké aktivity – umožnění tankování německých ponorek ve španělských přístavech. Při listopadovém zasedání vlády již mezi většinou účastníků převážily záruky poskytnuté Spojenci nad nejistými výzvami Německa. Americký velvyslanec měl na Rooseveltovo přání poskytnout Španělsku širší hospodářskou pomoc, pokud dál nedovolí užívat jejich území zemím Osy. Také měl za úkol ujistit Franka o americké podpoře v případě německé agrese²⁹⁶.

Falangističtí členové vlády se při listopadovém zasedání vlády střetli s ministry, kteří nepovažovali za vhodné vstoupit do války ať už na straně Osy nebo Spojenců. Franco se osobně sešel s Kindelánem, který Frankovi jasně sdělil, že pokud se Španělsko otevřeně postaví na stranu mocností Osy, musí být z funkce hlavy státu jakkoliv sesazen. Radil Frankovi, aby zvážil restauraci monarchie. Kindelánova kritika přešla přes mez, kterou byl Franco ochoten tolerovat. Změnou jeho funkce na velitele vojenské akademie ho prakticky odvolal z přímého velení a v tichosti se ho zbavil²⁹⁷.

V únoru 1943 washingtonské ministerstvo války opět nevěří Frankovým dobrým úmyslům, z tajných hlášení vyplynulo, že Madrid nařídil několik válečných opatření namířených proti Spojencům²⁹⁸. Tento postoj je pochopitelný, když uvážíme, že tentýž měsíc byl podepsán tajný protokol mezi Španělskem a Německem, ve kterém Španělsko přislíbilo odrazit případnou invazi Spojenců²⁹⁹. Španělsko však nadále otevřeně proti Spojencům nevystupovalo, bylo stále závislé na jejich dodávkách.

---

²⁹³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.147

²⁹⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.396

²⁹⁵ tamtéž, s.397

²⁹⁶ tamtéž, s.398

²⁹⁷ tamtéž, s.399

²⁹⁸ tamtéž, s.403

²⁹⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.147

Konečně Hitlerovy neúspěchy přiměly Franka, aby se znovu zamyslel nad směřováním svého režimu. Nastal překotný obrat ke Spojencům. Držel se však nadále dál od válečné vřavy, pozoroval a neriskoval, stále nejistý, jaká stranu bude vítězná.

Protinacistický blok ve Španělsku považoval porážku u Stalingradu za zásadní obrat ve válce a několikrát v průběhu roku apeloval na Franka, aby zvážil obnovení monarchie než válka skončí porážkou Osy. V březnu se na něj písemně obrátil také nástupce španělského trůnu Don Juan Bourbonský s žádostí o předání politické moci. Tato žádost se znovu objevila v červnu, krátce před vyložením spojeneckých vojsk na Sicílii, o měsíc později po osvobození Itálie byla Frankovi předána petice za znovunastolení monarchie³⁰⁰ (sestavila ji skupina dvaceti významných osobností - mezi nimi i vévoda z Alby nebo generál Valentín Galarza³⁰¹). V otevřeném dopise žádali Franka, aby se uspořádání země navrátilo k monarchii, aby navrátil vůdčí funkci katolické církvi, a to dříve, než spojenci zvítězí ve válce. To vysvětlovali tím, že jen tak se lze vyhnout represím, které by dozajista nastaly za jeho loajální přístup k Ose³⁰². Následně Franco zbavil všechny signatáře petice jejich mandátu a stranických funkcí, byl přesvědčen, že petice byla iniciována Spojenci.

Britský velvyslanec v témže čase předložil Frankovi seznam akcí, které byly důkazem porušování neutrality Španělska (stále na něm stálo povolení tankování německých ponorek, nouzová přistání na území Pyrenejského poloostrova, špionážní akce pro Berlín). V první polovině roku se ucházel o náklonnost Spojenců velmi silně, po zveřejnění manifestu se však znovu obrátil k falangistické propagandě³⁰³.

Návrhy o restauraci monarchie se snažil jakkoliv odmítat. Podle jeho názoru by obnova monarchie vedla k návratu komunismu a anarchie. To byl šikovný tah, jak donutit ostatní k pochybám.

Monarchistické návrhy měly několik slabin, nepočítaly totiž s tím, že sám caudillo se cítí předeslán, aby zajistil zemi mír a jednotu, a že se tohoto postavení nemůže vzdát. Necítil se odpovědný obyčejným lidem, nebyl ochoten podřídit se nátlaku, a v neposlední řadě si on i kruh jeho nejbližších užíval tento privilegovaný stav a nehodlal se ho vzdát. Stoupenci monarchie nesprávně ohodnotili Frankovy ambice, stejně tak nepředpokládali, jak se mezinárodní situace podepíše na Španělsku. Očekávali, že Spojenci by mohli aktivně podpořit změnu režimu, avšak hlavním a skutečným záměrem politiky Spojenců bylo zachovat neutralitu Španělska, tedy nevměšovat se tou měrou do vnitřní politiky³⁰⁴. Naopak se zdálo jeho zvládnutí nátlaku Osy výhodnější, než kdyby se do země navrátil liberalismus, s jeho osobou byla spojena pravděpodobnost, že Hitler na zemi v případě potřeby nezaútočí.

25. července se do Madridu dostávají zprávy o nepokojích v Itálii. Fašistická Velká rada vyslovila nedůvěru Mussolinimu a král ho nechal uvěznit. V oficiálním tisku bylo od té chvíle vyvíjeno značné

---

³⁰⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.148

³⁰¹ tamtéž, s.410

³⁰² tamtéž, s.410

³⁰³ tamtéž, s.411

³⁰⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.149

úsilí, aby byl falangismus odlišen od fašismu. Franco byl touto situací velmi šokován. Čtyři dny na to byl při schůzce s americkým velvyslancem upozorněn, že americká vláda nabývá dojmu, že se otevřeně staví na stranu Osy. O pět dní později vyhlásil Franco nestrannost tisku³⁰⁵.

V září 1943 španělští generálové mění svou představu o budoucnosti (porážka německých vojsk v Africe, vylodění Spojenců na Sicílii, pád italského fašismu). Osm generálů podepsalo dopis, který byl následně předán Frankovi. Opět žádali posouzení monarchistické otázky³⁰⁶. Petici generálů považoval za hrubé porušení disciplíny, pod dohledem Spojenců se však neodvažoval generály potrestat. Na petici ale nijak neodpověděl³⁰⁷.

Ve stejném měsíci se Portugalsko otevřeně rozhodlo přidat na stranu Spojenců a poskytlo vojenskou základnu na Azorských ostrovech³⁰⁸.

Když osvobozená Itálie vyhlásila v říjnu 1943 válku Německu, bylo opět o něco pravděpodobnější, že Německo válku prohraje. Závazky s poraženou Osou by pro Španělsko působily značně negativně, což si plně uvědomoval. Zahájil obnovu vztahů mezi státy.

3. října znovu navrácí Španělsko k neutralitě, ve skutečnosti ale neustaly dodávky wolframu do Německa a povolení vojenských operací v příhraničí (i když přijalo nótu, která neprodleně vyžadovala stažení Modré divize z východní fronty a zastavení dodávek wolframu³⁰⁹). Spojenci protestovali a Franco se distancoval od toho, že by o tom něco věděl a slíbil nápravu – která se ale neobjevila.

Poslední kapkou ve vyhrocení postoje USA byl takzvaný Laurellův incident. Španělská vláda zaslala telegram Josému Laurellovi, v němž mu blahopřála k dosazení do čela filipínské vlády (Laurell byl dosazen Japonci, vláda byla loutková). Japonsko si telegram vyložilo jako uznání režimu a to vyvolalo značné pobouření Spojenců. Je možné, že tento akt byl uskutečněn k usmíření Němců. Franco ovšem nepředpokládal tak dalekosáhlé důsledky. Špičky americké armády zvažovaly uvalit embargo na dodávky pohonných hmot. Americký velvyslanec byl pověřen, aby po vládě vyžadoval úplné zrušení vývozu wolframu do Říše a stažení všech agentů německé tajné služby. Na německé straně Franco tvrdil, že Modrá divize bude stažena kvůli potížím týkajících se náboru, nikoliv na nátlak spojenců³¹⁰.

Po fiasku při schůzce, kdy si britský a americký velvyslanec vysloužili caudillovu okázalou ignoraci, rozhodl se doporučit svým vládám zastavení dodávek ropy do Španělska³¹¹. V lednu 1944 tedy zastavily USA dodávky a požadovaly kompletní embargo na export. Opět se jal využít nejednotnosti názorů Spojenců, zatímco USA prosazovaly tvrdou ruku, VB chtěla, aby nebyla hospodářská pomoc plně zastavena, nařkl USA z nevděčnosti a nátlaku³¹².

³⁰⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.412

³⁰⁶ tamtéž, s.413

³⁰⁷ tamtéž, s.416

³⁰⁸ tamtéž, s.416

³⁰⁹ tamtéž, s.417

³¹⁰ tamtéž, s.418

³¹¹ tamtéž, s.421

³¹² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.150

Hospodářské problémy ale přerostly únosnou míru, byl nucen podvolit se nátlaku a zredukovat dodávky wolframu do Německa. Propagandistický tisk zobrazil tuto událost jako caudillovo vítězství, když uchránil svobodu činu tím, že dodávky pouze omezil, nikoliv úplně zastavil, donutil mocnosti k vyjednávání a nepodřídil se nátlaku.

Franco zahájil novou kampaň v tisku s úmyslem odlišit frankismus od fašismu.

Britové souhlasili se zvýšením nátlaku na Franka, dodávky humanitární pomoci ale nezastavili. Velvyslanec mu však naznačil, že vztahy s Británií mohou skončit – slíbil mu opatření proti německým agentům a zakázat dodávky wolframu. Oba velvyslanci se obávali, že tento trest (jak to podal španělský tisk) povede k uzavření Španělska před vnějším světem.

Ukončení dodávek ropy mělo za následek naopak zaktivnění diplomacie mezi USA a Španělskem³¹³.

V květnu 1944 řekl Churchill při svém projevu v dolní sněmovně, že Španělsku patří dík za neuzavření Gibraltaru – to bylo frankisty interpretováno jako podpora jeho vlády. Snažil se využít rozporu mezi britským a americkým postojem k španělskému exportu. Nepřátelské vztahy mezi západními velvyslanci byly jasnou známkou nesouladu. Jordana nabídl, že uzavře německý konzulát v Tangeru, vyhostí německé agenty z Maroka a potlačí jejich aktivity na španělském území. Rovněž slíbil stáhnout Modrou divizi.

Navzdory tomu zůstal Washington na stejném stanovisku, trval na úplném zastavení exportu wolframu do Říše. Franco si byl vědom toho, že Britové nemají stejné stanovisko a jsou ochotni ke kompromisům, neboť mají strach, že by se Španělsko mohlo obrátit s prosbou o dodávky na Německo. Proto navrhovali lhůtu šesti měsíců pro zastavení dodávek³¹⁴.

Na vnitrostátní scéně si Franco uchovával obraz muže, který vzdoruje mezinárodnímu útlaču³¹⁵. V dubnu 1944 byl pod tíhou ekonomické krize nucen odmítnout požadavky na obnovení dodávek wolframu do Německa. Po zdoluhavých vyjednáváních nabídli Španělé sSpojencům, že vývoz do Německa omezí na symbolickou úroveň. Churchill přesvědčil Roosevelta, aby tento kompromis přijal. Konečná dohoda byla podepsána 2. května 1944. Jejím základem bylo obnovení dovozu americké ropy výměnou za omezení vývozu wolframu do Říše. Spojenci také požadovali uzavření německého konzulátu v Tangeru, stažení všech španělských vojáků z ruské fronty a deportace německých špiónů z Pyrenejského poloostrova³¹⁶.

Některá zařízení, která spravovali Němci, však zůstala na území Španělska až do konce války. Franco se stále chytal různých neobjektivních zpráv o vojenském postupu Německa (dostaly se mu do rukou informace o plánovaném bombardování v New Yorku a sestrojení atomové bomby, která byla použita v Manchesteru)³¹⁷.

---

³¹³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.422

³¹⁴ tamtéž, s.423

³¹⁵ tamtéž, s.424

³¹⁶ tamtéž, s.425

³¹⁷ tamtéž, s.427

Španělský tisk se nyní snažil vykreslit Franca jako mírotvorce a snažil se jej očistit od obrazu někdejšího příznivce Osy, v létě 1944 jejich úspěchy totiž stále slábnou³¹⁸.

3. srpna umírá Jordana na anginu pectoris. K velkému zármutku velvyslanců USA, Británie a Portugalska. Britský velvyslanec Hoare mu dokonce napsal nekrolog, v němž vyzdvihoval jeho poctivost a pracovitost. Předpokládalo se, že Jordana nahradí osoba obdobně smýšlející³¹⁹. Jordana ale nahradil na pozici ministra zahraničí José Felix Lequerica Erquiza, velvyslanec ve Francii, velmi kontroverzní osobnost, nápadně nakloněný Ose. Jeho angažování se právě v této době jevilo jako zvláštní – Ellwoodová to vysvětluje tak, že nejspíš Franco do poslední chvíle věřil, že Osa nějakým způsobem zvítězí, pravděpodobnější se ale jeví druhé vysvětlení, a to, že ač podporoval Osu, byl Lequerica zároveň monarchistou, tedy přístupný kandidát pro příznivce znovunastolení monarchie. Nebyl vojenských hodností, jen znalý advokát a konzervativce oddaný Frankovi – po tomto vysvětlení se jevil jako vhodný kandidát se svými zkušenostmi v diplomacii³²⁰. Preston si jeho počínání vysvětluje tak, že Lequerikovo odvolání z Francie mu pomohlo k uzavření diplomatických styků s Paříží (nejmenoval žádného zástupce - vztahy s vichistickou vládou byly v této chvíli spíše na škodu). Po dobytí Paříže pak následovalo odvolání německého velvyslance z Madridu. Hoare ukončil svou diplomatickou misi v Madridu a vrátil se do Británie - před odjezdem dal Lequerikovi jasně najevo, že Frankův dvojaký postoj představuje velkou překážku pro Španělsko v následném světovém uspořádání³²¹.

Lequerica byl pověřen především vyjednáváním uznání španělského režimu západními demokraciemi. Aktivně zdůrazňoval slučitelnost názorů se Spojenci bez otevřeného odsouzení Osy. Franco zdůrazňoval, že nepřítelem je komunismus, zároveň razantně zdůrazňoval, že jím nastolený režim není rozhodně fašistický. Již dříve neuspěl s oslabením vztahů Západu se Sovětským svazem, přesto v říjnu 1944 opět Churchillovi navrhl vytvoření antibolševické aliance.

Tentýž měsíc byla potlačena invaze malé antifrankistické partyzánské skupiny, která do Španělska přišla z Francie. Tuto událost hned Franco použil jako podporu své teorie o stále komunistické hrozbě. Hned na to poskytl svůj první rozhovor do zahraničního tisku (United Press). Z rozhovorů se zdálo, že nikdy nežádal Německo o Francouzské Maroko, neboť choval přátelský vztah k Paříži. Povahu svého režimu ospravedlňoval „zvláštností španělského temperamentu“³²². Opět zdůraznil, že Španělsko nikdy nebylo nacistické nebo fašistické, tudíž se může účastnit politických rozhodovacích procesů³²³. Vyzdvihoval katolickou morálku, která měla být hlavní oporou frankistického režimu a ducha spravedlnosti, který všemu vládne. Pokrytecký pokus o sblížení byl zcela kontraproduktivní, pobouřil britského ministra zahraničí. Ve Washingtonu se vláda razantně postavila proti připojení Španělska k

³¹⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.151

³¹⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.428

³²⁰ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.152

³²¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.429

³²² tamtéž, s.431

³²³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.152

OSN. Znovu se uvažovalo nad ropným embargem. Zatímco Američané připravovali podmínky o změně totalitního charakteru země, britský premiér předpokládal, že jejich jednání by vyvolalo novou krvavou revoluci a mohlo by vést k návratu ultralevice³²⁴.

Poté co obdržel Churchillovu zamítavou odpověď (Churchill odpověděl na Frankův dopis, kde uváděl na pravou míru svůj projev v dolní sněmovně – dal Frankovi jasně najevo, že Španělsko se rozhodně nepostaví do řady s Británií při vítězném tažení³²⁵. Obsahoval také určitý výčet protivenství v chování Španělska – ovšem jednalo se o umírněnou verzi, kterou revidoval Churchill³²⁶.), neoblohmně se obrátil se stejnou žádostí na presidenta Roosevelta, byl však také odmítnut. Bylo jasné, že do španělské vnitřní politiky zahraničí intervenovat nebude. Franco sice neměl aktivní vztahy se Západem, jejich mlčení bylo možné interpretovat jako tichý souhlas.

Od prosince 1944 se objevuje ve španělském tisku stále více článků proti bolševismu, aby bylo zdůrazněno, že frankismus bojuje jen proti komunismu a sympatizuje se západními demokraciemi.

Na počátku roku 1945 se Franco snažil především zajistit svou vlastní budoucnost, bylo mu jasné, že pokud se Spojenci rozhodnou jeho režim svrhnout, dozajista se jim to podaří. Nechal zatknout několik předních představitelů předválečné extrémní pravice a poslal je do exilu. Levicoví radikálové byli ovšem stále popravováni. Věděl ale, že samotné represe mu nic nezaručí, snažil se tedy o to, aby se zdál pro Američany lepší alternativou než návrat levicového systému. Jeho názor byl podpořen i ujištěním amerického velvyslance Hayese, že Roosevelt intervenci nechystá³²⁷.

Tušil, že porážka Německa bude vést k větší hospodářské izolovanosti, pokud je bude stále otevřeně podporovat, proto stále usiloval o hmatatelnější podporu Spojenců³²⁸.

Frankistická propaganda zveličovala přátelství se Spojenými státy – aby upevnil své postavení na vnitrostátní scéně. Do Madridu dorazil nástupce Hayese Norman Armour. I přes své nadšené projevy přízně Spojencům stále považoval USA za „zednářskou líheň“, dokázal ovšem potlačit své předsudky a snažil se Armourovi vlichotit³²⁹.

Účastníci Jaltské konference vyzvali země „vyrvané nacistům“, aby se konaly svobodné volby. Franco se snažil vyváznout bez větších změn. V únoru 1945 pak zmasakrovaly japonské jednotky velké množství lidí v Manile. Mnoho lidí hledalo útočiště na španělském konzulátu a všichni čekali, jestli následně Španělsko vyhlásí Japonsku válku. Po dlouhé úvaze přerušil s Japonskem diplomatické styky (až v dubnu). Toto gesto ale přišlo příliš pozdě, aby mělo nějaký smysl³³⁰.

Pro Franka byl tento neúspěch důkazem, že nepřátelé Španělska jsou stále aktivní a je nezbytné nezapomínat. Frankovi je skoro jasné, že kolaps Osy je nevyhnutelný a vyvolávalo to v něm neklid³³¹.

---

³²⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.432

³²⁵ tamtéž, s.433

³²⁶ tamtéž, s.434

³²⁷ tamtéž, s.435

³²⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.153

³²⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.436

³³⁰ tamtéž, s.426

³³¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.437

Znovu působil na Španěly vidinami nové občanské války³³². Zdůrazňoval, co by jeho porážka znamenala pro nové šíření komunismu³³³. Bylo mu jasné, že špatný stav hospodářství nedovolí, aby popíral převahu Západu. Postupně začal vydávat za svou myšlenku na obnovení monarchie³³⁴. Armour tlumočil názor americké vlády, že falanga je symbolem kolaborace s Osou. Tehdy argumentoval tím, že falanga není politická strana, ale jen seskupení podobně smýšlejících lidí³³⁵.

Nátlak spojenců podnítil Frankovy odpůrce doma i v exilu, sílila nespokojenost vysokých generálů. Bylo mu jasné, že nadcházející situace vyžaduje zásah, proto v březnu ohlásil změny nejvyšších armádních funkcí. Varelu jmenoval vysokým komisařem v Maroku a generála Orgaze náčelníkem generálního štábu. Jeho dobře promyšleným systémem povýšení nemohla žádná skupina v armádě získat převahu na klíkových pozicích, a tím ho ohrožit.

Manifest vydaný v Laussane vyzýval monarchisty, aby opustili své režijní funkce, nesetkal se však s ohlasem³³⁶. Oproti tomu Franco bral laussanský manifest velmi vážně, zahájil řadu opatření, která měla zabránit novému oživení monarchismu mezi vrchními představiteli.

20. března zahájil třídní zasedání, kde mezi armádními špičkami ospravedlňoval svůj postoj. Od monarchistického spiknutí se snažil odradit tím, že vyzdvihoval nebezpečí komunismu³³⁷.

Prezident Roosevelt skonal 12. dubna 1945 a byl nahrazen Harry S. Trumanem, jemuž se Franco nanejvýš protivil³³⁸.

Po pádu Berlína se ve španělském tisku vzedmula vlna chvály frankistického režimu, kterému se podařilo udržet mír. Mnoho významných představitelů Frankova režimu projevilo soustrast s Hitlerovou smrtí. Franco přerušil diplomatické styky s Německem až 8. května. Během oslav ke konci války bylo vyzdvihováno, že Franco uchránil zemi před hrůzou války. Francovo zachování neutrality bylo v příštích letech prezentováno jako jeho největší úspěch. Neutralita však jasně vyplynula z ekonomické krize³³⁹.

Od dubna do června 1945 se v San Francisku konala zakládající konference OSN. Mexická delegace navrhla, aby každý režim, který podporoval Osu, nemohl vstoupit do OSN³⁴⁰.

V červenci 1945 byla vydána Charta Španělů, která definovala práva Španělů, neexistovaly ale právní mechanismy k jejich zaručení. Pluralita názorů a svoboda projevu byla stále tabu. Toto gesto západním demokraciím nestačilo, rozhodnutí o jejich nepřijetí do OSN bylo ratifikováno.

Po zamítnutí přijetí následovala reforma ministerské rady – viděl nutnost přerušit převahu falangy, rozhodl se odstranit všechny ministry a funkcionáře, kteří za války měli prokazatelné sympatie s Osou.

³³² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.153

³³³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.437

³³⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.154

³³⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.437

³³⁶ tamtéž, s.438

³³⁷ tamtéž, s.439

³³⁸ tamtéž, s.440

³³⁹ tamtéž, s.441

³⁴⁰ tamtéž, s.445

Lequerica byl nahrazen Albertem Martínem Artajem y Alvérezem, respektovaným katolíkem. Byl odstraněn i generál Asensio a Arrese (jehož post zůstal neobsazen)³⁴¹. Kancelář vládnoucí strany ztratila ministerský status, ale fungovala stále stejně, stejně jako systém úřednictva. Ministerstva vnitra, spravedlnosti a práce byla stále obsazena falangistickými ministry³⁴². Ministerstva financí, zemědělství, obchodu a průmyslu měla být obsazena odborníky oddanými myšlence národní soběstačnosti.

Krátce po přebudování vládního kabinetu se Frankův režim dostal na program postupimské konference. Stalin se pokoušel prosadit, aby Spojenci zpřetrhali diplomatické vztahy se Španělskem, a tím posílilo demokratické tendence. Truman se ale obával nové občanské války, proti Stalinovu návrhu se stavěl i Churchill, argumentoval tím, že Británie nechce ohrozit vzájemný obchod. Na začátku srpna byla mexická rezoluce ratifikována³⁴³.

Došlo tedy ke změně orientace zahraniční politiky, ale vnitřní prostředí nedosáhlo výrazné změny. Západní mocnosti se ale držely taktiky nezasahovat do španělských vnitřních záležitostí.

Neintervenování vlastně Frankovi pomohlo, aby situace po válce byla vyřešena mírovou cestou. V létě 1945 odmítl Franco smíření se Spojenci, stále opovrhoval parlamentní demokracii a liberalismem. V domnění své vlastní neomylnosti nemohl zaujmout pokorný postoj před Spojenci, nemohl připustit své pochybení v tom, že věřil v Osu³⁴⁴.

V srpnu učinil prohlášení, že Španělsko o žádné podřadné místo v mezinárodní organizaci nestojí.

Vnitřní opozice se soustřeďuje kolem generála Kindelána. Byl odvolán z postu ředitele ústřední vojenské akademie, důvodem byl jeho proslov o následnictví španělského trůnu. Franco Kindelána nepotrestal přísněji, neboť si nechtěl znepřátelit armádu³⁴⁵.

Na podzim téhož roku si byl plně vědom svého pevného postavení, neboť západní mocnosti sice jeho režim neschválili, přesto se jakýmkoliv způsobem nechystali zasáhnout. To oslabovalo postavení republikánů, kteří se nemohli dostatečně bránit proti represím, natož zasáhnout.

Mezi frankisty panovala konkurence, vzájemné rozpory, ale rozhodně byli rozhodnutí udržet situaci v zajetých kolejích, neboť se obávali návratu komunismu.

Hlavními oporami Frankovy moci byly katolická církev, ozbrojené síly a strana – tyto instituce byly dostatečně loajální a staraly se, aby kritické hlasy byly decentně umlčeny. Ke konci roku 1945 odmítl několik návrhů na návrat k politickému pluralismu, obával se, že by se to mohlo vymknout jeho kontrole.

Koncem roku 1945 začala na severu a východu země partyzánská válka. Většina z bojovníků byli republikánští bojovníci. Franco evakuoval rozsáhlé oblasti, aby mohl použít taktiku spálené země. Vzpouru se mu podařilo plně potlačit až v roce 1951³⁴⁶.

³⁴¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.447

³⁴² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.154

³⁴³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.448

³⁴⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.155

³⁴⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.451

V únoru 1946 jasně prokázal, že politickou různorodost bude tolerovat jen do chvíle, dokud nedojde ke konkurenceschopnosti – ztrestal prominentní monarchisty za poslání pozdravného dopisu Don Juanovi de Bourbon, který přesídlil do portugalského města Estoril. Následovala vlna zatýkání a vyhošťování³⁴⁷.

S Don Juanem rozvázal diplomatický styk, když odmítl jeho pozvání k návštěvě.

9. února vydalo OSN prohlášení o odsouzení Frankova režimu jako reakce na popravy levicových aktivistů, kteří byli podezřelí z partyzánské činnosti. Navzdory tomu byl koncem měsíce popraven i bývalý republikánský emigrant a bojovník z francouzského odboje Christino García. Franco ignoroval žádosti francouzské vlády o milost, ukázal, že žádnému diktátu zvenčí se nepodvolí. O několik dní později nechal udělit dlouholeté tresty příslušníkům dělnické socialistické strany³⁴⁸. Francie na protest uzavřela jižní hranici a navrhla, aby se situace projednávala v Radě bezpečnosti OSN. Ukázalo se, že Britové a Američané se také obávají tendencí Sovětského svazu a předpokládají, že by jednání mohlo být zmanipulováno a došlo by k další občanské válce ve Španělsku, a ta by vyústila v návrat ultralevice.

Jako kompromis bylo v březnu vládou Británie, Francie a USA vydáno prohlášení k odsouzení Frankova režimu a vyvíjeli na Franka nátlak k nastolení demokratické vlády, i když bylo jasné, že zásadně intervenovat západní mocnosti nebudou³⁴⁹.

Koncem května 1946 vydala komise OSN zprávu, ve které stálo, že Frankův režim může představovat potencionální hrozbu mezinárodnímu míru, ale stále se obávali zásahu zvenčí. Správa nevyzývala k přerušení styků se Španělskem. 12. prosince 1946 přijalo Valné shromáždění OSN rezoluci, která vylučovala Španělsko z orgánů OSN, a doporučilo členským státům odvolání velvyslanců z Madridu³⁵⁰. Den poté vypukla před královským palácem v Madridu masová demonstrace proti tomuto rozhodnutí. Tato akce byla pravděpodobně zinscenovaná frankisty, avšak v oficiálním tisku byla označena za spontánní demonstraci lidové podpory Frankovi a vydávána za důkaz legitimacy režimu (podle údajů policie se na náměstí sešlo 700 000 lidí³⁵¹). Franco si díky jistotě, že se neuskuteční ekonomické sankce ani jiná zahraniční intervence rozhodl uvažovat o jiných spojenečtvích – v Argentině (u moci prezident Perón) a sousedním Portugalsku (kde stále velel Antonio Oliveira de Salazar, další pravicový diktátor).

Frankistická propaganda dál zdařile přesvědčovala španělský lid, že Franco je jejich hrdinným vůdcem a zachráncem, hlavně kvůli nedostatku zdrojů objektivních informací. Většina lidí měla k dispozici pouze oficiální zprávy³⁵².

---

³⁴⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.456

³⁴⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.156

³⁴⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.459

³⁴⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.157

³⁵⁰ tamtéž, s.158

³⁵¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.466

³⁵² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.159

4.4 Španělsko královstvím

V únoru 1947 poskytl Franco další interview pro západní tisk, tentokrát americkému Evening Star – obhajoval svou roli ve válce, mimo jiné také poskytl náhled na sebe sama – bylo jasné, že věří v neomylnost své propagandy, že je nástroj Boží vůle³⁵³.

Na jaře 1947 Franco oznámil, že brzy představí návrh zákona, který určí, kdo Franka vystřídá ve funkci hlavy státu, a kdy k tomuto kroku dojde. Text Zákona o následnictví vyšel na světlo 31. července 1947 – příznačně v předvečer výročí občanské války³⁵⁴. V druhém odstavci bylo jasně stanoveno „*Hlavou státu je Caudillo španělský, generalissimo ozbrojených sil, Don Francisco Franco Bahamonde.*“ Okamžité zapomenutí válečných spojení a oblečení do monarchistického hávu, protože se tak ovšem stalo během nastávající studené války, nikdo se nad tímto podvodem nepozastavoval tak, jak by jistě měl³⁵⁵.

Navzdory tomu, že řada Španělů stále sympatizovala s republikány, rozhodl generál Franco, že správné zřízení Španělska je monarchie. V navrhovaném zákoně se ale nakonec neobjevil přesný čas, kdy by k tomu mělo přesně dojít. Naopak specifikoval, že Franco zůstane hlavou státu doživotně a svého nástupce určí osobně, kromě toho vytvoří královskou radu, jejíž členy sám jmenuje (a jejíž pravomocí bude určit nástupce, pokud by to sám neučinil). V dubnu Don Juan de Bourbon vydal prohlášení, kterým Frankův zákon razantně odsoudil (Franco zákon nechal projednávat s Donem Juanem jako koncepci, kterou mu poskytli k přečtení, ale pak se dozvěděl, že už je definitivní, že bude přednesen v rozhlase - po tomto podvodu zvýšil styky s levicovým exilem - označil nástupnictví za ilegální³⁵⁶). V řadách falangy panovala nespokojenost, neboť plně nesouhlasili s principem monarchie. 1. května 1947 vypukla první hromadná stávka od konce občanské války, a to v průmyslových oblastech Vizcaya a Guipúzcoa³⁵⁷. I přes nedobrou organizaci trvala přibližně jeden týden. Franka Juanovi přívrženci nijak neznepokojovali, neboť nepředstavovali skutečnou hrozbu. Při jejich nedostatečné vojenské i politické podpoře byly vyhlídky na úspěšný převrat velmi nízké. Ani falangisté se nejevili reálnou hrozbou, neboť jejich organizační možnosti nepřevyšovali rámec režimu a neměli žádnou podporu v zahraničí. Antifrankistické dělnické hnutí bylo také vážně omezeno, především svou ilegální povahou a svým spojením s vnitřně nejednotnými exilovými levicovými stranami.

V lednu 1947 nastoupil George C. Marshall a v červnu představil svůj plán hospodářské pomoci. Ke konferenci nebylo Španělsko přizváno. Moskva rozhodla, že nepovolí zemím v jejím područí, aby se účastnili Marshallova plánu – to vedlo k rozdělení Evropy na dva bloky. To paradoxně pomohlo pozici Franka – vzrostla jejich strategická pozice pro Západ³⁵⁸.

³⁵³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.470

³⁵⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.160

³⁵⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.471

³⁵⁶ tamtéž, s.471

³⁵⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.161

³⁵⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.473

Přežití Španělska pod jeho režimem podle Franka dokazovalo, že Španělsko ke svému fungování západní demokracie nepotřebuje (nebylo připuštěno k Marshallovu plánu). 8. června 1947 navštívila Španělsko Evita Perónová a svou oficiální návštěvou ztvdila vztahy s Argentinou³⁵⁹.

Před chystaným příjezdem Evy Perónové se Franco snažil prosadit svůj návrh Zákona o následnictví před poslanci. Tak jako v jiných oblastech společenského a politického života byla diskuze a pluralita názorů vyloučena i při jednáních v parlamentu. Návrh byl jednohlasně přijat. Celá jeho prezentace byla jen divadlo. Výsledek byl znám předem a neexistovala možnost nepřijetí.

Přijetí zákona bylo umocněno i tím, že bylo přijato v lidovém referendu v červnu 1947. Referendu ovšem předcházela masová propaganda zákona a je třeba také zmínit, že vyšlo nařízení o sankcích, které postihnou nezúčastněné („ano“ měli říct, pokud jsou uvědomělými katolíky a nechťejí komunismus, „ne“ fakticky znamenalo zradu víry, obětí občanské války a pomoc marxismu³⁶⁰). Ve volebních místnostech byla také přítomna policie³⁶¹. Je tak patrné, že výsledek byl do určité míry zmanipulovaný³⁶².

Zákon o následnictví vešel v platnost 18. července 1947. Referendum mělo prokázat už svým konáním, že Španělsko respektuje principy demokracie, výsledek ale ukázal (a měl ukázat), že voliči chtějí Franka ve funkci hlavy státu, ač on sám je zastáncem antidemokracie. Frankova vůle by byla nezpochybnitelná i v případě, kdyby žádné z těchto kroků nepodnikl. Přesto se snažil vytvořit dojem, že režim nepostavil na pouhém násilí, aby ukázal ostatním zemím, že je chyba vyloučit Španělsko z mezinárodních kruhů. Proto bylo nutné odstranit obvinění, že odepírá svobodu volby svého lidu. Vyhlášení referenda mělo vzbudit zdání, že Španělé volbu mají, zároveň ale zajistil jediný přípustný výsledek.

Od poloviny 1947 se postoj zahraničí vůči Frankovi začal měnit a to z toho důvodu, že vztahy mezi Východem a Západem se rapidně zhoršily, a tím vzrostla strategická hodnota Španělska³⁶³.

V lednu 1948 začali Spojené státy opět uvažovat o umístění velvyslance v Madridu a znovuoobnovení dodávek ropy a vojenského materiálu. Uznavy, že mezinárodní tlak na Franka selhal - spíše posílil odpor k intervenci, zvýšil podporu Španělů, neboť také mají strach z intervence a vyvstaly další problémy s komunismem. Přijetí Španělska do Marshallova plánu zabránilo pouze veto prezidenta Trumana (Kongresman O'Konský, který přijetí navrhl, označil vyřazení Španělska jako ústupek

Obrázek 14: Evita Perónová při návštěvě Španělska, 1947 (P. Preston - Obrazová příloha 2)

³⁵⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.162

³⁶⁰ PRESTON, Paul. Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.475

³⁶¹ tamtéž, s.475

³⁶² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.163

³⁶³ tamtéž, s.164

Moskvě³⁶⁴). Krátce nato znovu otevřela hranice Francie a uzavřela se Španělskem obchodní dohodu. V květnu 1948 získalo Španělsko obchodní smlouvu s Velkou Británií. Francie a Británie ovšem ale stále neobnovují diplomatické a politické vztahy. Problémem, který podrypal víru ve Frankovo počínání, byl Don Juan, který otevřeně zpochybňoval Frankovu autoritu a představy o jeho všemohoucnosti. Američtí zmocněnci mu však doporučili přijmout nabídku setkat se s Frankem. Setkal se s ním na jeho jachtě Azor³⁶⁵. Hlavním cílem Frankovy návštěvy bylo navrhnout, aby syn Dona Juana, desetiletý Juan Carlos, byl vzděláván ve Španělsku. Vzdělání prince ve Španělsku by legitimizovalo Francovo postavení regenta³⁶⁶. I přes počáteční nesouhlas byl nucen Frankovi ustoupit a v listopadu 1948 malý princ přijel do Španělska. Téhož měsíce bylo Španělsko uznáno členem mezinárodní statistické komise, což bylo znamením, že pohled západních mocností se obrací. V roce 1948 již plně propukla studená válka³⁶⁷.

Dalším krokem bylo rozhodnutí o přijetí Španělska do Severoatlantické aliance. Pokud by Spojenci zahájili jednání o přístupu Španělska do Severoatlantické aliance, mohlo by Španělsko požadovat navrácení Gibraltaru. Franco do aliance vstoupit chtěl, ale chtěl na záležitosti vydělat více³⁶⁸. Pro západní státy bylo výhodné na jihu Evropy podporovat protikomunistický režim. Franco viděl, že nabídky Spojenců jsou jasně motivované a ve svém egocentrismu se rozhodl, že se nebude snažit o členství, která mu měla být po právu nabídnuta.

V únoru 1949 dosáhli španělští lobbisté mimořádného úspěchu, když americké finanční ústavy poskytly půjčku 25 milionů dolarů. Jednalo se o významný mezník, že stoupá Frankova důvěryhodnost. Portugalsko bylo oproti Španělsku do NATO přizváno (strategická hodnota Azorských ostrovů a skutečné zachování neutrality ve 2. světové válce³⁶⁹).

V květnu 1949 znovu neprošlo znovunavázání diplomatických vztahů se Španělskem, což si Franco vysvětlil jako potvrzení své domněnky. Ve Frankově následném setrvání u moci sehraje výraznou roli politický a ekonomický kapitál ze západních demokratických mocností³⁷⁰. Američané nakonec přiznali, že rezoluce z roku 1946 byla neúčinná a začali znovu jednat o přizvání Španělska do mezinárodních institucí³⁷¹.

V této nelehké situaci si Franco stále drží, dokonce upevňuje svou pozici. Sympatie choval především k Mussolinimu, ve vztahu k Hitlerovi byl podstatně zdrženlivější, i když ho pravděpodobně do jisté míry obdivoval. Nároky, které Hitler na Španělsko měl, se mu zdály příliš riskantní vzhledem k tomu, co by mu nabízel na oplátku. V tomto případě opět vyhrává jeho vyčkávací strategie a gra na

---

³⁶⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.478

³⁶⁵ tamtéž, s.479

³⁶⁶ tamtéž, s.480

³⁶⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.165

³⁶⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.486

³⁶⁹ tamtéž, s.487

³⁷⁰ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.166

³⁷¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.491

obě strany – pokouší se o dostatečně usmířené vztahy se Spojenci. Rozhodně se ale nedá tvrdit, že by byl v tomto případě Franco nějak zvlášť prozíravý, snažil se především o zajištění nejlepší situace pro Španělsko a svou osobu a hlavně v posledních letech mu již nezáleželo na tom, kdo bude vítězem evropského konfliktu. Španělsko se stalo jakýmsi prostředníkem a zároveň sporným bodem. Vítězství v občanské válce bylo stále oslavováno. Celou etapu provázely spory o následnictví. Přesto, že Franco stále utvrzoval všechny, že až přijde čas, zajistí následníka a směřování státu. V této chvíli již bylo jasné, že Franco se nehodlá vzdát své vůdčí pozice, ani brzy, ani lehce. Bylo to pravděpodobně způsobeno tím, že si velmi rychle navykl na komfort luxusního života (což se týká také jeho rodiny, především jeho manželky). Jiným důvodem, jak uvádějí autoři životopisů, bylo jeho vnitřní přesvědčení o předurčení vést Španělsko k lepším zítřkům. Španělsko také bylo po občanské válce hospodářsky a vojensky vyčerpáno, proto je dle mého názoru nesnadné tvrdit, že se Franco evropského konfliktu skutečně cíleně nezúčastnil. Věřím, že pokud by Španělsko mělo prostředky pro nové válčení, pravděpodobně by se konfliktu zúčastnilo, a to na straně fašistické Itálie.

Velmi důležitou postavou, která ovlivnila směřování Španělska v 2. světové válce byl Jordana, ten skutečně stál za zlepšením vztahů s Západem a díky němu získala země hospodářskou pomoc. Franco svými vřelými vztahy s führerem a ducem jeho snahy spíše mařil.

To že Španělsko vystoupilo ve válce proti Rusku, následně zapříčinilo jejich izolaci při vniku OSN, protože Rusko, které bylo přizváno, vystoupilo proti jejich členství. Označilo Španělsko za pohrobky fašismu.

5 1950 – 1960

Toto období se nese navenek v poklidném duchu. Hospodářská situace se stabilizuje a Španělsko přestává být izolované, stává se členem mezinárodních společenství. Životní úroveň obyvatel se zvyšuje, proto většina z nich akceptuje diktátorský režim. Většina protirežimních akcí se ani nedostane do povědomí veřejnosti, Franco velmi pečlivě potírá nepátelské nálady vůči režimu a své osobě. V tomto období Španělsko uzavírá spojení s USA, tím pádem svou zahraniční politiku směřuje za oceán. Od USA získávají potřebnou hospodářskou pomoc výměnou za vybudování několika amerických základem na španělském území. Vztahy s Brity stále nejsou nejlepší. Další důležitou událostí je konkordát s Vatikánem, který si Franco (a oficiální média) vykládá jako potvrzení jeho počínání od katolické církve a Boha. Také ve utvrdil ve své představě, že on sám je předurčen k vedení státu.

Přelomovou událostí, co se týče koloniálních ambicí Španělska, byla ztráta kolonií v Africe. Celou tuto etapu také provází časté a velké změny na politické scéně a stálé kolísání stavu ekonomiky.

K moci Frankovi paradoxně mohla přispět jeho průměrnost, která ho dělala přijatelným pro většinu vrstev obyvatelstva – to poukazuje na dlouhověkost jeho režimu. Své podřízené si vybíral především podle loajality k sobě samému³⁷².

Frankovou nejoblíbenější politickou strategií bylo i nadále z dostatečné vzdálenosti obhlížet situaci tak dlouho, dokud nedosáhla kritických mezí. Těžil z chyb jiných, nepouštěl se do žádné aktivity, pokud o ní nebyl 100% přesvědčen³⁷³.

Režim stále brutálně perzekvoval reformisty pod zástěrkou vlastenectví. Panoval drastický nepoměr mezi životními podmínkami chudých a elity. Někteří generálové jako Yagüe a Varela žili skromným životem a odsuzovali rozmařilý život elity.

Skromnost nebyla záležitostí Frankovy rodiny. Franco ale sám sebe považoval za asketu. Věrný ženě, žádný tabák, malé množství vína, neholdoval hazardu. Disponoval ale celým královským majetkem. Jeho největší vášní byly lovy – pořádal mohutné lovecké výpravy za mnoho peněz, financoval údržbu své jachty a mohutný doprovod³⁷⁴.

Středem jeho světa byla jeho dcera Carmen zvaná Nenuca. V roce 1950 se vdala za příslušníka nižší vrstvy z jižního Španělska, který měl údajně na mysli především věno. Cristóbal Bordia se později stal markýzem. O honosnosti obřadu bylo zakázáno informovat v tisku. Frankova dcera od roku 1951 do roku 1964 porodila sedm dětí, jimž se Franco štědře věnoval³⁷⁵.

---

³⁷² CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.31

³⁷³ tamtéž, s.32

³⁷⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.492

³⁷⁵ tamtéž, s.493

Doña Carmen měla vášeň pro starožitnosti a šperky, byla proslulá svou nenasytostí a Franka pravděpodobně výrazně podněcovala³⁷⁶. Franco ale prý neměl příliš dobrý vkus, co se týče zařízení³⁷⁷.

Franco stále nebyl ochoten přiznat, že hospodářská soběstačnost je neudržitelná.

V červnu 1950 vypukla válka v Koreji. Franco nabídl, že pošle jednotku do války – tehdy se očekávalo, že vypukne třetí světová válka³⁷⁸.

Mocenský boj mezi Východem a Západem byl v plném proudu. V souvislosti s tímto bojem se západní svět rozhodl akceptovat režim frankistického Španělska kvůli strategické důležitosti Pyrenejského poloostrova. Komunismus se stal hlavní hrozbou světového míru. Antidemokratická povaha Frankova režimu se v této situaci stala irelevantní. Portugalsko podporovalo přijetí Španělska do NATO. Franco jako podmínku jejich členství uvedl návrat Gibraltaru španělskému státu. Věřil, že spojenci jsou mu dlužní, a proto si může diktovat podmínky³⁷⁹.

Aby bylo Španělsko zapojeno oficiálně do protisovětského bloku, byl ustaven nový americký ambasador v Madridu – další důkaz Frankova vítězství³⁸⁰.

Na Valném shromáždění byla zrušena rezoluce z roku 1946. V tu dobu považoval Franco za vhodné zorganizovat kampaň na navrácení Gibraltaru. Spojené státy nechtěly do tohoto sporu zasahovat³⁸¹. Na konci roku 1950 přednesl projev, v němž oslavoval triumf režimu a nová spojení, ne všichni s tímto hodnocením však souhlasili³⁸². V projevu ovšem zmínil i neutuchající sympatie k idejím Osy³⁸³.

Bylo třeba jmenovat velvyslance v USA, Martín Artajo navrhoval zástupce umírněných katolíků, proti tomu byl ovšem Lequerica, který se snažil Artaju před Frankem očernit. Lequerica byl následně sám jmenován velvyslancem (byl odmítnut už v roce 1945). Franco chtěl tímto krokem ujistit představitele USA, že jeho postoje se nezměnily. Nový ambasador USA Griffis dorazil do Madridu v lednu 1951. To předjímalo další události v následujícím desetiletí následné začleňování Španělska do mezinárodních vztahů³⁸⁴.

5.1 Američané podporují vstup Španělska do NATO

Američané sestavili program pomoci Španělsku, aby bylo schopné vstupu do NATO. Skutečnost, že západní mocnosti ho kritizují, využil ve svůj prospěch – zvýšil tak podporu veřejnosti, snížil vliv monarchistů a získal loajalitu církve a armády³⁸⁵.

---

³⁷⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.494

³⁷⁷ tamtéž, s.29

³⁷⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.496

³⁷⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.170

³⁸⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.499

³⁸¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.171

³⁸² tamtéž, s.172

³⁸³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.499

³⁸⁴ tamtéž, s.500

³⁸⁵ tamtéž, s.499

Američané sestavili program pomoci Španělsku, aby byli schopni vstupu do NATO - vyjednávači začali s Frankem jednat o přístup do vzdušného prostoru a k španělskému pobřeží. Franco předložil požadavky na zajištění dodávek potravin, spotřebního a vojenského materiálu³⁸⁶.

Na post velvyslance v Londýně navrhl Fernanda Castiellu – příslušníka bývalé Modré divize a přívržence Hitlera – byl však odmítnut. Po něm navrhl bývalého ministra zemědělství, falangistu Miguela Primo de Riveru (bratra Antonia). Na podruhé Londýn neodmítl, Frankovi se tak podařilo vyslat do Londýna někoho pro ně ještě nedávno nepřijatelného. Většina Evropy stále vystupovala proti Frankovi a jejich vstupu do NATO³⁸⁷. Amerika se proti tomu nestavěla a přijetí Griffise do Madridu bylo mohutně slaveno. Franco myslel, že spojenectví je už skoro jasné³⁸⁸. Politika vůči Británii byla však stále neúspěšná³⁸⁹.

11. března 1951 přednesl Franco ve svém projevu překvapivé výroky, že je třeba opustit představu, že Španělsko se uživí samo. Stále roste sociální napětí ve městech – na jaře 1951 byla uspořádána stávka veřejné dopravy (bojkot veřejné dopravy proti zvyšování ceny jízdného – zúčastnilo se 300 000 dělníků³⁹⁰) a docházelo ke stávkám v různých průmyslových sektorech. Dělníci protestovali proti nízkým mzdám a vysokým cenám zboží. Z inscenace těchto procesů vinil komunistické agitátory. Následovalo potlačení policí.

Franco se snažil odpoutat veřejné mínění od vnitrostátní politiky řešením mezinárodních témat. Do Francových rukou se dostal smířlivý dopis od Dona Juana, který si byl vědom jeho sblížení s USA. Navrhoval postupný přechod k monarchii – nabídl Frankovi, že by mohl prosazovat svou politiku v rámci monarchie³⁹¹.

Přetrvávalo nepřátelské naladění Trumana, nechal se ale následně přesvědčit k vojenské spolupráci. Na skupinu kongresmanů, kteří přijeli vyjednávat, udělalo velký dojem Frankovo klidné rozvážné vystupování. V červenci 1951 začala předběžná jednání s generálem Shermanem o budování vojenských základů³⁹².

V červenci 1951 byl vyhlášen nový kabinet, který měl být důkazem toho, že deklarované změny se projevují i v domácí politice. Středem nového směřování byla ekonomická stránka. Nová vláda byla složena z větší části z rezortních odborníků. Poprvé bylo vytvořeno samostatné ministerstvo průmyslu a obchodu. Franco si byl vědom, že musí dát prostor všem politickým uskupením ve vládě. Ministerstva vnitra, obrany a práce obsadili konzervativní falangisté. Ministerstvo spravedlnosti, zahraničí, školství a veřejných prací byla svěřena politikům na základě kompetence. Frankův poradce Carrero Blanco byl povýšen do postu ministra (Blanco se nikdy nesnažil vnutit caudillovi své názory a

---

³⁸⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.172

³⁸⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.501

³⁸⁸ tamtéž, s.502

³⁸⁹ tamtéž, s.503

³⁹⁰ tamtéž, s.504

³⁹¹ tamtéž, s.506

³⁹² tamtéž, s.507

jeho poslušnost a oddanost mu k Frankovi otevřely dveře.³⁹³). Bylo vytvořeno ministerstvo informací a turistiky³⁹⁴.

Snažil se přesvědčit Američany, že labouristická strana v Británii nevyhnutelně povede zemi k regulárnímu komunismu. Jednání s Brity zaměřil pouze na navrácení Gibraltaru. Navrhoval, aby Gibraltar byl pronajat a navrátit se pod španělskou svrchovanost, podle smlouvy by pak i nadále zůstal svobodným přístavem. Britové s tímto řešením ale nesouhlasili³⁹⁵.

V lednu 1952 byl Griffis nahrazen Lincolnem McVeaghem. Griffis byl znám tím, že projevoval Francovi značnou přízeň a bylo tomu tak i naopak. Truman stále vystupoval proti Frankovi, kvůli náboženské nesvobodě. Griffis se po návratu do USA rozhodl jednat o hospodářské pomoci Španělsku³⁹⁶.

Po únorovém pokusu o vypálení evangelického kostela v Seville byl Franco kardinálem Segurou nařčen ze zrady katolického národa („rozprodává církev za dolary“³⁹⁷). Přestože se snažil přesvědčit katolíky, že ke změně v jeho tendencích nedošlo, rozhodl se uzavřít dohodu s USA a konkordát s Vatikánem.

Nyní fungoval již velmi spolehlivý policejní aparát, nemusel se bát levicové hrozby, musel se stále starat o podporu Vatikánu a USA aby se také mohl zbavit vlivu monarchistů. Roku 1952 Eisenhower nastupuje do postu prezidenta, Franco předpokládal, že bude mít více pochopení než Truman³⁹⁸.

Franco nechtěl přijmout návrh cizích základů na území Španělska, neboť se obával omezení suverenity. Nakonec byl ale nucen k dohodě přistoupit³⁹⁹.

Smlouva s USA, která vešla ve známost jako Madridské smlouvy, měla dvě části⁴⁰⁰. Umožňovala zbudování amerických vojenských základů v Zaragoze, v okolí Madridu, v Andalusii a námořní základny poblíž Cádizu. Na oplátku se USA zavázaly k placení určité sumy na podporu rozvoje hospodářství a k poskytnutí výzbroje pro španělské ozbrojené síly.

Když tento pakt vešel ve známost, znamenalo to de facto ochranu režimu od nejmocnějšího státu světa. Za druhé to znamenalo potřebné hospodářské zdroje pro zlepšení situace obyvatelstva. Americké záruky také přesvědčily jiné evropské finančníky o možnosti investic.

Skutečnost, že ve Španělsku vládne nedemokratický systém, což bylo tak hojně propíráno v roce 1946, byla v této chvíli naprosto zapomenuta, neboť španělský trh nabízel výhodnou pracovní sílu a značné odbytiště. Stávky se staly ilegálními, mzdy zůstaly pod státní kontrolou, byl zrušen přidělový systém. Ačkoliv dohoda zvýhodňovala USA, oficiální informace tvrdily opak. Smlouvy Frankovi

³⁹³ BACHOUDOVÁ, Andréa. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.515

³⁹⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.173

³⁹⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.511

³⁹⁶ tamtéž, s.512

³⁹⁷ tamtéž, s.512

³⁹⁸ tamtéž, s.514

³⁹⁹ tamtéž, s.515

⁴⁰⁰ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.175

nezaručovaly pomoc při jakékoliv agresi a omezovaly využití vojenské techniky⁴⁰¹. I tak Franco získal to, o co usiloval, a to národní konsolidaci, ztratil ale část španělské suverenity. Stal se ale součástí západního obranného bloku⁴⁰².

K podepsání konkordátu s Vatikánem došlo v srpnu 1953⁴⁰³. Papež měl pochyby o stabilitě režimu a jeho přijatelnosti pro ostatní země, nakonec však na dohodu také přistoupil⁴⁰⁴. Sepsání tohoto konkordátu považoval Franco za osobní vítězství – představoval schválení jeho režimu papežem a utvrzoval ho ve významu jeho osoby jako božího posla – konkordát také uklidnil katolíky, kteří se bouřili proti sbližování s protestantskou zemí. Franco poté vložil do rukou církve pravomoci ve vzdělání⁴⁰⁵.

Propaganda se snažila dokázat, že ostatní národy konečně pochopily, že režim je správný. Byla přesvědčena o věčnosti tohoto systému.

Aby byly západní mocnosti ochotné pomoci zoufale mrtvému hospodářství, muselo Španělsko bezpodmínečně přijmout jejich názory – nebo se tak aspoň tvářit. Pentagon částečně kontroloval finance proudící z USA⁴⁰⁶.

Americká hospodářská pomoc ale nebyla tak velká, jakou Franco očekával, neboť většina zdrojů již byla rozdělena mezi státy účastnící se Marshallova plánu. Musel udělat určité zásadní změny - především úpravu kurzy pesety, reálný státní rozpočet a obnovení fiskálního systému. Aby ale mohly tyto změny proběhnout, musel se vzdát systému hospodářské soběstačnosti⁴⁰⁷.

Vyjednávání o Konkordátu bylo dlouhé, neboť Vatikán měl obavy z některých jevů Frankova režimu. Bilaterální smlouvu označoval jako službu Západu, aby bylo dosaženo konečného vítězství nad komunismem. V následujících letech plynuly ze smlouvy i nevýhody jako vojenské riziko měst v okolí amerických základů⁴⁰⁸. Přesto tyto dvě smlouvy byly nepostradatelné. Spojenectví s USA zmírnilo tlak na Frankův režim a to jak vnějším, tak i uvnitř státu. Životní úroveň se ustálila. Propagandisté opět začali brojit proti komunismu. Boje s partyzány byly potlačeny. Většina obyvatel byla vůči převládající politice loajální a nehodlala ji aktivně měnit. Bezpečnostní složky bránily návratu pluralismu a mařily akce opozice⁴⁰⁹. Atmosféra se uvolnila i ve vládě. Propagandisté předem těžili z hrdinné moci caudilla. Zaujal umírněnější postoj v záležitosti Gibraltaru. Plány na vojenské obsazení byly odsunuty do pozadí⁴¹⁰.

---

⁴⁰¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.516

⁴⁰² tamtéž, s.517

⁴⁰³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.176

⁴⁰⁴ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.515

⁴⁰⁵ tamtéž, s.515

⁴⁰⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.177

⁴⁰⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.518

⁴⁰⁸ tamtéž, s.520

⁴⁰⁹ tamtéž, s.521

⁴¹⁰ tamtéž, s.522

Politická scéna stále zažívala soupeření politických skupin. Objevuje se nový typ falangistů, kteří nezažili občanskou válku, nebyli tolik konzervativní, byli okouzleni postavou Franka, ale znali výhody integrace mezi národy⁴¹¹.

Nové myšlenky vyvstávají i v řadách monarchistů. Umírněnější skupina vytvořila ideu sociální monarchie, stáli jako protiváha proti tradiční falanze.

Franco se snažil upokojit nacionalisty, nelíbilo se jim, že země je pozvolna „rozprodávána liberální demokracii“. Proto se znovu obrátil k falangismu. V říjnu 1953 svolil k organizaci kongresu strany FET y de la JONS – na oslavu 20. výročí falangy. Ostatní sektory protestovaly proti znovuoživení tohoto symbolu.

Aby Franco neztratil podporu vlastníků půdy, stále přiděloval finanční prostředky do zemědělství. Ochranná politika ale vedla jen k neproduktivě⁴¹². Byly nastaveny nízké mzdy, aby měli zaměstnavatelé a majitelé větší zisky, ceny potravin byly uměle nastaveny. Velcí vlastníci půdy mají monopol na hospodářské zdroje v Andalusii a Kastilii.

V prosinci 1950 přiznal Franco, že tempo zlepšování stavu zemědělství není tak rychlé, jak předpokládali – ovšem to omlouval tím, že by neměla rozhodnutí být ukvapená. Výsledkem takového přístupu byla nedostatečná produkce, zhoršení sociálních podmínek malých farmářů, hromadné stěhování do měst - upřednostňování velkých majetků před chudými.

Posledním problémem byla monarchistická opozice, která stála za Donem Juanem, jehož pozice sílila s problémy v hospodářství. Stále mu bylo vytýkáno, že nečiní kroky k obnovení monarchie. V červenci 1954 apeloval na Franka, aby Juan Carlos nyní zahájil univerzitní vzdělání. Franco ale již měl v zásobě vlastní plán, a to vzdělání prince ve vojenství, námořnictvu, letectvu a sociálních vědách.

Sílilo monarchistické cítění lidu – Juanova dcera debutovala na plese infantek v Estorilu. Plesu se účastnil i Nicolás Franco, který později hovořil o vřelém vítání královské rodiny. Franco uvažoval o odejmutí pasů monarchistům z řad nejvyšší aristokracie⁴¹³.

V listopadu 1954 se konají první lokální volby – umožnil několika monarchistům kandidovat⁴¹⁴. O mandát usilovali čtyři monarchističtí kandidáti. Cílem bylo zvolit jednu třetinu členů městské rady. Volební právo bylo omezeno pouze na živitele rodin a vdané ženy (nad 30 let⁴¹⁵), bylo tedy radikálně omezeno. Těžce postižené byly tímto především ženy, které ztratily možnost vdát se vlivem občanské války.

Ve volbách zvítězili oficiální kandidáti. Franco doufal, že monarchisté budou prohrou zdiskreditováni – ve skutečnosti to mělo opačný účinek. Panovalo podezření z manipulace s hlasy.

---

⁴¹¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.178

⁴¹² tamtéž, s.179

⁴¹³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.526

⁴¹⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.180

⁴¹⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.526

Preston uvádí, že už před volbami bylo dohodnuto, že výsledky budou zfalšovány. Oficiálním se tedy stalo drtivé vítězství falangy⁴¹⁶.

Nyní pro něj bylo nejdůležitější určit následnictví, tak jak chtěl. V případě obnovení monarchie by trval na tom, aby zůstala v područí falangy. Jejím problémem ovšem bylo, že se jí nedařilo držet krok s vnějším světem. Navíc již bylo jasné, že politika hospodářské soběstačnosti nefunguje. Koncem roku 1954 se snažil o zprostředkování schůzky s Donem Juanem. Bylo jasné, že pokud Franco hodlá odevzdat svůj post tak pouze do rukou někoho, kdo zachová diktaturu, podle frankistických pravidel. Donu Juanovi jasně naznačil, že hodlá vézt Juana Carlose právě v tomto duchu⁴¹⁷. Schůzka s Donem Juanem se uskutečnila v Las Cabezass a nesla se v přívětivém duchu. Franco dal jasně najevo, že opustí svou funkci pouze tehdy, když ho zradí zdraví⁴¹⁸.

5.2 Ztráta kolonií a pokus o návrat falangistické vlády

V únoru 1955 byla vypracována legislativní úprava o následnictví. Byla koncipována tak aby byla pro monarchisty přijatelná⁴¹⁹. Vnitřní politika plynula v umírněném duchu. Rok 1955 však znamenal několik vážných krizových situací pro Španělsko. Prvním z nich byli boje v marockých koloniích⁴²⁰.

I přes to, že Franco změnu nechtěl přiznat, skutečně probíhala. Španělsko bylo vtahováno do mezinárodního proudu. Hospodářské zotavení probíhalo díky zahraničním půjčkám. V prosinci 1955 bylo Španělsko přijato do OSN. V roce 1956 bylo zahájeno pravidelné televizní vysílání – televize se stala neocenitelným nástrojem propagandy. Byly vysílány uměle optimistické zprávy – některá témata se vůbec nedostala do médií jako rostoucí inflace, deficit platební bilance, emigrace, zastaralý školský systém. Závislost na západních mocnostech ale stále více znemožňovala zatajování informací⁴²¹.

Potřeba nového školského systému byla evidentní.

Některé kulturní iniciativy byly nakonec zpolitizované – Setkání poezie a univerzity, Sjezd mladých spisovatelů zakázán ministerstvem vnitra. Frankisté vystupovali proti těmto akcím – i když to nebyly dělnické akce, vedly k nejistotě⁴²².

V únoru 1956 se konalo shromáždění protifalangistických studentů v Madridu. Při výročí památky Matiasa Montera, studenta umučeného roku 1934. Střetli se s profalangistickou skupinou. Jeden z falangistů byl postřelen a incident byl zneužit jako důkaz levicové agrese a k ospravedlnění represí proti liberálům na univerzitách, ač jak se později ukázalo, jednalo se o nešťastnou náhodu a muž byl postřelen lidmi z vlastního tábora. Mnozí studenti byli označeni za „intrikány komunismu“. Dříve konané sjezdy byly označeny za levicovou propagandu. Falangisté v tiskové kampani požadovali

---

⁴¹⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.526

⁴¹⁷ tamtéž, s.527

⁴¹⁸ tamtéž, s.528

⁴¹⁹ tamtéž, s.530

⁴²⁰ tamtéž, s.533

⁴²¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.182

⁴²² tamtéž, s.183

odvetu⁴²³. Centrální univerzita tak byla dočasně uzavřena a byly zrušeny dva body Charty Španělů a to svoboda pohybu a omezená doba vazby. Čelní představitelé hnutí studentstva byli zatčeni. V únoru byl zbaven funkce liberální ministr školství Ruis Giménez a několik jeho spolupracovníků. Byl také odvolán generální tajemník strany Fernandes Cuesta a nahrazen generálem Arresem, který byl v minulosti pro své sympatie k falange odvolán. Na místo ministerstva školství byl dosazen další přesvědčený falangista José Rubbio Mina⁴²⁴.

Po svém jmenování byl Arrese pověřen sestavením nové legislativy. Návrhy měly vyvolávat dojem, že frankistický systém není postaven pouze na nadřazenosti armády, ale stojí na pevných politických základech. Také měl vytvořit z vlády stálou instituci, která by byla dostatečně variabilní k možným změnám (a dokonce i k případné Frankově demisi). Dokumenty byly představeny na březnovém shromáždění falangy ve Valladolidu.

Situace v Marockém protektorátu byla dalším neklamným signálem chodu dějin. Po úspěšném povstání v Egyptě stoupal arabský nacionalismus⁴²⁵. Ve francouzské části Maroka se situace stále zhoršovala. Španělé však věřili, že se krize na jejich část území nepřenese. Franco se snažil uklídat veřejné mínění nekonkrétními sliby, když ovšem Francie vyhlásila nezávislost své části, ve španělském sektoru vypukly nepokoje. V březnu 1956 byl nucen oznámit zrušení protektorátu⁴²⁶. Uvědomoval si, že udržení Maroka za cenu války není možné⁴²⁷. Smlouva byla podepsána 7. dubna 1956⁴²⁸. Rychlost, jakou se Franco vzdal marockých území, byla podivuhodná, neboť jeho koloniální ambice v Africe byly jeho celoživotním cílem. To, že neprovedl vojenskou intervenci, bylo pravděpodobně způsobeno tím, že v jeho politickém i osobním životě nastal obrat. Stále méně se věnoval politické činnosti, spoléhal na své ministry a více času věnoval volnočasovým aktivitám jako lovu a střelbě.

Brzy po marocké krizi začali monarchisté plánovat spiknutí s cílem donutit Franka k rezignaci a zmařit tak plán vlády v duchu falangy. Franco se aktivizoval a demonstroval svou stávající sílu. Při cestě do Andalusie vedl několik proslovů v duchu falangy, při kterých ho sledovalo tisíce diváků. To byl pro monarchisty jasný signál, že pokud se pokusí o jeho násilné odstranění, setkají se s masovým odporem lidu, který za Frankem stojí (Ellwoodová uvádí, že tato vystoupení byla do určité míry nahaná, protagonistům bylo zapláceno.). Jeho nadšení pro falangu ale v druhé polovině roku značně ochablo, neboť se obával, že přijde o možnost ovlivňovat ostatní politické skupiny, aby se proti němu nesjednotily. V červenci vyzval stránky k znovuoobnovení Národní rady⁴²⁹.

Arrese se pro své návrhy snažil získat představitele armády a církve. Čelil také kritice Carrera Blanka a některých ministrů. Arreseho projekt ústavních zákonů definoval zahájení konstitučních

---

⁴²³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.184

⁴²⁴ tamtéž, s.185

⁴²⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.533

⁴²⁶ tamtéž, s.534

⁴²⁷ tamtéž, s.535

⁴²⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.186

⁴²⁹ tamtéž, s.188

reforem ve prospěch moci jedné strany. Tehdy si Franco pravděpodobně neuvědomoval, jak dalekosáhlé důsledky bude mít jeho uskutečnění. Na místo toho aby po ztrátě Maroka přinesly klid, vedly tyto zákony k ještě větším rozbrojům mezi tábory⁴³⁰. Arreseho projev z března 1956 upozornil režimní síly na to, jaké nebezpečí představuje absolutní moc v rukou falangy. Stoupenci Dona Juana se mobilizovali jako první. Byl vypracován projekt umožňující zastavení Arreseho projektu prostřednictvím předčasného obnovení monarchie. Proti Arresemu se postavili velmi rychle i tradicionalisté a katolíci⁴³¹.

Po Arreseho nástupu do vlády byl počet kabinetních zasedání snížen na polovinu. Tvrdil, že mu jde o to, aby Franco šetřil své síly. Šlo mu ale především o posílení pozice falangy. Několik Frankových stoupenců ale vystupovalo proti němu (především Carrero Blanco). Začal přemýšlet o jeho propuštění⁴³². V září 1956 diskutoval kabinet o zapojení Španělska do Suezské krize. Arrese obhajoval egyptský nacionalismus a solidaritu s Araby. Zároveň v tom taky viděl podkopávání moci Británie. Španělsko pak skutečně prodalo zbraně egyptským nacionalistům. Tím pádem ale Franco zmařil své úsilí získat členství v NATO⁴³³.

U příležitosti oslav dvaceti let setrvání Franka u moci Arrese zorganizoval falangistické shromáždění v Salamance. Franco se se svými falangistickými ministry nepodělil o informace o připravovaných ústavních zákonech. Když byl tento text zveřejněn, oponenti frankismu se jednotně postavili proti němu. Proti se stavěla i katolická církev. V prosinci byly Arreseho návrhy odsouzeny třemi z kardinálů (arcibiskup tarragonský, arcibiskup toledský a arcibiskup santiagský). Zaslali Francovi dopis, v němž odsoudili Arreseho návrhy jako výsměch církvi a poukázali na podobnosti s tezemi pravicového extremismu. Protože Franco vždy toužil po uznání církve a výtky kardinálů na něj značně zapůsobily⁴³⁴. Rozhodl se tento plán odvolat.

Nakonec přijal vizi Carrera Blanka, jejíž podstatou bylo vytvoření legislativního rámce pro autoritativní monarchii, která by pokračovala v prosazování frankismu i po Frankově smrti. Carrero Blanco zastával funkci tajemníka předsednictva rady ministrů a postupem času částečně přejímal některé úkoly předsedy vlády⁴³⁵.

**Obrázek 15: Jedna z Frankových
propagačních fotografií**

⁴³⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.541

⁴³¹ tamtéž, s.543

⁴³² tamtéž, s.545

⁴³³ tamtéž, s.547

⁴³⁴ tamtéž, s.548

⁴³⁵ tamtéž, s.549

Začátkem roku 1957 nastává skutečný problém s ekonomikou, nemohla být zcela nastolena ekonomika volného trhu neboť všechny investice a zdroje byly kontrolovány státem. Jediné řešení tkvělo v uvolnění této kontroly⁴³⁶. Proces uvolňování kontroly pro něj znamenalo osobní prohru. Odpovědí bylo složení nového kabinetu, který byl vyhlášen v únoru 1957 – opět sesazen Arrese (získal nevýznamný post ministra bytové politiky, čímž byl de facto odstaven⁴³⁷). Nezměněn zůstal přístup k ministrům v ekonomickém sektoru⁴³⁸.

Franco viděl nutnost zařadit do vlády kvalifikované ekonomy. Pomoc ze zahraničí měla za následek okamžité zlepšení situace v průmyslových oblastech. V druhé polovině desetiletí se opět Franco objevuje při veřejných vystoupeních častěji (slavnostní otvírání továren ...).

Za průmyslem stále pokulhávalo zemědělství. To, že zemi chtěli integrovat do mezinárodních společností, vedlo k destabilizaci, neboť staré taktiky nefungovaly. Nevyváženost v hospodářské politice se promítla i do sociální a politické sféry – nespokojenost zaměstnanců, majitelé a investoři se také chtěli podílet na ekonomických výsledcích. To vedlo nutně ke zvýšení mezd, aby poptávka kryla nabídku. To neodbytně způsobilo další odchody obyvatel z venkova do měst. Města se stávala stísněnými, panovaly nedostatečné hygienické podmínky, přetížená infrastruktura, zdravotní rizika a rostoucí kriminalita⁴³⁹.

Na jaře 1957 propukla nová vlna stávek v Asturii. Při řešení problémů Franco značně spoléhal na Blanka – dal mu moc koncipovat legislativu⁴⁴⁰. Díky těmto změnám se Franco téměř distancoval od aktivní politiky – schvaloval ale návrhy zákonů a dál předsedal zasedání vlády a měl rozhodující slovo.

V listopadu 1957 přichází Španělsko o jedno z posledních koloniálních území v severní Africe. Na Ifny vznášejí nároky Maroko⁴⁴¹. Západní mocnosti z obav, že by se Maroko dostalo propuknutím válečného konfliktu do sféry vlivu Sovětského svazu, nutili Franka k urovnání sporu mírovou cestou. Dohoda byla podepsána v červnu 1958⁴⁴².

Prohlubuje se závislost na zahraničním kapitálu – Franco odmítl v únoru 1959 Stabilizační návrh mezinárodního měnového fondu – musel ho osobně přesvědčit ministr financí – ve výhledu na nové vydávání potravinových lístků neochotně přijal. Plán byl schválen a devalvace pesety proběhla v březnu 1959.

Změna mocenských vztahů umožnila ministru financí takové jednání s Frankem (nebylo by po konci občanské války možné) – i když s ním nesouhlasil, nebyl perzekuován ani odvolán a skutečně donutil Franka k ústupkům. Represe na těch, kteří nesouhlasili s Frankem, už se dnes nejevily jako vhodný nástroj politické kontroly.

---

⁴³⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.189

⁴³⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.553

⁴³⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.190

⁴³⁹ tamtéž, s.191

⁴⁴⁰ tamtéž, s.192

⁴⁴¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.557

⁴⁴² tamtéž, s.558

1. dubna vydal příkaz postavit pomník na památku obětí boje za osvobození – „těm, kteří podporovali frankistické ideály“ – katolíci, nikoliv však padlí republikáni⁴⁴³.

Od roku 1959 se začaly organizovat politické skupiny mimo stranu FET y de las JONS (Falangu). Zformovali se zastánci Dona Juana a byly založeny dvě křesťansko-demokratické levicové strany⁴⁴⁴. I když strany rozhodně nebyly revoluční, frankisty znepokojovaly. Ve svém projevu na závěr roku Franco tyto demokratické tendence odsoudil – přesto stále upevňoval vztahy se Západem⁴⁴⁵. V prosinci 1959 přistál prezident Eisenhower na americké základně nedaleko Madridu. Jeho návštěva vyvolala ve Frankovi silné emoce, ve svém projevu se dojímal nad tím, jak dobré vztahy

Obrázek 16: Setkání s prezidentem Eisenhowerem, 1959 (P. Preston - Obrazová příloha 3)

má se Spojenými státy. Následující den se snažil získat Eisenhowerovu podporu v otázce Maroka s tím, že tamní nepokoje dával za vinu sovětským agitátorům. Na Eisenhowera také udělalo dojem jeho rezervované vystupování. Po jeho návštěvě objevil nové nadšení pro Spojené státy⁴⁴⁶. Srdečnou návštěvu prezidenta Eisenhowera později hájil tím, že jeho návštěva legitimizuje Frankovu vládu.

Výměna postů ve vládě roku 1957 nastartovala styl politiky charakteristický pro léta šedesátá a sedmdesátá. Tato přestavba byla jedním z velkých mezníků v dějinách země a Francově kariéře, stála na počátku vývoje, kdy se z Franka stal pouhý symbol⁴⁴⁷. Bylo stále více lidí, kteří nezažili občanskou válku a nebyli vystrašení, neviděli už Franka jako mírotvorce. Bylo nutné najít způsob, jak tyto obyvatele znovu donutit k poslušnosti⁴⁴⁸. Franco byl představen jako ten, kdo zajišťuje stabilitu a hospodářský rozkvět a vyšší životní úroveň. Stále bylo připomínáno, že bez Franka by země upadla znova do chaosu (ztráta nabytých materiálních výhod). Tato taktika se i přes svou přemrštěnost ukázala jako vhodná – neboť lidé už se ke strádání vrátit nechtěli⁴⁴⁹.

Po roce 1960 se výrazně zlepšují hospodářské podmínky. Tento ekonomický vzestup přisuzovali propagandisté Frankově genialitě a předvídavosti. Pravdou je ovšem to, že hospodářský rozmach nenastal v důsledku Frankových dlouhodobých vizí, ale začal teprve tehdy, kdy Franco upustil od odpovědnosti za hospodářskou politiku. Hospodářskou politiku začali rozvíjet ministři Rubbio a Ullastres. Využili teze liberální ekonomiky a snažili se o co nejrychlejší zapojení do mezinárodních

⁴⁴³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.193.194

⁴⁴⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.195

⁴⁴⁵ tamtéž, s.196

⁴⁴⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.564

⁴⁴⁷ tamtéž, s.551

⁴⁴⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.196

⁴⁴⁹ tamtéž, s.197

hospodářských organizací. K rozmachu přispělo i to, že hospodářským růstem procházely i ostatní země. Proto Španělsko mohlo vyvážet nadbytečnou pracovní sílu. V té době taky zaznamenal největší růst turistický průmysl. Franco osobně přispěl k hospodářskému růstu některými svými politickými rozhodnutími, když se pravděpodobně nejednalo o úmysl. Důležitým mezníkem bylo získání americké pomoci, kterou své zemi přinesl svým zarytým antikomunismem. Podmínky v rámci jeho autoritářského režimu byly lákavé pro zahraniční investory. Léta strádání také naučili španělské dělníky pracovat déle a tvrději, paradoxně přispívaly represe na dělnictvu dobrým podmínkám pro přesun zisků⁴⁵⁰.

Na konci února 1960 došlo k Arreseho úplnému vyloučení z vlády. Na slavnostním zahájení činnosti Národního úřadu pro výstavbu, architekturu a urbanismus otevřeně kritizoval technokraty a stabilizační plán. Dostal se do konfliktu s Rubbiou. Oba dva byli povoláni do Frankovy kanceláře, kde Arrese vyhrožoval svou rezignací, pokud se mu Rubbio veřejně neomluví. Ten něco takového rozhodně odmítl a Franco, aniž by do hádky jakkoliv zasáhl, jeho demisi přijal. Tato událost dokázala, že i když Franco již není v politice do takové míry angažovaný, stále nedopustí, aby mu kdokoliv bránil v tom, co považuje za správné, ať už se jedná o jakéhokoli ideologického příznivce⁴⁵¹.

Koncem března 1960 se uskutečnila další schůzka s Donem Juanem, opět v Las Cabezass. Bylo jasné, že Franco zcela zavrhl Dona Juana jako možného nástupce do funkce hlavy státu⁴⁵².

Franco v těchto letech značně spoléhal na to, že svět bude akceptovat frankismus kvůli strategické důležitosti Pyrenejského poloostrova. To že západní státy do teď nezasáhly ho utvrzovalo v tom, že konflikt riskovat nebudou. Jako nejdůležitější událost se jeví oficiální zapojení Španělska do sovětského bloku, což Franco považoval za další důkaz svého vítězství. Problém navrácení Gibraltaru byl odsunut do pozadí.

Smlouva o spojení se spojenými státy znamenaly ochranu režimu od nejmocnějšího státu světa. Jejich samotná hospodářská pomoc byla jistě důležitou hnací silou při zvyšování životní úrovně obyvatelstva, k hospodářskému vzestupu ale dle mého názoru pomohly především záruky, které poskytly USA svým krokem. Tyto záruky přesvědčily i jiné evropské trhy k investicím ve Španělsku. Větší otevřenost světu také podnítila činnost turistického ruchu, který je dodnes vydatným zdrojem příjmů Španělska.

Další důležitou událostí bylo uzavření konkordátu s Vatikánem. I když uzavření této smlouvy trvalo velmi dlouho neboť papež se obával uzavřít ji, protože úplně neschvaloval frankistický režim. Přesto uzavření této smlouvy považoval Franco za své osobní vítězství osobní vítězství. Byl vždy zapřísáhlým katolíkem a požehnání od papeže mu potvrdilo, že on

⁴⁵⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.565

⁴⁵¹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.566

⁴⁵² tamtéž, s.567

je ten vyvolený k tomu, aby vedl Španělsko ve vývoji. Vnitrostátní propaganda šířila názor, že svět konečně pochopil, že režim je správný a věčný. To přispělo k dočasnému opokojení většiny lidu.

První lokální volby uspořádané v roce 1954 byly ale i přes Frankovo přesvědčení, že jeho jednání je správné, zmanipulované. Umožnil kandidaturu monarchistům, ale pravděpodobně nebyl stoprocentně přesvědčen o svém úspěchu, proto byly výsledky zfalšované a zvítězili oficiální kandidáti. Výsledek Využil Franco opět jako ukázkou vítězství režimu.

Další důležitým problémem desetiletí byla otázka následnictví. Pokud by se navrátila monarchie, chtěla aby zůstala v područí falangy. V tomto duchu chtěl vést i Juana Carlose jako svého nástupce.

Falanga ale nedokázala držet krok s vývojem vnějšího světa, stejně jako Franco. Byl vysoce konzervativní, zatvrzelý, nechtěl přiznat probíhající změny, pozbyl své koloniální ambice (jak se ukázalo při ztrátě marockých kolonií). Stále více se stahoval do politického pozadí, spoustu pravomocí získali ministři

Čím dál více času věnoval volnočasovým aktivitám (lov a rybaření - ty provozoval až do konce života, v mnoha případech jejich náročnost neodpovídala Frankově věku). I když byl již v pokročilém věku, vůdčího postavení se ale odmítl vzdát. To ukazuje, že se velmi bál svého chátrání, možná v tom hrála roli i počínající Parkinsonova choroba. Značně spoléhal na Carrera Blanca. Veškeré inovace přijímal Franco velmi neochotně. Návrhy přicházející z mezinárodních okruhů chtěl většinou odmítnout. K jejich přijetí musel být přemlouván ministry. I když stále odsuzoval demokratické tendence, upevňoval vztahy se Západem. Velmi obdivoval prezidenta Eisenhowera. Z toho vyplývá, že ve své nenávisti k demokracii nebyl důsledný, a v této době zůstaly jeho názory spíše „kosmetickým“ pozůstatkem. I v tomto případě se ukazuje, že Franco, ať dával před veřejností na odiv cokoli, nebyl ve svých názorech nikdy jednotný a prosazoval vždy to, co bylo v danou chvíli výhodné.

6 1961 – 1975

V posledních letech vlády frankismu se Franco stává pouhým odznakem zašlé slávy. Často bývá duchem nepřítomen, je pod vlivem léků. Až do krátkého času před svou smrtí si ale drží vůdčí postavení v zemi. Má pořád pravomoc schvalovat legislativní změny. Nastává období značného ekonomického kolísání. Franco své každodenní záležitosti plně předává do rukou ministrů. Důležité události tohoto období se týkají opět smlouvy s USA a vztahu s Vatikánem. Smlouva, které vypršela v tomto období platnost, již pro USA nebyla tak lukrativní a i Španělsko uvažovalo nad tím, zdali jí vůbec prodloužit. Nakonec byla prodloužena pouze na dobu jednoho roku. Vztahy s Vatikánem se rapidně zhoršily, papež vystoupil proti frankismu. Franco stále vystupuje proti liberalismu a jeho výroky jsou odsuzovány po celém světě. Až krátce před smrtí určil svého nástupce. V listopadu 1975 se navrací Španělské království a králem se stává Juan Carlos.

Poslední léta Francova života stále protkávaly spory mezi technokraty a falangou. Militantních falangistů stále ubývalo. V jejich řadách se objevovalo stále více funkcionářů, kterým nešlo tak o prosazení ideologie, ale spíše o jejich vlastní kariéru. To platilo například pro ministra Rubbia. Spory probíhaly i uvnitř falangy, přestože se je její představitelé snažili před veřejností utajit. V letech 1967 až 1973 falanga již nedrží prominentní postavení ve vládě. K moci se dostává řada kompetentních funkcionářů, díky kterým se již Franco nemusí zabývat každodenními záležitostmi. Jeho pozice však nijak neztrácela na důležitosti. Franco si sám sobě připisoval zásluhu za hospodářský zázrak a nikdo se neodvažoval mu ji upřít. Technokraté za své nynější prominentní postavení Francovi vděčili, a proto nemínili zpochybňovat jeho autoritu. Ačkoliv byl od poloviny 60. let spíše v ústraní, měl stále neotřesitelnou pozici.

Výsledek stabilizačního plánu odvrátil krizi, zároveň to ale vedlo ke zvýšení nezaměstnanosti a poklesu výroby a poptávky. V 60. letech do Španělska přichází nový příliv zahraničních investic. Výdělečným odvětvím se stává turistický ruch.

Po stabilizačním plánu následoval pětiletý Rozvojový plán – schválen na konci roku 1960. Nárůst toku zahraničního kapitálu vedl ke zvýšení exportu z průmyslu a příjmy ze služeb se staly jedním z nejvyšších příjmů⁴⁵³.

Francisco nesouhlasil s tím, že se tento vývoj děje pod patronací Světové banky, jejího zástupce ve Španělsku sira Hugha Reese považoval za „svobodného zednáře“, a tudíž spiklence. Na druhé straně si však uvědomoval, že bez této pomoci by se zhroutilo hospodářství i režim.

---

⁴⁵³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.199

6.1. Diktátor ve stínu

Když v červnu 1961 promlouval Franco k obyvatelstvu – přirovnával vývoj země ke křížové výpravě, hovořil o nejslavnější éře dějin – legitimní země, lidová a reprezentativní⁴⁵⁴. Nebylo zmíněno to, že stát vznikl po vojenském převratu.

Franco i propagandisté si byli vědomi, že doba se změnila. Už kvůli možnostem v médiích – ve zprávách se ale objevoval zřídka – jeho život v ústraní podtrhoval jeho tajemný polobožský obraz⁴⁵⁵. Od roku 1960 do 1965 se začal na obrazovce objevovat častěji.

Amerika i evropské země začaly Španělsko chápat jako spolehlivého bojovníka proti komunismu, dobrou možnost investic, lukrativní turistickou destinaci.

Objevovat se častěji na obrazovce mu umožňoval růst životní úrovně. Docházelo k další změně Frankovy veřejné prezentace. Jeho obraz byl nyní spojen s bohatstvím a prosperitou, ochránce rodiny. Můžeme se domnívat, že jeho nový obraz byl trochu ovlivněn postavou J. F. Kennedyho (zvolen v listopadu 1960).

Do španělské vlády se otevřely dveře mladým technokratům, jejichž myšlenky měly blízko k americkému modelu politiky.

Ve skutečnosti byl ale Franco značně podezřívavý, co se týče jednání s Kennedym – blížilo se nové jednání o povolení využívání španělského vojenského prostoru⁴⁵⁶.

I když už režim nevystupoval vůči ekonomickým novinkám, stále se jednalo o režim autoritářský, využívající represe a nedodržující princip demokracie.

Obavy z režimních represí a na druhé straně ekonomická prosperita vedly k relativní stabilitě frankistického systému.

Franco ve svých necelých sedmdesáti letech začal pociťovat příznaky Parkinsonovy choroby – mezi jeho věrnými vzrůstaly pochyby o tom, že režim může přežít bez jeho sjednocující síly osobnosti. Panovaly obavy z toho, že Franco zemře a neurčí svého nástupce.

V červnu 1961 oznámil zákon, který vymezí strukturu a organizaci státu, vedení a chod jednotlivých aparátů státní moci. Navrhovaný Ústavní zákon měl odstranit pocit z nejisté budoucnosti⁴⁵⁷.

Frankovi ale trvalo dalších pět let, než tento zákon předložil ke schválení.

Otázka o ubírání se po Frankově smrti byla uživena dvěma událostmi během roku 1961. V září informoval Don Juan de Bourbon o zasnoubení svého syna Juana Carlose s řeckou princeznou Sofií – sňatkem získala legitimní vládnoucí dynastie kontinuitu.

Svatba byla uskutečněna v květnu 1962 v Aténách, oficiální tisk ve Španělsku měl nařídено věnovat této události co nejméně publicity⁴⁵⁸.

---

⁴⁵⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.200

⁴⁵⁵ tamtéž, s.201

⁴⁵⁶ tamtéž, s.202

⁴⁵⁷ tamtéž, s.203

⁴⁵⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.579

Druhou událostí byla nehoda, která se stala Frankovi na Štědrý den při lovu. Při výstřelu došlo k explozi jeho zbraně a vážně si poranil levou ruku. Oficiální tisk se snažil nehodu bagatelizovat⁴⁵⁹. Tato událost připomněla, jak je důležité dokončit institucionální zaopatření režimu. Franco ani po nehodě neuvažoval, že by odstoupil z funkce – dokonce pronesl i novoroční projev. Mnozí vojenští funkcionáři spekulovali o tom, že se jednalo o atentát. Pro toto tvrzení ale nebyl nalezen žádný důkaz. Nehoda však připomněla celé zemi Frankovu smrtelnost a nutný návrat k otázce následnictví⁴⁶⁰.

Prvním krokem institucionalizace bylo vytvoření Komisariátu pro rozvojový plán – který měl za úkol ekonomické plánování a primárně rozvoj. Důležitá změna byla ono „plánování“ – které nebylo dosud plně rozvinuto, důležitá byla především kontrola⁴⁶¹. Comisariem se stal Lopez Rodó. Jeho vzrůstající pravomoci byly trnem v oku mnoha politikům. Ministr Rubbio kvůli rozpočtovým limitům předložil svou rezignaci. Proti samostatné komisi pro hospodářský rozvoj se postavili i někteří prominentní falangisté. Franco si jeho jmenování rozhodně nenechal rozmluvit, neboť jej pokládal za jednoho nejschopnějších úředníků v oblasti ekonomie⁴⁶².

Franco stále disponoval nejvyšší mocí, přestože se plně neúčastnil zpracování nového pojetí ekonomiky. Stále schvaloval všechny legislativní změny. Ministři ho v jeho rozhodnutích směřovali. Jejich úloha nebyla snadná – Franco jako hluboce zakořeněný konzervativce nerad podporoval změny proti tradičnímu. Za druhé tu byla liberalizace – která nutně znamenala uvolnění kontroly nejen v ekonomické oblasti. V únoru 1962 se stalo Španělsko přidruženým členem Evropského hospodářského společenství, což investice zahraničních investorů činilo ještě lukrativnějšími. Liberalizování pro něj představoval značný problém, neboť ho považoval stále za cizorodý jev – oponoval členství v EHS⁴⁶³.

Od druhé poloviny 50. let také nabývaly na intenzitě protesty proti frankismu – lidem se dostávalo více informací o výhodách demokratického systému – Franco nařídil tvrdší policejní opatření proti projevům nespokojenosti⁴⁶⁴.

Povaha zahraniční politiky byla značně rozporuplná. Ministr zahraničí Castiella se obracel k EHS a jednal o vstupu. Na druhé straně Franco přesvědčoval lidi, že dokud zůstane u moci, zůstanou nedotčeny hodnoty stanovené po konci občanské války. Ze středních tříd se začaly ozývat hlasy po rovnosti⁴⁶⁵. Franco souhlasil až po dlouhém přemlouvání. Bylo ovšem jasné, že vzhledem k jeho přístupu k demokratickým institucím nebude možné plné členství, přesto byla zahájena jednání o určité formě hospodářské spolupráce⁴⁶⁶.

Na jaře 1962 bylo zorganizováno několik stávek v průmyslových oblastech na protest proti stagnaci mezd a zvyšování nezaměstnanosti v důsledku Stabilizačního plánu - tentokrát podporována

---

⁴⁵⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.576

⁴⁶⁰ tamtéž, s.577

⁴⁶¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.204

⁴⁶² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.578

⁴⁶³ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.205

⁴⁶⁴ tamtéž, s.205

⁴⁶⁵ tamtéž, s.206

⁴⁶⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.579

církevními organizacemi. To se stalo zdrojem nejistoty mezi frankisty, neboť se jednalo o legální organizace a mohly volně pořádat propagandu. Caudillo vždy považoval katolíky za své spojence, proto ho tato iniciativa rozezlívala⁴⁶⁷.

27. května byla uspořádána vzpomínková akce veteránů občanské války na obléhání Madridu. Franco přikládal této akci prvořadou důležitost, protože vojenských akcí se již příliš neúčastnil. Přednesl projev k veteránům, jehož hlavní náplní bylo ospravedlnění režimu jako přetrvávajícího boje proti nepřátelům země. Také sdělil všem, že nehodlá odejít do důchodu⁴⁶⁸.

V červnu byl režim odsouzen na čtvrtém kongresu Evropského hnutí, jehož se zúčastnila frankistická opozice. To režimní státníky značně pobouřilo a na vládním zasedání byla naplánována protiakce, jež mimo jiné obsahovala negování Charty Španělů (což ale nakonec vykonáno nebylo). Španělská účastníci Kongresu byli trestně stíháni⁴⁶⁹. Po kongresu označil evropský tisk za „lokaje světového komunismu“. Následně označil liberalismus za zkažený a neúčinný. Jako protest proti potrestání španělských účastníků kongresu vyslalo evropské hnutí delegaci do Madridu. I přesto, že jejich kritiku nepřipustil, byl si této chyby vědom, rovněž byl spraven o tom, jaká kritika se po jeho výrocích spustila ve Spojených státech⁴⁷⁰.

6.2 Hospodářský zázrak

V roce 1962 byl Franco opětovně znejistěn možností politické aliance falangy a karlistů, která by se obrátila proti jeho osobě. V této chvíli nebylo tak jednoduché nějaké povstání potlačit ve jménu jednoty⁴⁷¹. Problémem byl také dohled západní Evropy. Po odsouzení Kongresu v Mnichově se všem ukázalo, že problémem Španělska je právě Franco – jeho odchod z aktivní politiky byl také způsoben nátlakem prozápadních politiků.

Byl vytvořen post místopředsedy vlády – to vzdálilo Franka od vlády a zároveň naznačovalo, že bude muset ustavit zástupce i ve vládě.

Frankistická propaganda se nyní zaměřila na obraz Franca jako původce hospodářské prosperity. Tuto změnu, upuštění od apelování na komunistické nebezpečí a nebezpečí pro nacionalistické Španělsko dokládá i projev, který Franco přednesl na závěr roku 1962. Oslavoval v něm ekonomické úspěchy své vlády⁴⁷². Značnou část projevu napsal Rodó. V tomto projevu poprvé hovoří o tzv. *španělském hospodářském zázraku*. Nová taktika se zdála mnohem efektivnější, co se týče dopadu na veřejné mínění. Součástí projevu bylo i staronové tvrzení, že Franco plán hospodářské prosperity vytvořil již dávno. Určitým překvapením bylo zavedení minimální mzdy, ačkoliv tento krok zcela nesplnil své požadavky, především kvůli její žalostné výši. Franco se znovu více vrací k práci - především při přijímání různých delegací a navštěvování různých oficiálních akcí. Především se ale

⁴⁶⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.206

⁴⁶⁸ tamtéž, s.207

⁴⁶⁹ tamtéž, s.208

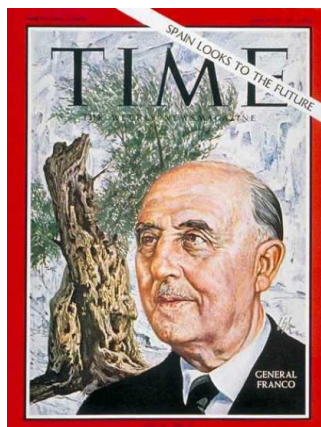
⁴⁷⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.582

⁴⁷¹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.208

⁴⁷² PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.583

mnohem více věnoval volnočasovým aktivitám. Vyřizování každodenních politických záležitostí přenechal ministrům⁴⁷³.

Hospodářský zázrak ovlivňovaly především tři základní faktory. Za prvé to bylo prolomení diplomatické bariéry s mezinárodními organizacemi a následná možnost zahraničních půjček. Za druhé přispělo mnohonásobné zvýšení turistického ruchu. Turistický průmysl se stal pravidelným zdrojem příjmů. Za třetí statisíce levných pracovních sil odešlo pracovat do zahraničí a odtud posílaly peníze svým rodinám, a tím doplňovaly valutové zásoby. Zároveň se však rodily problémy, z nichž některé dodnes nejsou vyřešeny. Veškeré zisky byly založeny především na minimálních platech. Na počátku stabilizačního plánu stály téměř bezúročné půjčky a vysoké daňové úlevy⁴⁷⁴. Když selhal jeho projekt autarkní společnosti, rozhodl se existenci své vlády vložit do rukou pragmatických ekonomů a spoléhat na permanentní rozvoj ekonomiky. Byl si jistý, že pokud poddaní budou žít v blahobytu, spíše nebudou mít zájem riskovat své jistoty. Tato úvaha se ukázala jako správná. Tento fenomén „*pacifikace potenciálních nespokojenců prostřednictvím materiálních požitků*“ se nazývá sociologický frankismus⁴⁷⁵.

Obrázek 17: Franco na obálce časopisu TIME

Obrázek 18: Franco na poštovní známce

⁴⁷³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.584

⁴⁷⁴ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.41

⁴⁷⁵ tamtéž, s.44

6.3. Boj proti levici

Své přesvědčení o tom, že boj proti nepřítelům je permanentním jevem, demonstroval Franco propravou komunistického aktivisty Juliána Grimaúa (Garcíi) v dubnu 1963, který byl po svém zatčení mučen a poté postaven před válečný soud za vzpouru a odsouzen k smrti⁴⁷⁶. Opět nebral v potaz žádosti o udělení milosti od nejvýznamnějších světových osobností (mezi nimi např. i Nikita Chruščov nebo královna Alžběta II.⁴⁷⁷), což vytvořilo kaz na politické prestiži Španělska na poli mezinárodní politiky. Potvrdil tak názor členů EHS, že španělské členství není možné⁴⁷⁸. Kritiku zahraničí se pokusil zmírnit tím, že vytvořil tribunál pro civilní procesy, jejichž efektivita byla ale neprokazatelná. Po protestech ze zahraničí ho ještě více znepokojila zpráva, že část papežské kurie má proti němu nepřátelské nálady a hodlají usilovat o legalizaci křesťansko-demokratické strany ve Španělsku. Deset let po uzavření Madridských smluv a Vatikánského konkordátu se vztahy s oběma stranami začaly zhoršovat⁴⁷⁹.

V květnu 1963 byly skutečně vytvořeny Tribunály veřejného pořádku. Toto na pohled liberální gesto bylo ve skutečnosti pokračování vojenských tribunálů. Volně pokračovaly v represích proti levicovým projevům.

Chtěl se stále dostat pod ochranu USA, ale úspěchy USA ve zbrojním průmyslu značně snižovaly význam základen na španělském území. Očekával výrazně větší pomoc na přezbrojení, než mu následně byla nabídnuta⁴⁸⁰. Smlouva, kterou připravily USA, se zdála ministrům směšná, z důvodů možné izolace ji ale přijali. Smlouva na pronájem vojenských základen byla prodloužena o pět let. Pro USA to byla velmi výhodná smlouva, záruky byly nižší než pro členy NATO. Diplomatické styky s Washingtonem byly ale jedním z pilířů Frankova věhlasu, a pokud by byly přerušeny, znamenalo by to velké potíže⁴⁸¹.

Ve Frankově úsudku panovala skepse vůči modernizaci ekonomiky, v roce 1964 vyvstává nové nebezpečí inflace, současně s představením Prvního rozvojového plánu na léta 1964 – 1967. Ekonomové byli nuceni k nové devalvaci měny a zmrazení platů.

V roce 1964 vypukly oslavy dvaceti pěti let „Frankova míru“. Jednalo se o masovou propagandistickou akci – všechny úspěchy od 1939 byly připisovány Frankovi⁴⁸². Byl to on, kdo přinesl do země mír, který umožnil návrat blahobytu. Na jeho počest byl uveden snímek s názvem *Franco, ese hombre* (Franco, ten člověk) o diktátorově životě (od režiséra filmu Raza). Franco film na konci nepřilíš lichotivě hodnotil.

---

⁴⁷⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.586

⁴⁷⁷ tamtéž, s.586

⁴⁷⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.209

⁴⁷⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.587

⁴⁸⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.588

⁴⁸¹ tamtéž, s.589

⁴⁸² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.210

V dubnu 1964 zkazily Frankovi náladu nové stávky asturských horníků. Odpovědi vlády byly opět tvrdé represe. Reformátorům ve vládním kabinetu se podařilo přesvědčit Franka, že zintenzivnit represe by ale nepřineslo žádná pozitiva⁴⁸³.

Franka čím dál více zneklidňovaly nepříznivé hlasy katolické církve a z Vatikánu. Obzvláště se nemohl smířit s vlnou kritiky v katolickém tisku, neboť katolictví pro něj znamenalo jednu z nejvyšších osobních hodnot⁴⁸⁴. Jejich odmítavý postoj opět připisoval skryté komunistické hrozbě. Jeho izolace od vnějšího světa narůstala⁴⁸⁵. Papež začal zpochybňovat legitimitu frankismu, která byla Frankovou oporou⁴⁸⁶.

V září 1964 odmítl vatikánskou rezoluci, aby se státy zřekly pravomocí jmenovat biskupy, což vedlo k dalšímu odcizení Vatikánu. Neučinil ale nic pro změnu stanoviska katolické církve, a tím méně se snažil o změnu pohledu západních mocností. Na konci roku 1963 přednesl novoroční projev, ve kterém odsoudil režimy západní demokracie. Z toho důvodu bylo v březnu 1964 opět odmítnuto nabídnout Španělsku členství v EHS. To však pouze utvrdilo Franka v tom, že západní demokracie jsou ve skutečnosti jejich nepřáteli. I když je odsuzoval, nestyděl se však žádat ekonomickou pomoc (byl stále přesvědčen o jejich dluhu vůči Španělsku)⁴⁸⁷. Členové EHS naznačili, že otázka plného členství nepřichází v úvahu, dokud ve Španělsku vládne antidemokratický systém. Druhou polovinu šedesátých let charakterizují vlny uvolnění následované novými represivními akcemi.

Další vývoj režimu je značně nekonzistentní. V roce 1965 bylo poprvé od občanské války povoleno veřejné užívání baskičtiny a katalánštiny, na druhou stranu byli zatýkáni příznivci katalánské separace a akci organizovanou na Národní den Baskicka rozháněly policejní jednotky. Oficiální studentský svaz byl rozpuštěn. Studentská shromáždění byla ilegální a pedagogové podporující studentská hnutí byli propuštěni. V roce 1966 byl také změněn tiskový zákon o cenzuře. Již předtím byl trnem v oku západním zemím, ovšem tato verze byla v určitém smyslu ještě přísnější. Nedochovalo již k otevřené cenzuře, ale redaktoři sami rozhodovali o tom, co vydat. Z toho důvodu riskovali konfiskaci již hotového tiskového materiálu a z toho plynoucí finanční důsledky. To vedlo k vysoké míře opatrnosti⁴⁸⁸.

Již v roce 1947 bylo rozhodnuto, že na španělský trůn opět usedne král, ale otázky, kdy k tomu dojde, nebyly zodpovězeny. Již před časem vyhlásil úmysl vytvořit zákon, který by určil směřování postfrankistické monarchie. Navzdory naléhání ministrů odmítal dokončit institucionalizaci i zabývat se otázkou nástupnictví⁴⁸⁹. Rubbiovi v ústraní prozradil, že u moci hodlá zůstat, jak dlouho to bude možné a otázkami následnictví se bude zabývat, až přijde ten pravý čas⁴⁹⁰.

---

⁴⁸³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.592

⁴⁸⁴ tamtéž, s.593-594

⁴⁸⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.211

⁴⁸⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.595

⁴⁸⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.212

⁴⁸⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.213

⁴⁸⁹ tamtéž, s.214

⁴⁹⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.596

V dubnu 1965 přečetl Carreru Blankovi koncepci chystaného zákona o směřování, kterou ale ještě neměl v plánu předložit. V červnu se odhodlal k novému přebudování kabinetu. To potvrdilo výsadní postavení technokratů. Do popředí se čím dál více dostává Blanco. Ministr Rubbio byl odvolán. Nový kabinet kladl větší důraz na vztahy s EHS. Frankových osobních intervencí do státních záležitostí bylo stále méně⁴⁹¹. Vadilo mu, že Juan Carlos má kontakty na mnoho liberálních osobností, neměl tak záruku, že bude uznávat principy frankismu⁴⁹².

V červnu 1966 předložil Franco Blankovi kompletní verzi ústavy a bylo dohodnuto, že bude projednána v říjnu, po parlamentních prázdninách – po návratu z letního sídla ale nijak nespěchal s předložením. Předložen byl až 22. září⁴⁹³. Při příležitosti výročí popravy Antonia Primo de Rivery ho předčítal poslancům. Jednou z jeho myšlenek bylo, že budoucnost musí vycházet z minulosti. Cílem není prosadit vnitřní změnu, ale přizpůsobit se tak, aby základní frankistické hodnoty zůstaly zachovány. Rozhodl se, že bude předložen ke schválení formou referenda. Svolení nikoho nepotřeboval, ovšem skutečný důvod vypsání referenda byl prakticky stejný jako referenda o zákonu o následnictví – demonstrování veřejné podpory Frankovi⁴⁹⁴. Byla zakázána propaganda opačného názoru nebo neúčastnění se referenda. Návrh z 95% prošel. Výsledky jsou ovšem značně pochybné. I když frankisté tvrdili, že ústavní zákon jasně vymezí budoucnost režimu, Franco stále neurčil následníka. V červnu byl doplněn zákon o další tři zákony o katolickém rázu státu a definice volebního práva⁴⁹⁵.

Byl vytvořen institucionální rámec pro systém životaschopný i po tom, co Franco nebude v čele. Stáhl se do kruhu rodiny.

V roce 1967 zodpovědnost vlády drželi Blanco a Rodó⁴⁹⁶. Rapidně se zhoršoval vztah s církví – Franco se nechtěl stále zřítí práva na vybírání biskupů a do pozic nunciů byli voleni liberální kněží. Španělský velvyslanec ve Washingtonu na něj naléhal, aby vzal toto gesto zpět, ale odmítl⁴⁹⁷.

V září 1967 se Carrero oficiálně stal vicepremiérem a pro mnohé frankisty byl zárukou, že režim přežije i po Frankovi. Nicméně jeho podpora Dona Juana vedla k nedůvěře, obávali se nastolení liberální monarchie⁴⁹⁸.

Koncem dubna 1968 dostal Franco dopis od papeže, ve kterém ho vyzýval, aby se vzdal možnosti jmenovat biskupy. Franco to odmítl. Vatikán se od té doby snažil toto privilegium obcházet.

V sedmdesátých letech není kabinet schopný rozhodnutí kvůli vyhrocenému nepřátelství mezi technokraty a falangisty. Několik měsíců na něj Blanco a jiní naléhali, aby povolil přestavbu kabinetu, ale Franco jim nechtěl vyhovět⁴⁹⁹.

---

⁴⁹¹ tamtéž, s.599

⁴⁹² tamtéž, s.601

⁴⁹³ tamtéž, s.602

⁴⁹⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.215

⁴⁹⁵ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.216

⁴⁹⁶ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.604

⁴⁹⁷ tamtéž, s.605

⁴⁹⁸ tamtéž, s.606

Od roku 1968 se ožívuje falangistický antiamerikanismus. Tehdy vypršela smlouva o pronájmu. První plán bylo smlouvu ukončit a vyzvat je ke znovuoobnovení za novou půjčku. Bylo ale jisté, že bez americké pomoci ozbrojené síly nebudou fungovat⁵⁰⁰. Nakonec nová dohoda byla uskutečněna. Počátkem roku 1969 se ujímá úřadu prezident Nixon. Nakonec byla vyjednána smlouva o jednoletém pronájmu.

6.4 Znovunastolení otázky o následnictví

Stále zbývalo určení následnické linie. V lednu 1969 informoval Juana Carlose, že tento rok bude oficiálně jmenován jeho nástupcem. Juan Carlos měl být jmenován jako princ španělský (*principe de España*) a ne jako princ Asturský (*principe de Asturias*) jak bylo zvykem. To doslova znamenalo, že Franco chtěl zastít legitimitu bourbonské linie⁵⁰¹.

Jmenování Juana Carlose bylo i jakousi formou ponížení pro jeho otce – připravil ho o korunu i syna⁵⁰². Franco Juanu Carlosovi důvěřoval a vzhledem k tomu, že ho znal od dětských let, si ho velmi oblíbil. Juan Carlos se oproti tomu choval vždy velmi zdrženlivě a působil melancholickým dojmem. Ačkoliv Franco dával jasně najevo, co od svého nástupce očekává, nikdy ho v politice konkrétně neinstruoval, kromě jeho připraveného vzdělání ve složkách armády a ekonomických ministerstev⁵⁰³.

Datum nástupnictví ale Franco neupřesnil. Jeho pomalý postup znepokojoval ministry, kteří očekávali restauraci monarchie. Rychlé jednání by zajistilo stabilitu před nastávajícím jednáním o vojenských základnách s USA a Velkou Británií. To jen potvrdilo Frankův úmysl vládnout doživotně. Na jaře 1969 převzal Carrero Blanco post místopředsedy vlády⁵⁰⁴.

V roce 1969 byl letní klid vlády narušen podnikatelským skandálem známý jako kausa Matesa. Majitel továrny na textilní stroje v Pamploně pravděpodobně podvodně získal miliony v exportních půjčkách. Pravděpodobně se jevílo zapletení státních úředníků, proslýchalo se, že podvod sahá až do ministerstev. Zástupci firmy tvrdili, že chtěli zabránit bankrotu, než přijdou skutečné investice.

Po skandálu předložil Blanco Francovi zprávu, ve které navrhoval propuštění ministrů, kteří byli s kauzou spojeni. Franco proti návrhu nijak neprotestoval, proto byl podle Carrera vytvořen nový kabinet. Všichni ministři byli voleni z řad konzervativních katolíků a všichni patřili mezi stoupence Juana Carlose. Po několika desetiletích se jednalo o konzistentní vládu, proto byla nazývána *gobierno monicolor*, tedy jednobarevná vláda.

---

⁴⁹⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.608

⁵⁰⁰ tamtéž, s.609

⁵⁰¹ tamtéž, s.611

⁵⁰² BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.523

⁵⁰³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.613

⁵⁰⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.217

Falangisté skandál využili, aby se pokusili získat znovu vůdčí postavení. Falangistická kampaň ukazovala na různé nekompetentnosti vlády⁵⁰⁵. Franco naposledy vystoupil jako nejvyšší arbitr a falangu čekalo zklamání⁵⁰⁶. Chování některých členů falangy ho natolik rozčílilo, že bez výhrad přijal technokratický kabinet⁵⁰⁷. Název technokraté vznikl z toho, že

prosazovali pouze technické změny. Se svými teoriemi se stali skutečnou páteří frankismu.

Obrázek 19: Franco s Juanem Carlosem, 1971 (P. Preston - Obrazová příloha 3)

Sázka na technokraty a jejich plán ekonomického rozvoje se Frankovi aspoň dočasně vyplatily. V těchto letech se Španělská ekonomika rozvíjela rychleji než v jakékoli kapitalistické zemi (s výjimkou Japonska), zdvojnásobil se hrubý domácí produkt a v zemi se rozhostil hospodářský blahobyt⁵⁰⁸.

Stejně jako ministři, tak i příslušníci falangy, které Franco podezíral z inscenace falangistického odporu, byli odvoláni. Bylo vyměněno třináct z celkových osmnácti postů. Ani to však nemohlo být považováno za změnu politické orientace. U Franka se stále více projevovala Parkinsonova choroba⁵⁰⁹.

Vláda však nebyla schopna vyrovnat se se společenskými pŕtškami, proto se režim navrátil do určité míry k represivní politice. Mezi různými vrstvami obyvatel se zvyšuje kritika vůči režimu⁵¹⁰.

Franco dával najevo, že plánuje odchod z veřejného života. Přesto se stále těšil dobrému zdraví, chodil na fyzioterapii a ve svých téměř sedmdesáti letech hrál tenis a jezdil na koni⁵¹¹. Stále trávil několik hodin prací ve své kanceláři⁵¹².

Američané usilovali o to, aby ani po Frankově smrti nevypukly v zemi nepokoje, neboť stále pro ně Španělsko mělo strategický význam. V té době navštívil prezident Nixon Madrid a byly zahájeny rozhovory o udržení americké vojenské přítomnosti na poloostrově⁵¹³.

U příležitosti pŕtatřicátého výročí jeho nástupu k moci nechal Franco omilostnit všechny účastníky kauzy Matesa.

V březnu 1972 si Francova nejstarší vnučka María Del Carmen vzala Alfonsa De Borbón-Dampierreho přímého bratrance Juana Carlose. Svatba byla ještě pompéznější akcí než někdejší svatba Nenuky⁵¹⁴. Alfonso se snažil o získání titulu, aby mohl konkurovat Juanu Carlosovi, to ovšem Don

⁵⁰⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.616

⁵⁰⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.218

⁵⁰⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.616

⁵⁰⁸ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.39

⁵⁰⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.219

⁵¹⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.617

⁵¹¹ tamtéž, s.618

⁵¹² tamtéž, s.619

⁵¹³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.621

⁵¹⁴ tamtéž, s.624

Juan radikálně odmítl. Mezi Alfonsovou rodinou a královskou rodinou v exilu panovalo značné napětí⁵¹⁵. Návrhy na přiznání titulu narazily i na nesouhlas Juana Carlose – zúčastnil se ale svatebního obřadu i s princeznou Sofií⁵¹⁶.

V červnu 1973 byl Carrero Blanco jmenován šéfem vlády, což vyvolalo značné rozhořčení v antifrankistickém táboře, neboť se obávali, že on se i po Frankově smrti postará o to, aby se „nic nezměnilo“.

6.5 Atentát na Carrera Blanka a nová vláda

Odchod do ústraní zmařila Frankovi pro něj velmi nešťastná událost. 20. prosince téhož roku se Blanco stal obětí atentátu. Jeho vůz byl odpálen, když se vracel ze mše. Útok měla na svědomí organizace pro baskický separatismus, dodnes známá jako ETA (*Euskadi ta Askatasuna*)⁵¹⁷. Carrero se stal cílem ETA z toho důvodu, že měl sehrát klíčovou roli při udření Frankova režimu⁵¹⁸.

Represe v Baskicku eskalují právě v sedmdesátých letech a to spustilo vlnu násilí i na druhé straně. V červnu bylo Španělsko konečně přizváno k dohodám EHS a obdrželo další dotaci od světové banky a vlády Spolkové republiky Německo. Frankova vláda si nemohla dovolit odcizit se západním demokraciím, takže nebyl udělen žádný trest smrti pro baskické separatisty. I když byla většina antifrankistů šokována brutalitou atentátu, považovali to za možnost otevřít dveře k transformaci režimu. Franco byl Carrerovou smrtí zdrcen. Znal ho od svého působení na Baleárách. Měl s Frankem většinu společných přesvědčení, pravděpodobně byl jeho přítelem – nesnažil se Franka zastínit ani mu konkurovat⁵¹⁹. ETA měla v úmyslu vyprovokovat režimní represe proti prostým lidem a tím pak vyvolat všeobecné povstání a revoluci. Důsledky atentátu byly však mnohem komplikovanější. Na začátku vypadalo, že jim jejich taktika vyjde: Frankisté se ovšem chtěli vyhnout konfrontaci, proto se snažili situaci uklidnit⁵²⁰.

Zahraniční tisk podle Bachoudové nijak nezastíral, že ve smrti představitele frankismu vidí dobrou zprávu pro další dění – otevřeně označil akci ETA za akt národního osvobození⁵²¹.

Vraždou Carrera zasáhla ETA frankismus velkou ránu. Vedení státu převzal místopředseda vlády Fernández Torquato Miranda. Získal podporu široké veřejnosti za to, že nepovolil represivní akce krajní pravice. Frankovu kruhu se však jevil příliš slabý. V prosinci informoval Franco vládu, aby funkci převzal Carlos Arias Navarro (Navarra) – stávající ministr vnitra. Byl vybrán kvůli svým autoritářským tendencím a přístupu k nepřátelům země a byl vysoce loajální Frankovi stejně jako Carrero Blanco⁵²². S vysokou pravděpodobností sehrálo roli i to, že se těšil velké oblibě u Doñi Carmen Franco (původně chtěl dosadit do funkce svého přítele generála Nieta Antúnese, ale své

⁵¹⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.625

⁵¹⁶ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.547

⁵¹⁷ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.220

⁵¹⁸ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.629

⁵¹⁹ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.221

⁵²⁰ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.80

⁵²¹ BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.556

⁵²² ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.222

rozhodnutí změnil⁵²³). Arias byl autoritativní a rozhodně se nešťítit užívat represe. Na druhé straně ale velmi stál o to, aby byl veřejně oblíbený⁵²⁴. O Carmen se již proslýchalo, že s postupující Frankovou nemocí hraje stále větší roli v čele státu, a to i ve jmenování nové vlády⁵²⁵. Jmenování Navarry, kterému se připisovala odpovědnost za smrt Carrera Blanka (kvůli nedostatečné ochraně), politické kruhy značně překvapilo a některé rozčílilo. Všichni z Carrerova týmu byli propuštěni.

V lednu 1974 bylo oznámeno složení nového kabinetu, který de facto znamenal návrat ke staré frankistické taktice – každé uskupení získá místo. Této taktice ale chybělo to, že Franco již nezastával roli vrchního arbitra. Jeho nepřítomnosti se teď mohli obávat pouze falangisté, kteří nechtěli připustit návrat politického pluralismu.

Bylo více než zřejmé, že za caudilla stále více vládla jeho manželka a její osobní preference.

Navarrova vláda byla fiaskem. Čekala se od něj tvrdost, ale on hned zavedl několik liberalizačních plánů⁵²⁶. Za dobu, kdy zastával post premiéra, vzrostlo procento stávek, demonstrací, objevovala se stále častěji kritika ze strany katolíků, regionů a různých intelektuálních kruhů – energetická krize, zvyšování cen, zvyšující se státní represe a opětovná hospodářská krize⁵²⁷.

6.6. Konec jedné éry

9. června byl Franco převezen do nemocnice se zánětem žil⁵²⁸. Léčba neprobíhala příliš dobře, léky na Parkinsonovu chorobu mu navíc působily žaludeční problémy a léky proti srážlivosti krve se neslučovaly s těmi, které bral⁵²⁹. Frankova rodina se postavila proti předání moci Juanu Carlosovi a sám Juan Carlos se nechtěl stát „záskokem bez jasného poslání“. Ujal se vlády 19. července, poté co se Frankův stav zhoršil. Na začátku září se ale Franco opět rozhodl navrátit do funkce. V druhé polovině roku 1974 se u Franka projevují další známky pokročilé choroby. Všeobecně budil dojem, že je duchem trvale nepřítomen⁵³⁰. Stále se ovšem účastnil náročných loveckých výprav⁵³¹.

Hluboce se ho dotkly nedávné události v Portugalsku, kde byl sesazen diktátor Salazar. Na konci března 1975 navštívil Madrid americký prezident Ford, jemuž se dostalo mnohem méně velkolepého přivítání, než při návštěvě Nixona a Eisenhowera. Prezident Ford mnohem více záležitostí projednával s princem Juanem Carlosem a s Frankem strávil mnohem méně času⁵³².

V létě 1975 byly přijaty protiteroristické zákony, na jejichž základě byli v září popraveni dva příslušníci ETA a tři členové extrémní levice. Tyto popravy proběhly přes mezinárodní protestní

---

⁵²³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.630

⁵²⁴ tamtéž, s.631

⁵²⁵ BACHOUDOVÁ, Andréa. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Praha : Themis, 2000. s.556

⁵²⁶ tamtéž, s.557

⁵²⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.632

⁵²⁸ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.223

⁵²⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.633

⁵³⁰ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.636

⁵³¹ tamtéž, s.637

⁵³² tamtéž, s.638

kampaň. Žádost o omilostnění poslala i OSN a Vatikán. To, že popravy byly nakonec vykonány, představovalo symbol definitivního úpadku režimu⁵³³.

Franco se naposledy objevil na veřejnosti 1. října 1975 u příležitosti devětatřicátého výročí převzetí moci. Jeho jas z let občanské války se téměř vytratil, jeho touha skoncovat s levicovým smýšlením však nikoliv, což bylo evidentní z jeho proslovu⁵³⁴.

15. října prodělal Franco slabý srdeční infarkt. Přes lékařská doporučení se nevzdal předsednictví na schůzce kabinetu konané 17. října. 20. října následoval další srdeční záchvat⁵³⁵. Až tehdy nařídil, aby Juan Carlos převzal vládu. Tato změna již byla definitivní. V listopadu Franco v madridské nemocnici prodělal dvě těžké operace. Neprobral se z bezvědomí a byl udržován na přístrojích až do 20. listopadu 1975, kdy umírá – na den výročí založení Falanga Española⁵³⁶. Preston uvádí, že zemřel již 19. listopadu před půlnocí – po odpojení z přístrojů. Oficiální příčinou smrti bylo celkové selhání organismu a otrava vyvolaná několika akutními záněty, selhání ledvin a prasklého žaludečního vředu⁵³⁷.

Franco na začátku svého počínání nechtěl postavení totalitního vůdce, i ve vládě vystupoval v roli arbitra. Při nástupu televize se více objevoval v médiích, snažil se v lidech vytvořit představu o jeho tajemnosti. Frankistická propaganda se snažila prezentovat Franka jako symbol prosperity a bohatství. Také se snažil o to, aby se lidé báli, že bez něj ztratí vyšší životní úroveň. regentoval se také jako ochránce státu a rodiny. Vůči ekonomickým novinkám již otevřeně nevystupoval, sále se ale vzpíral všem změnám vůči tradičnímu, liberalizaci považoval za cizorodý jev, vystupoval také proti členství Španělska v EHS.

Jeho představu o sobě samém velmi zasáhly protesty církevních organizací, považoval totiž církev za svého spojence. Jednou z posledních ran pro Franka byl protest samotného papeže proti ideám frankismu a zpochybnění jeho legitimacy.

V této době už se plně rozvíjí příznaky Parkinsonovy choroby. Franco bere hodně léků, i přes nátlak politiků se dlouho nechce zabývat klíčovými otázkami následnictví. Na konci roku 1966 se sztahuje do kruhu rodiny a předává většinu pravomocí. Zodpovědnost vlády drží z větší části Carrero Blanco.

Při jmenování Juana Carlose nástupcem ukazuje, že k jeho otci nechová valnou úctu, schválně jmenuje prince proti zvyku království a tím zpochybní legitimitu Bourbonů a Dona Juana poníží. Potvrzuje svůj úmysl vládnout doživotně. V posledních letech Franka stále více ovládá manželka a zeť a podsouvají mu svá přání. I při jmenování nástupce Carrera Blanka, který byl zavražděn, hovoří Franco ústy doňi Carmen. Blankova smrt Franka velmi zdrtila. Byla to jedna z událostí, které zhoršily Frankův psychický stav. K ní se přidal pád diktatury v Portugalsku a nové protesty církve a evropských vlád proti jeho rozhodnutím. I na konci života, kdy už je pouhým svým stínem, se účastní

⁵³³ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.639

⁵³⁴ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.224

⁵³⁵ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.640

⁵³⁶ ELLWOODOVÁ, Sheelagh. Franco: Člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno : Books, 1999. s.225

⁵³⁷ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.641

náročných loveckých výprav, i když ho od těchto aktivit zrazuje jeho lékař. Po těžké nemoci se ještě jednou vrací do funkce (k čemuž ho pravděpodobně dotlačila rodina, která byla do poslední chvíle proti tomu, aby byl Franco zbaven moci a ostře vystupovala proti snahám Juana Carlose). Franco umírá v listopadu 1975.

7 Hodnocení frankistické éry

Obrázek 20: Mapa Španělska s vyznačením důležitých měst (R. Cílek - Mapy)

Demokratické kruhy se obávaly toho, jakým směrem se bude monarchie Juana Carlose ubírat. Panovalo určité obavy, aby se nedržel ve své vládě frankistické tradice. Ten ovšem otevřel zemi demokratické tradici- uvedl v platnost důležité vnitropolitické změny⁵³⁸. Byly legalizovány odbory, navrácen pluralismus politických stran. Dokonce byla oficiálně zřízena i komunistická strana. Bylo uzákoněno všeobecné volební právo a vešla v platnost nová ústava, která byla schválena v referendu konce roku 1978. Španělsko se dostalo na cestu západních demokratických zemí⁵³⁹.

Vstup do Evropského hospodářského společenství byl schválen už před Frankovou smrtí, ale nesl sebou protesty všech socialistických frakcí ve společenství. Po jeho smrti byla transformace na demokratický stát překvapivě rychlá. Nová jednání o vstupu přinesla Španělsku členství po rozsáhlých jednáních až v roce 1985⁵⁴⁰.

7.1 Novodobá definice frankismu

Označení frankismus se užívá pro režim přetrvávající ve Španělsku od roku 1939 do roku 1975 a úzce spojen s postavou politického vůdce Franciska Franka.

⁵³⁸ ARTETA, Antonio Ubieta, a kol. Dějiny Španělska. Vyd.1. Praha: Lidové noviny. 1999. s.1258

⁵³⁹ PRESTON, Paul. Franco: Krvavý diktátor, nebo spasitel Španělska?. Vyd. 1. Praha : BB art, 2001. s.648

⁵⁴⁰ VEBER, Václav. Dějiny sjednocené Evropy. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny. 2004. s.317

Sám Franco hovořil o frankismu jako o originálním režimu. Když dovedl občanskou válku do vítězného konce, získal nelimitovanou politickou moc. Byl poslední instancí a jeho rozhodnutí byla téměř neomezená. Bránil se tomu, aby byl jeho režim úžeji ztotožňován s ideologií falangy. Frankismus nebyl založen na konkrétním politickém programu, vždy upravoval své teorie, aby odpovídaly realitě⁵⁴¹. Zajistit za každou cenu jeho přežití bylo základní myšlenkou frankismu. Ve vládě protěžoval armádu.

Jeden z prvních vědců, kteří se pokoušeli definovat frankismus, byl Juan Linz v roce 1964, které během let svůj teoretický model několikrát přepracoval. Jeho konečný model lze považovat za pravdivý. Frankismus nelze ztotožňovat s fašismem (což je velmi častá chyba laiků). V krajním případě by se dal označit za velmi specifickou regionální odnož fašismu. Fašistické rysy měl frankismus hlavně na počátku své existence. Důležitým limitujícím faktorem byl katolicismus a snaha frankistického Španělska o návrat duchovních hodnot a tradic, což fašismus neobsahoval⁵⁴².

Podle Linze se jedná o *autoritativní režim*, ve kterém je politický život regulován a pluralismus je limitován. Nelze ho vymezit v souvislosti s nějakou ideologií. Důležitá pro vznikl toho režimu je i region a specifická mentalita představitelů. Vůdčí roli má jediná povolená politická strana, která ale neohrožuje absolutní moc vůdce. Není totalitárním státem v tom smyslu, že nedosahuje jednotných ideálů. Franco nebyl totalitárním vůdcem sám se za něj nepovažoval, vystupoval v roli arbitra. Jedličková poukazuje na to, že nemůže být totalitárním režimem, protože se nesnaží o kontrolu všech státních institucí⁵⁴³.

Jedinou ideologickou konstantou frankismu byl typický antikomunismus. Dokonce i ve frankistické vládě převládala řada ideologických tendencí, které mezi sebou soupeřily. Politická flexibilita Franka se postupem času odrážela i na vnímání země z vnějšku.

Franco se plně spokojil s akceptováním režimu obyvatelstvem. Nebyl žádným charismatickým vůdcem (i když se režim v lecčem podobá charismatickému panství). Státní strana, v tomto případě falanga, má ve frankismu zanedbatelnou roli. Franco nepotřeboval její autoritu pro udržení své moci. Linz býval kritizován, že nezdůrazňuje pozitiva frankistického režimu. Mezi kritiky byl i profrankisticky orientovaný historik Martínez Alier, který však kritiku Linzovy koncepce prováděl bez konkrétních důkazů pro svá tvrzení. Výtky, které přicházejí v úvahu, vznesli historici Salvador Giner a Manuel Ramírez. Giner navrhuje nový termín, kterým by se měl označovat frankismus (a podobné režimy jako např. salazarismus). Linzův termín podle něj neodhaluje podstatu režimu a přidružuje ho k autoritativním režimům založeným na demokracii (vláda Charlese de Gaulla). Navrhuje termín *moderní despotismus*. Zdůrazňuje konzervativnost režimu a nutnost vojenské podpory. Ramírez

---

⁵⁴¹ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.27

⁵⁴² JEDLIČKOVÁ, Pavla. Čím byl a nebyl frankistický politický režim [online]. [vid. 29. 6. 2012]. Dostupné z url: „html.rincondelvago.com/francisco-franco_4.html“

⁵⁴³ JEDLIČKOVÁ, Pavla. Čím byl a nebyl frankistický politický režim [online]. [vid. 29. 6. 2012]. Dostupné z url: „html.rincondelvago.com/francisco-franco_4.html“

namítal, že je třeba odlišovat jednotlivé fáze frankismu, nemůžeme ho chápat jako statický prvek. Navrhl členění na několik etap. První frankistická etapa se sama označovala za totalitární režim po vzoru fašistické Itálie. Druhá etapa zahrnuje pokus o vybudování autarkní společnosti. Poslední fáze je vláda technokratů a cesta k ekonomické prosperitě⁵⁴⁴.

7.2 Hlavní literatura

Obsahově nejhodnotnější pro dané téma jsou především tři životopisná díla. *Franco: Člověk, voják, diktátor* od Sheelagh Ellwoodové, *Franco neboli O úspěchu obyčejného člověka* od André Bachoudové a *Franco: Krvavý diktátor nebo spasitel Španělska?* od Paula Prestona.

Britská historička Sheelagh Ellwoodová vytvořila hodnotné dílo, které dobře pracuje s historickými prameny a využívá i citace z autentických dokumentárních materiálů. Oproti druhým dvěma životopisům je kratšího rozsahu, většinu událostí komentuje věcně a podtrhuje důležité rysy.

Ellwoodová není Frankovou součastnicí, od událostí, o kterých píše, ji dělí několik let (kniha vychází v Británii v roce 1994, v českém vydání v roce 1999). Snaží se objektivní pohled na osobnost Franca, ovšem nelze si nevšimnout, že autorka je v líčení některých údajů do určité míry tendenční – ukazují se levicové sympatie. Dají se vysledovat i subjektivní postřehy, které autorka nemá podložené historickými prameny. Je evidentní, že autorka zastává opačnou ideologii a ztrácí neutralitu. Opírá se často o práci Paula Prestona.

Doslov k českému vydání připravila Athena Alchazidu odbornice v oblasti románských jazyků literatury.

Kniha *Franco* od André Bachoudové má podtitul *O úspěchu průměrného člověka*. To je naprosto výstižný výrok o Frankově kariéře. André Bachoudová mnohem podrobněji rozpracovává dané téma, vychází z více pramenů než Ellwoodová, mimo jiné více užívá autentickou korespondenci. Více hovoří o evropských událostech. Nedá se říct, že by se v této knize objevovaly výrazná subjektivní hodnocení, autorka se snaží udržet objektivní linii. Cituje více z historických pramenů. Především v závěru je patrné, že autorka neupírá diktatuře zásluhy, které jsou nesporné, ale moderní doba je nepřijímá. Nedá se říct, že by postavu Franka obdivovala, ovšem rozhodně je patrná určitá sympatie, už z toho, že je mnohokrát zmíněn fakt, že jako obyčejný člověk dosáhl světového úspěchu.

Asi nejuznávanějším historickým pramenem o Francisku Frankovi je kniha *Franco: Krvavý diktátor nebo Spasitel Španělska?* Paula Prestona. Paul Preston je dalším britským historikem a profesorem dějin. Přispíval do španělského rozhlasu, televize a tisku. Dějiny Španělska jsou jeho nejnosnějším tématem, napsal o nich několik celosvětově úspěšných knih, mezi nimi i Frankův životopis. Získal dokonce od španělského krále Juana Carlose řád za rozvoj španělské kultury. Snaží se v tomto díle popsat dějiny frankismu a postavu samotného Franka – i jeho osobnost. Staví na pravou míru různé názory, které o Frankovi mezi lidmi převládají – ať už potvrzuje ty, které postavě Franka „přilepšují“, nebo vyvrací fámy spojené s jeho spasitelským obrazem. Snaží se ho líčit objektivně. Sám označuje

---

⁵⁴⁴ CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. s.52-57

svou knihu za studii o jednom člověku, nesnaží se o analýzu dějin. Užívá velmi rozsáhlý seznam zdrojů, ve studii užil dokonce materiály z oficiálních archivů španělské vlády, ministerstev, zápisy z parlamentních schůzí. Události popisuje velmi zevrubně, užívá mnoho detailů z autentických rozhovorů a pramenů. Kniha obsahuje také fotografickou přílohu ve třech oddílech.

Většina faktů je v těchto materiálech stejná, přesto se dají nalézt drobné rozdíly, např. v datování (příklady ve vlastním textu).

7.3 Vlastní hodnocení Franka

Francisco Franco je pro mě i pro většinu Evropy jednou z nejrozporuplnějších osobností 20. století. Při studiu materiálů jsem se dozvěděla, jak málo se o jeho životě ví. Bývá velmi často přirovnáván k jiným diktátorům 1. poloviny 20. století. Toto tvrzení je ale podle mého názoru chybné.

Francisco Franco byl především voják, jak o sobě sám hovořil. Nebyl politikem, neměl ani valné politické znalosti. Ovšem to, že dokázal bránit návratu legitimní vládnoucí dynastie takovou dobu, svědčí o jeho určité politické vychytralosti. K jeho postavení určitě přispěla náhoda, ale připisovat celý jeho úspěch pouze „nestydatému štěstí“, jak o jeho kariéře hovoří někteří historii, by bylo také mylné.

Můžeme se také domnívat, že především na začátku své politické kariéry se snažil o dobro Španělska a nepohlížel na pozitiva pro svou vlastní osobu.

Věřil ve svou prozřetelnost. Velmi často také zdůrazňoval, že se něco stalo zásahem prozřetelnosti. V jeho životě existuje několik záhadných úmrtí, která pomohla jeho kariéře, a můžeme se jen dohadovat, jestli opravdu zasáhla prozřetelnost, nebo Franco své kariéře „pomohl“.

Musíme také vzít v úvahu, že Franco opravdu věřil svému postavení vůdce Španělska a vykonavatele spravedlnosti, z toho důvodu se také držel u moci. Odmítal označení diktátor a byl přesvědčen (nebo to alespoň tvrdil), že diktátorem není. Byl přesvědčen o tom, že koná dobro. Představa, že koná své poslání má kořeny ve válce v Maroku. Spolubojovníci ho vnímali jako charismatickou osobu, přestože o něm většina pozorovatelů tvrdila, že žádné charisma neměl. Byl spíše nevýrazný, měl tichý hlas.

Ve vládě vystupoval v roli arbitra a nechával státníkům možnost rozhodování bez jakýchkoliv pravidel, to svědčí o tom, že jako hlava státu nebyl dostatečně politicky způsobilý. Zaměření vlády se velmi často měnilo.

Do konce svého života nebyl schopen přiznat své chyby, navenek se prezentoval vždy okázale, aby vypadal tajemně, neomylně, především v posledních desetiletích si dával záležet na svém obraze otce, hrdiny, poloboha. Je důležité zdůraznit, že jeho diktatura nestála jen na represivním aparátu. Velká část lidu ho skutečně obdivovala a milovala. Skutečných aktivních odpůrců ve Španělsku nebylo mnoho, většina obyvatel byla vůči režimu spíše apatická.

Myslím, že nemůžeme upřít frankismu určitá pozitiva, která zemi přinesl. Hospodářský rozmach (nebo spíše Hospodářský zázrak, jak je tato událost známá) Frankovou osobní zásluhou rozhodně není

(jak se snažila tvrdit frankistická propaganda). Stejně tak nemůžeme říct, že zachoval neutralitu ze své prozíravosti.

Jeho osobní plán hospodářského rozvoje byl fiaskem. Se zdroji, kterými disponovalo Španělsko, nemohl autarkní systém nikdy fungovat. Už tehdy se ukázalo, že Frankovy znalosti hospodářství a ekonomiky jsou mizivé. Právě po konci občanské války měl umožnit králi, aby se vrátil ho funkce hlavy státu. To by podle některých historiků měl udělat, kdyby se v první řadě zajímal o vlast. Španělsko by po restauraci monarchie mohlo těžit z mezinárodní pomoci, z plánu hospodářské obnovy, mohlo se mnohem dříve zapojit do mezinárodních společenství. Franco byl ale přesvědčen o své pravdě a setrval u moci sám. Následné neúspěchy na mezinárodním poli připisoval nepřejčnosti oněch zemí – opět se dostáváme k tomu, že nehodlal přiznat své chyby, pravděpodobně je nechtěl přiznat ani sobě, protože věřil sám ve svou neomylnost. Ekonomické změny po roce 1959 se také dají těžko nazvat Frankovým dílem, nevycházely z jeho návrhů, souhlasil s nimi, jen aby nenarušil svou pozici, pravděpodobně jim ani nerozuměl.

Frankovou „zásluhou“ je španělské dělnictvo bez odborů, které bylo pod hrozbou represí udrženo v relativní stabilitě. Tato stabilita přilákala mnoho zahraničních investorů. Byla ale dozajista pouze nezamýšleným důsledkem.

Na celou jeho osobnost a kariéru měla vliv konzervativní výchova a především zbožná matka, u které můžeme najít kořeny Frankovy velké zbožnosti. Celý život byl pak praktikujícím katolíkem a jeho osobním cílem bylo získat souhlas katolické církve se svým konáním. V jeho rodině určitě můžeme najít i kořeny antiliberálních a antidemokratických tendencí. Lze se domnívat, že na něj velmi působilo také chování jeho otce.

Obraz hrdiny Franka se začal dostávat obrysy ve vedení občanské války. Jeho vztahy s Itálií a Německem mu přinesly vůdčí postavení. Do poslední chvíle pravděpodobně neměl výrazné politické ambice, i později se spokojoval s rolí arbitra. Byl především nezávislým vůdcem, neztotožňoval se s žádnou ideologií, nechtěl se spojovat ani s falangou. Nikdy nechtěl, aby se složky vlády sjednotily, protože v tom viděl možnost konspirace proti němu. Na druhou stranu se ukázal jako extrémně přizpůsobivý, někteří historici hovořili o „chameleónství“. Dokázal odhadnout vnější realitu a přizpůsobit jí své teorie. Okolí ho považovalo za chladného a rezervovaného, to ovšem nesouhlasí, když poukážeme na fakt, že často, dokonce i na veřejnosti, podléhal návalům citů, mnohokrát dokonce plakal. Z toho, že neměl mnoho přátel ani blízkých spolupracovníků, lze usuzovat, že byl podezřívavý. V jeho vojenské morálce má původ jeho extrémní zdvořilost, akurátnost a disciplína.

Rozpory ve všech složkách jeho osobnosti, či jeho rozhodnutí provázejí celou Frankovu politickou kariéru, byl ambiciózní a zároveň plachý, sensitivní a zároveň neúprosný. Podle mého názoru ho jeho život pasuje na jednu z nejzajímavějších osobností politiky 20. století.

Seznam použitých zdrojů

- ARTETA, Antonio Ubieto, a kol. Dějiny Španělska. Vyd.1. Praha: Lidové noviny. 1999. 1433 s. ISBN 80-7106-117-4.
- BACHOUDOVÁ, Andrée. Franco. Vyd. 1. Praha: Themis, 2000. 574 s. ISBN 80-85821-77-X.
- CÍLEK, Roman. Krvavá předejhra: Španělsko 1936 – 1939. Vyd. 1. Praha: EPOCH, 2004. 432 s. ISBN 80-86328-57-0.
- ELLWOOD, Sheelagh. Franco: člověk, voják, diktátor. Vyd. 1. Brno: Books, 1999. 264 s. ISBN 80-7242-062-3.
- HOBBSBORN, Eric. Věk extrémů. Vyd. 2. Praha: Argo. 2010. 627 s. ISBN 978-80-257-0302-1.
- CHALUPA, Jiří. Jak umírá diktatura: pád Frankova režimu ve Španělsku. Olomouc: Votobia, 1997. 220 s. ISBN 80-7198-257-1.
- JOHNSON, Paul. Dějiny 20. století. Vyd. 2. Praha: Rozmluvy. 2008. 845 s. ISBN 978-80-85336-47-4.
- PRESTON, Paul. Franco. Vyd. 1. Praha: BB art, 2001. 706 s. ISBN 80-7257-619-4.
- VEBER, Václav. Dějiny sjednocené Evropy. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny. 2004. 645 s. 80-7106-663-X.
- JEDLIČKOVÁ, Pavla. Čím byl a nebyl frankistický politický režim [online]. [vid. 29. 6. 2012]. Dostupné z url: „html.rincondelvago.com/francisco-franco_4.html“

Seznam obrázků

Obrázek 1: Franco na typické malbě (S.Ellwood - titulní strana).....	4
Obrázek 2: F.Franco v den křtu s rodiči (P. Preston - Obrazová příloha 1).....	5
Obrázek 3: Franco se sourozenci Ramónem a Pilar (P. Preston - Obrazová příloha 1).....	5
Obrázek 4: Franco, absolvent akademie v roce 1910 (P. Preston - Obrazová příloha 1).....	8
Obrázek 5: Franco po návratu do Maroka v roce 1920 (P. Preston - Obrazová příloha 1).....	9
Obrázek 6: Frankův svatební den, 1923 (P. Preston - Obrazová příloha 1).....	10
Obrázek 7: Franco v bitvě o Alhucemaský záliv (P. Preston - Obrazová příloha 1)	11
Obrázek 8: Franco a generál Mola (po levici) v Burgosu 1936 (P. Preston - Obrazová příloha 1).....	25
Obrázek 9: Dobití Madridu, vítězná jízda (R. Cílek - Obrazová příloha)	35
Obrázek 10: První schůze nového kabinetu, 1939 (P. Preston - Obrazová příloha 2)	37
Obrázek 11: Franco s Hitlerem v Hendaye, 1940 (P. Preston - Obrazová příloha 2)	44
Obrázek 12: Franco, Serrano a Mussolini na schůzce v Bordighere, 1941 (P. Preston - Obrazová příloha 2).....	46
Obrázek 13: Franco s generálem Pétainem v Montpelliéru, 1941 (P. Preston - Obrazová příloha 2)	47
Obrázek 14: Evita Perónová při návštěvě Španělska, 1947 (P. Preston - Obrazová příloha 2).....	61
Obrázek 15: Jedna z Frankových propagačních fotografií.....	72
Obrázek 16: Setkání s prezidentem Eisenhowerem, 1959 (P. Preston - Obrazová příloha 3) .	74
Obrázek 17: Franco na obálce časopisu TIME	81
Obrázek 18: Franco na poštovní známce	81
Obrázek 19: Franco s Juanem Carlosem, 1971 (P. Preston - Obrazová příloha 3).....	86
Obrázek 20: Mapa Španělska s vyznačením důležitých měst (R. Cílek - Mapy)	91